

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

GRUNDTVIGS HØJSKOLE

FREDERIKSBORG

1955

GRUNDTVIGS HØJSKOLE

FREDERIKSBORG

1955

UDGIVET AF ELEVFORENINGEN
v. ERNST J. BORUP

REDIGERET AF S. HAUGSTRUP JENSEN

Haven i sne.

TEKNIK OG FOLKEOPLYSNING

Man har længe været klar over mange af ungdomstidens vanskeligheder. Det gælder alle overgangsårenes problemer, den barnlige tryghed, som ikke mere holder over for tilværelsen, modsætningen mellem generationerne, forladthedsfølelsen og fællesskabstrangen o. s. v. Men der er et forhold, man nok har været for lidt opmærksom på. Det er de vanskeligheder, som opstår, når unge oplever, at deres daglige arbejdsverden udsættes for kritik. Næsten hvert ungt menneske får i dag sin plads i det moderne, teknisk prægede liv. Man har anslået, at 70 pct. af alle mænd i vor tid direkte eller indirekte er beskæftiget i teknikens tjeneste. Men det er ikke ualmindeligt, at denne tekniske nutid betegnes som både farlig og ond. Mange er ikke langt fra at stemple teknikken som hovedårsag til et flertal af vor tids kriseagtige problemer.

Kritikken er ikke af ny dato. Allerede Grundtvig udtalte sig om »Maskin-Tiden«. Han besøgte England nogle gange og så glimt af den der. Når han stod over for »Dampmaskinernes tusindfoldige Hestekraft«, havde han mest lyst at kalde det »rent Djævelskab«, navnlig fordi »Maskineriet gør Mennesker i Tusindtal til lutter Biting«. Alligevel måtte Grundtvig beundre den »Kæmpe-Aand«, som lå bagved, og

det var hans håb, at det ville lykkes at sætte maskinerne »i et tjenligt og tjenerligt Forhold« til mennesker.

Helt fordømmende var derimod Søren Kierkegaard. Han sagde, at naturvidenskaben var den allertåbeligste af alle videnskaber. Og dens resultater — de tekniske opfindelser — kaldte han »Pjat«, som ledte mennesker bort fra det ene fornødne, den åndelige virksomhed.

Også nu bliver teknikken gang på gang sat under mistanke. K. E. Skydsgaard klager over, at maskinerne har taget magten fra os. »Teknikken har — siger han — altid en dæmonisk Tilbøjelighed til at indfange Mennesket og Aanden i den døde Naturs Love.« Chr. Bartholdy sætter minus ved alle mulige tekniske frembringelser, bilen, toget, traktoren, maskingeværet, elektriciteten o. s. v. — det vil altsammen styrte os i fordærvelse og gøre os fremmede for Gud. »Information« havde i sommer en række kronikker om vor tids ansigt. I dem alle lød den samme klagesang. Een skrev, at den tekniske udvikling havde skabt en utryghedstilstand, som end ikke krigen kunne opvise mage til. En anden mente, at man måtte se på, om der var kommet noget nyt og i dybere forstand værdifuldt ud af teknikken. Men hidtil, syntes han, havde den navnlig været benyttet til at overbetone andenrangs-tingene, sporten, turismen, trafikken og den industrimæssigt frembragte underholdning. I andre kronikker dukker så djævelen op. Det indrømmes ganske vist, at den tekniske udvikling har givet os alle flere behageligheder, end nogen konge havde for 100 år siden, men teknikerne er alligevel som troldmandens lærlinge; de kan nok trylle, men magter de også at standse trolddomskræfterne. En anden udmaler selve gespenstet for os: »Vor magtfulde teknik er en slave, som stirrer på os med et mærkeligt herskerblik.« »Den guddommelige sol blev til helvedes ild i en bombe,« hedder det hos een. Atomtiden har gjort vor fremtid til et mareridt, føjer en anden til. Og den tredje afrunder: Det er umuligt at leve med en brint-bombe uden for døren.

Er det, fordi det er mennesker, som ikke selv har meget med praktisk arbejde at gøre, der udtaler sig, at denne vedholdende kritik forekommer een så virkelighedsfjern? De kan umuligt som landmanden have frydet sig over, at teknikken kom med gummistøvler til afløsning for de tunge træskostøvler, eller som arbejdsmanden have nydt knallerten, der friede ham for den årelange, daglige trampen på cykel mange kilometer på arbejde. Og de må have glemt alle de teknikkens gaver, som de selv benytter og ikke et øjeblik tænker sig at kunne undvære. Tidens vurderingsmænd — præster og pædagoger, journalister og forfattere — skal vejlede os, men deres domme virker ofte forvirrende, fordi de tiest er alt for afgjorte. Motorcykler og atombomber omtales i samme

åndedrag. Sans for forbehold og proportioner træffer man alt for sjældent hos dem.

For de unges vedkommende, kan det ikke undgås, at en sådan grov nedvurdering af deres daglige tilværelse medfører vanskeligheder. Hvis kritikerne kun har negativt at opvarte med, gør de jo, hvad de kan, til at forgifte ungdommens forhold ikke bare til arbejdets verden, men også til den åndens verden, som det vel var tanken at gavne. Unge, som tager ved lære af kritikken, kommer let enten ind i en stadig utilfredshed med det fordømte arbejdsliv, eller de vender alt åndeligt liv ryggen. Eller måske er det endnu sådan, at de fleste kommer til det facit, at der må være flere planer at leve på, et arbejdsplan med maskiner og teknik og et åndeligt plan med kirker og skoler o. s. v. Hvert livsplan til sin tid. Der er ingen forbindelse mellem dem. Ingen ny helhedsopfattelse med liv og eksistens forenet til en åndsdannelse, sådan som vi alle har ejet det engang, nemlig i barndommen.

Men det er tragisk, når tilværelsen unaturligt opspaltes på forskellige planer. I filmen om stavnsbåndets løsning, så vi bønderne i optog rykke på høstarbejde med landsbyens spillemand foran. Violintoner af gamle folkemelodier sammenknyttet med høstens arbejdsrytme. Filmen gav et glimt af, hvordan arbejdsliv og åndsliv forhen var vokset sammen til en helhed. Hver gang vi hører derom, forstår vi, hvad der er tabt under 150 års maskintid. Og vi begriber, hvad vi trods ændrede produktionsforhold må prøve at få tilbage i nye former. Det gælder at få en tilsvarende sammenhæng frem under nutidens forandrede vilkår. Og det er her, tidens kritikere og kulturmennesker burde finde en af deres egentlige opgaver. Vi må bede dem om påny at gennemtænke hele spørgsmålet om mennesket og teknikken. Alt for ofte har man på fornemmelsen, at kritikken er for billig, sat i gang blot af irritation over ubelejlige telefonopringninger og angst for jet-jagernes hvin over os. Hele den sædvanlige, banale kritik af naturvidenskab og teknik må skydes til side og ligeledes den almindelige tilbøjelighed til at betragte åndslivet som et særlig fint livsområde, som vi navnlig bør hellige os. Der er her et væld af spørgsmål, og vi kan kun løseligt strejfe et par af dem.

Det er f. eks. en udbredt, men helt uansvarlig tankegang, at naturvidenskabens videre initiativ må hindres, og den tekniske udvikling bringes til standsning. Man glemmer, hvor uundværlig teknikken er for erhvervslivet. For at klare den produktionsforøgelse, som efterlyses, må de tekniske hjælpemidler ustandseligt forbedres. Og man glemmer, hvor påtrængende det er, at alle maskiner stadig gøres mere perfekte, så mennesker og omgivelser fries for larm, forurening og andre gener. Men navnlig glemmer man, at vi i det hele har brug for langt mere

teknik. Tænker man på Jordens vældige folketal, og hvor hurtigt det vokser — Japans befolkning er i det sidste tiår forøget med en million hvert år fra 80 til 90 millioner — vil man forstå, at det behov, der er for mad, klæder, boliger o. s. v., kun kan imødekommes ved teknikkens hjælp. Hovedparten af Jordens mennesker bor i teknisk meget tilbagestående lande. Vi ved, at i Afganistan lever bonden endnu på samme tekniske niveau som oldbonden hos os. Vi ved, at de underudviklede lande trænger til teknik, ikke just til traktorer og mejetærskere, men til tekniske eksperter, f. eks. i overrisling og anden kunstig vanding. Og at de også i højeste grad behøver den teknik, som er basis for sundhedsvæsen og sygdomsbekæmpelse. Og vi ved derudover og bør ikke glemme, at den dag ikke er så fjern, da olie og kul bliver sjældne varer, og at vi, hvis vor egen civilisation skal opretholdes, må stole på, at atomteknikerne løser deres opgaver.

Det er ligeledes en udbredt tankegang, at vi har måttet betale de tekniske fremskridt med en alt for høj pris — en pris, som man nu efterhånden, hævdes der, også vil komme til at betale ude på landet. Den har noget med tab af ansvar og arbejdsglæde at gøre. Men når kritikerne først har erkendt, at maskinerne i sig selv er uskyldige, fordi deres stålarme ingenting magter uden menneskers medvirken, vil det også klare sig, hvor det er, problemerne reelt findes. De virkelig vanskelige spørgsmål i forbindelse med teknikken dækkes af ord som truster, monopoler, stordrift, rationalisering, effektivitet, arbejdernes ansættelsesforhold og deres behov for medbestemmelse og ansvar. Det er imod alt dette, blikket skal rettes. Her er det, kritikerne burde gøre en indsats. Naturligvis er det umuligt at omtale alle sider ved dette kolossale problemkompleks. Men som eksempel kan man pege på, at det i de senere år er blevet almindeligt at tale om rationaliseringens forbandelse. Og det er forståeligt. Når arbejdsgiverne modtager arbejderne med psykoteknik, fotografiapparater og stopure, undergraves en stor del af det, som arbejdernes tillidsmænd og samarbejdsudvalg frit skulle medvirke til at opbygge. På den anden side skal man ikke glemme, at hvor mange sorte sider der end kan være ved rationalisering, må det alligevel være een af de ting, som sammen med f. eks. undervisning, hygiejne og socialpolitik skulle gavne menneskeheden. Det er givet, at videnskabens erfaringer, som ligger bag ved vore dages rationaliseringsbestrebelse, må være et vigtigt middel til at forøge hele menneskeslægtens velfærd. I stedet for kun at tale om teknikkens forbandelse på dette område, kunne man derfor kalde det børnesygdomme eller følgesygdomme. Men når prisen for teknikken alligevel ofte har været alt for høj menneskeligt talt som følge af disse syg-

domme, er der i hvert fald ingen grund til at overse, at de kulturelle kredse har meget af skylden, altså bl. a. også folkeoplysningen, kort sagt de mænd og kvinder, der skulle varetage menneskets tarv, også i maskinernes verden. I vor bundethed til traditionelle forhold har vi for det meste undladt at give et ord med i laget her. Vi har diskuteret landbrugets mekanisering, snakket åkjærsk om karlekamre, talt om sydslesvigernes og grønlændernes nød, sunget flittigt om, »de mindste af de små«, der skal have »del i livets glæde« o. s. v. Og det har alt sammen været rimeligt nok. Men mange tanker har vi ikke ofret på de problemer, der fulgte med industrialismen. Dem lod vi oftest sejle deres egen sø sammen med de mennesker, som var i suppedasen. Og det er beskæmmende, at der skulle et par atombomber over Japan til, før vi til bunds forstod, hvordan naturvidenskab og teknik har forandret klimaet ikke blot for industriarbejderne, men for os alle.

Men selv om vi således forsøger at gøre os rigtige tanker om tekniken, er det alligevel omkring »de tekniske mennesker«, om alle dem, der frembringer og bruger teknik, at problemerne samler sig. Har den folkelige oplysning noget at sige her? Findes der overhovedet en folkelig oplysning med bud til mennesker midt i den moderne tekniks civilisation? Det gør der!

Til ungdommen må vi sige, at det i høj grad hører med til at leve menneskeliv i dag, at man finder sin plads på rette måde midt i vor egen tid med alle de redskaber og maskiner og værker, vi har fået. Kritikken skulle nødvendig gøre nogle unge ængstelige for at give sig i kast med vor fælles dagligtivværelse. I arbejdslivets tekniske nutidsverden må ungdommen lægge sine bedste kræfter ind. Men folkeoplysningen har et par replikker at komme med. Først og fremmest at det ejendommelige ved at være menneske er, at vi skal leve sammen med andre. Det er ligegyldigt, om man er et religiøst menneske, et intellektuelt, et akademisk, et musikalsk, et teknisk menneske o. s. v. — man er ikke suveræn, men bundet til de andre. Vi bærer alle ansvar for hinanden, selv for dem, vi kan synes ikke kommer os spor ved. Og tænker nogen, at al den tale om ansvar er meningsløs, må jeg gentage, hvad en anden har sagt, at det er mening nok, at de andre er til og afhængige i enhver henseende af, hvad *vi* siger og foretager os.

Kommer der én fra den tekniske hverdag og spørger, hvad han skal gøre, må vi svare, at der er ingen brugsanvisning. Spørger han sig for hos kristendommen, viser det sig, at Jesus nok siger noget, der kaster lys over sagen, men han giver heller ikke faste regler, skønt mange har forsøgt at fastslå sådanne ud fra hans udtalelser. Om forholdet mellem mennesker plejer han at fortælle nogle historier, bl. a. én om

en barmhjertig samaritan, og så siger han: »Gå du hen og gør ligeså!« Men det er jo ikke en almengyldig anvisning; den er beregnet for netop samaritanens situation. Det er ugørligt forud at planlægge og afgrænse forpligtelsen over for de andre. Og det er flugt fra virkeligheden, når filosofiens og religionens mænd undertiden forsøger det. For det er jo i realiteten en uafgrænset og varieret forpligtelse.

Naturvidenskab og teknik er i øvrigt selv med til at forny, forøge eller forandre den medmenneskelige forpligtelse. Ansvar for de andre er stadig i støbeskeen. Det må hele tiden forsøge at følge med. Desværre beror vore tanker om andre på ikke så få områder endnu i høj grad på de forhold, som herskede, før naturvidenskab og teknik satte deres stempel på hverdagen. Det er som med vore tanker om andre nationer; de stammer endnu i det væsentlige fra en periode, hvor staterne var mere suveræne end i dag. Teknik og videnskab får imidlertid på en en mængde områder næsten øjeblikkelig indflydelse på vort ansvar. Trafikmidlerne har f. eks. mindsket afstandene, så sult og sygdom i Indien og Kina i dag moralsk vedkommer Europa og Amerika. — Gør naturvidenskaben en ny stor landvinding, f. eks. i bakteriologi, forøges vore forpligtelser straks, ansvaret for den alm. hygiejne, rent drikkevand, pasteurisering af mælk o. s. v. — Efter at nazismen havde taget teknikken i brug til massedrab af jøderne i gaskamre, førte det efter krigen til, at krigsforbryderdomstolen i Nürnberg godkendte begrebet »folkedrab« som brud på folkeretten og dømte derefter. I Danmark førte den samme nazistiske raceforfølgelse og drabsteknik til, at vi i § 71 i Grundloven af 1953 fik nedskrevet og i lovens form vedstod vort ansvar, ikke blot over for mennesker af en anden religion, sådan som det fandtes før, men også for mennesker af en anden afstamning. — I 1955 har vi alle med glæde konstateret, hvordan atomteknikkens vældige resultater har fået statsmænd fra de forskellige lande til at begribe lidt af, at folkeslagene er i samme båd, at der virkelig er tale om een slægt, een menneskehed. Strid og kamp vil der altid være, hvor nationer grænser op til hinanden, og hvor to ideologier, uens økonomiske systemer og forskellige sociale tilstande mødes. Men efter de tre Genève-konferencer i år er der trods alt i os noget, som har lyst til igen at synge med på Bjørnsons sang om et højt og strålende håb — bare fordi der har været små tilløb til at tale og handle ud fra en forståelse af menneskets universelle bestemmelse, at vi er af samme slægt og har ansvar for hinanden.

Det er ikke mindst på denne måde, vi må se vor ubegrænsede forpligtelse. Hver især må udvide sit personlige omdømme, hvad der jo ikke behøver at svække pligten over for de »nærmeste krav«. Men det

tilkommer den enkelte selv at handle under ansvar, selv at forstå, hvad han skylder den anden, også når han skaber og benytter teknik.

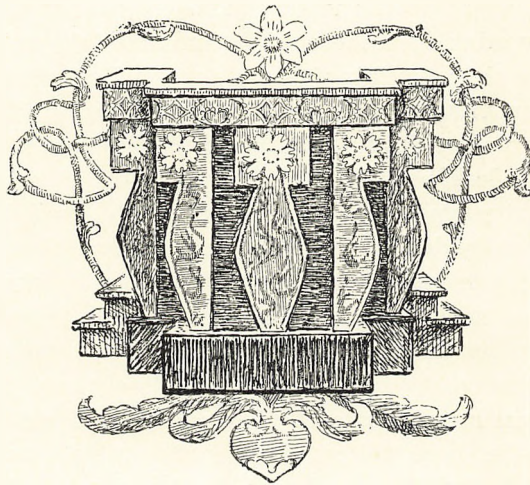
Men derudover må vi tilføje, at ingen skulle bedre end vi, der lever med teknikkens mange dejlige gaver, kunne komme til en forestilling om, med hvad handlinger og sindelag vi bør møde dem, vi er sat til at være sammen med. Det drejer sig naturligvis om det samme ubegrænsede giversind, hvormed vi selv får alle gaver. Og det *er* gaver! Teknik er hverken noget dæmonisk eller djævelsk. Den, der siger det, er med til at tage den menneskelige værdighed fra de mange, som er tvunget til at leve tæt ind på maskinerne. Men den, som forstår, at det er gaver, kan bevare sin menneskelige værdighed midt i et sodet værksted, i et larmende fabrikslokale, mellem travle maskiner ude i landbruget og glædes over at udføre et nyttigt arbejde.

Jeg tror, vi må øve os selv i, og vi må lære andre, også ungdommen, at se, hvor rige og gavmilde hverdagene er. At se, hvor vi selv får alt godt, al hjælp, og at vi får uden måde. Og at der netop deri er en målestok for, hvordan vi skal omgås de andre. Måske er det ikke mindst her, nutiden har sin mest iøjnefaldende mangel, at alt for mange tager imod alting, som var det bare selvfølgeligheder. For få gør sig klart, hvor stor indsats der ligger bag. Hvad ligger der ikke bag ved vor frihed og vore gode kår af tidligere slægters fantasi, arbejde og afsavn. Den, der lærer at modtage og opleve livet og alt, hvad der hører til det, som gaver, vil også vide lidt om, hvad det betyder selv at skulle forsøge at give igen. Er han ærlig, må han vedgå, at han ikke formår at yde til vederlag. Den, som gør, hvad han i sit inderste føler, han må, stiller krav til sig selv om at sige tak og stiller kravet om selv at give til gengæld, må dømme sig som en ringe modtager, må indrømme, hvor langsomt alting går for ham som videregiver, må føle sig som én, der altid svigter — ja, han må begynde at stamme på nogle ord om tilgivelse. Tilgivelse, fordi han gav så lidt til andre, fordi han hjalp dem så modvilligt, fulgtes så kort med dem, ødelagde forholdet til dem, pådrog sig skyld . . .

Det er et sådant sindelag, den folkelige oplysning med sine replikker vil kalde på hos de unge, så de kan begynde at blive »rigtige mennesker« i teknikkens tidsalder, så rod og top, så arbejdsliv og åndsliv igen kan vokse sammen, som de var sammenvoksede i den gamle bondes tilværelse. Han og hans standsfæller snakkede hverken om ansvar for næsten eller om medmenneskeligt fællesskab, men de vidste, at vi er til for hinandens skyld. Den erfaring var det ædleste element i almuens dannelse. Ud fra den levede og handlede de. Og det er den samme viden, vi må ønske os, og vi må medvirke til, at den kan gro frem påny

imellem vor tids tekniske mennesker. Sker det, kan vi imødegå det, som allerede Grundtvig frygtede, at mennesket blot bliver en biting ved maskineriet. Da er vi kommet i gang med at forandre nogle af de mange hindringer, som kritikerne har forstirret sig på, til gode betingelser for et menneskeværdigt liv under de ændrede sociale og produktionsmæssige forhold.

S. Haugstrup Jensen.

Niels Larsen Stevns: Kristus og Nikodemus. Udkast til altertavle i Vrensted kirke.

SAMTALEN

Samtalen er kommet i brændpunktet — og med rette. Den har altid været en livsbetingelse i vort personlige liv. Men nu ser man, at den ogsaa er en betingelse for vor ydre livsform, for demokratiet og for mellemfolkeligt samarbejde.

»Demokrati« betyder i vor tid saa meget forskelligt — men inderst i ordet demokrati ligger et menneskesyn, en erkendelse af, at vi alle er lige store muligheder og derfor af lige stor værd. Og vil vi fremad, maa vi hjælpe hinanden ud fra denne erkendelse. Men det kan vi kun, hvis vi har lært at forstaa hinanden gennem samtale. Vi har forskellige oplevelser bag os, derfor forskellige forudsætninger — men vi kan i samtalen dele vore forudsætninger og derigennem naa frem til samarbejde.

Lige saadan mellem folkene. En forskellig historie giver forskellige forudsætninger. Vi maa lære hinanden at kende, som det kun kan ske ved den personlige samtale, hvor man kommer til at forstaa hinandens forudsætninger.

Vi ser derfor ogsaa i aviserne, at det er maalet for de internationale møder, at der skal komme en »samtale« i gang parterne imellem. Det gælder, naar statsmagter mødes, eller naar kirker mødes til ekumeniske stævner — det gælder i mindre format, naar vi lærere fører vore børn sammen med et andet lands børn. Vi arbejder fra oven og fra neden

paa, at de samtaler kan komme i gang, der betyder det personlige kendskab, som er vort haab for en mere fredelig fremtid.

Indenfor højskolen er ordet »diskussion« ogsaa traadt tilbage i betydning for ordet »samtale«. Haardt trukket op er vel forskellen den, at diskussionen mere er en teknisk opøvelse, en konkurrence, mens samtalen er en gensidig hjælp til at trænge ind i spørgsmaal, som betyder meget for begge de samtalende. Maalet er at naa frem *sammen*. Samtalen skal skabe tillid. Men det er først, naar tilliden er kommet, at det for alvor bliver en samtale. Vi kan vinde eller tabe meningsfæller i en diskussion, men gennem en samtale er der mulighed for mere afgørende værdier.

»Samtalen« begynder tidligt i vort liv. Den hører med i en lykkelig barndom, d. v. s. en barndom, hvor vi trods alt, hvad ogsaa et barn skal igennem, oplevede tryghed hos vore forældre.

Samtalen forudsætter en udvikling. Man maa have noget at samtale ud fra. Hvordan dette kan forme sig mellem far og søn, har jeg et billede paa i min slægt. Min farfar var frimenighedspræst i Rødding. Hans yngste søn, Jacob, var fra helt lille nært knyttet til faderen. Da han var 5 aar gammel, skriver han paa sit sønderjysk til faderen, som er i København: Har I væn å æ dansk jernban? Har I væn i Frederis? Har I væn i Frederiksborg slot? Har I væn i æ kjerk? Har I væn ved Grundtvig? Va her (hedder) den hus, Grundtvig bor i? Bor I ved Høgsbros? Har I kjer ud til Høgsbros med æ sporvun? . . . Har I væn i Grundtvigs have? — Dette lille brev viser jo, hvordan drengen allerede er med i alt, hvad der optager faderen, selv om brevet er meget barnligt og slutter med at remse alle dem op, han skal hilse fra, og til sidst: hilsen fra mæ sel. Samtalen var allerede i gang mellem far og søn. Drengen skriver frisk og ligefremt, der er ingen hæmninger overfor faderen.

12—13 aar gammel fik Jacob for første gang lov at være kusk for sin far. Det var lange kirketure til Bovlund, Visby, Forballum og Lundsmark. Det kunne ogsaa være til møder, hvor de nationale førere talte. Han huskede et møde i Gram, da han var 7 aar gammel, hvor Hans Krüger sagde, at han følte sig styrket af usynlige magter, naar han skulle tale den danske sag. Men bedst huskede han, fra han var 13 aar, J. P. Junggren. Det var som sædvanlig i et privat hjem, men der var store stuer med aabne døre imellem. Drengen staar lænet op ad dørstolpen og lytter og mærker under den beherskede tale varmen, hjertet. Og han føler det: der findes intet større end at sætte alle sine kræfter ind for dette arbejde. Naar han fortalte om denne oplevelse, tilføjede han: det er herligt, naar man tidligt kan se sine maal og knytte sit sind til dem.

Efter saadan et møde var der noget at tale om paa den lange hjemvej. Sønnen havde oplevet det samme som faderen. Nu udvekslede de, hvad den gamle og hvad den unge havde faaet ud af dagen. Det udviklede den unge, og det holdt den gamle i frisk kontakt med ungdommen.

Allerede 17 aar gammel maatte Jacob forlade sit barndomshjem for bestandig. Men disse fælles oplevelser og den vane at samtale med faderen gjorde det naturligt, at de mange breve mellem hjemmet og sønnen er fortsatte samtaler. En evnerig ungdom fik derved en dybt alvorlig undertone, og faderen er, trods sønnens gammeldags ærbødighed, hans kammeratlige samtaleven, til han dør, da sønnen er 35 aar.

Forudsætningen for dette samliv var, at barnet naturligt var med i de stores liv, selv om han ikke forstod meget af det, saa han stadig fik det udbytte, som hans alder og udvikling muliggjorde. Og at han — naar han havde lyttet — var fri nok overfor sin fader til at spørge, som det nu var naturligt efter hans alder. Der var fælles oplevelser, og der var aabent vand imellem dem.

Det udbytte, dette »liv i samtale« gav, var klaring. En gensidig klaring. Ofte kunne den unge polytekniker være skarp i sine spørgsmaal, angreb, hvad han egentlig ikke selv var imod, fordi han ville have faderen frem og have spørgsmaalet belyst endnu mere dybtgaaende. Han prøvede sine egne synspunkter overfor faderen. Han skriver: »Fader havde en udpræget evne til at føre en frugtbar samtale. Han levede for en ikke ringe del i at meddele sig. Hvad han gennem læsning havde indvundet, bearbejdede han med stor kunst, synes jeg, i samtalen.« I de store spørgsmaal var de enige. Men sønnen maatte have vished for, at han ikke blot havde faderens synspunkter, men at de var blevet hans egne.

I ægteskabet er trygheden ogsaa betingelsen, og derfor er samtalen, hvor to mennesker har ubegrænset tillid til hinanden, bærepillen. De to maa være for hinanden, som T. Dijnes sagde det i talen over Martin A. Hansen: »En ven, der var uden svig, og til hvem man kunne fortælle alt det, som man ikke selv kunne finde rede i, sandhed, løgn og motivforfalskning. Og hans ærlige blik var saadan, at al løgn og falskhed stiltiende blev afsløret og rensset bort.« Ved samtalen i ægteskabet er det, man som i intet andet forhold har mulighed for at hjælpe hinanden, støtte det bedste hos hinanden — det er jo det, man er kommet til at holde af — og luge det bort, som vil forringe det. Uden samtalen bliver ægteskabet ikke det, som var meningen med det.

Der er mange eksempler i litteraturen. I »Kristin Lauransdatter« begynder Erlends betydning i Kristins liv med, at »troldkonen« fru Aashild fortæller om ham. Og da hun er med til Kristins trolovelse med Simon Darre, siger hun til Kristin: Det er et godt gifte . . . men han synes mig vel tyk og gladlynt. — Var det nu slik her i Norge som det . . . er i andre land, at folk er ikke strengere mot synderne end Gud selv er, da vilde jeg si, du skulde finde dig en ven, som var mager og sorgfuld — en du kunde ha at sitte og samtale med.

Det gaar ikke godt for Kristin — netop fordi hun vælger Erlend, som kun kan blive hendes elsker, men aldrig hendes samtaleven, mens Simon, som hun svigter, udvikler sig, saa han kunne være blevet det. Kristins ægteskab bliver en evig strid, fordi det afgørende mangler: den stadige samtale mellem to, som har ubegrænset tillid til hinanden og derfor kan forløse det bedste hos hinanden og holde det borte, som vil trække ned.

Det er i hjemmet, alt liv bliver til, siger det gamle ord. Ikke blot derved, at barnet baade har far og mor, men fordi hjemmets grundpræg bliver livgivende, bliver det naturlige, rolige voksested for barnesindet, — skabt af de tos enhed, gennem den nærhed, deres aabne samtale giver dem. — Men her svigtede Kristin og Erlend. Deres søn siger det op i ansigtet paa sin mor: Aldrig agtet dere paa hvem som kom imellem vaabnene deres og blev saaret til blods. — De tav i deres ægteskab. Der var ingen samtale mellem dem. Derfor gaar det saadan, at . . . de som har elsket hinanden med den hedeste attraa, de ender med at være som to ormer som biter hinanden . . .

Dette inderste forhold mellem mand og kvinde nævnes allerede i den ældste nordiske digtning. I Gudruns kvad over den døde Sigurd siger hun: Jeg savner den, jeg gerne talte med. Gaar vi op i den moderne digtning, er der et stærkt eksempel i Kaj Munks »Sejren«. Der siges her noget afgørende om betingelsen for kærlighedens fortsatte liv mellem to mennesker. Kansleren, Alexis, og Angelica har fundet hinanden i kampen for at genrejse deres ødelagte fædreland. De er enige om, at det kun kan ske ved rene midler. Kun ved at sky alt, hvad der er dobbeltbundet eller kan bringe ulykke over andre, kan genrejsningen lykkes. Hun elsker ham for denne indstilling, og hendes tillid til ham er ham en »sejrsskjorte«, som han tror, gør ham usaarlig. — Men saa kommer landet i økonomiske vanskeligheder — det kan reddes ved en rask angrebskrig — alle vil det — og Alexis giver efter. — Angelica kan ikke tro, det er sandt. Han har ikke nævnt det for hende. De har ikke drøftet dette — som ellers alt. Men da det gaar op for hende, forlader hun ham. Alt er forbi imellem dem. Deres samliv har været en stadig

»samtale«, som var det bærende under hans værk. Nu er den samtale brudt — og den var betingelsen for deres ægteskab.

Det samme gælder i alt samarbejde. Ny ideer kommer frem, tankerne bliver baade frugtbare og rensede for vildskud gennem den aabne, tillidsfulde samtale. Synspunkterne for arbejdet klares — og et samarbejde kan fortsætte trods meningsforskelle, naar der er talt ud, og man trods forskellen har valgt at blive sammen — maaske bliver man endog stærkere derved, forskellighedens ÷ bliver til mangfoldighedens +. Man bliver ikke ens gennem samtalen, men man lærte at forstaa og respektere. Standser den aabne samtale, visner samarbejdet eller splittes i partier.

Samtalen paa en højskole kræver ogsaa forudsætninger og har ogsaa afgørende betydning. Man har den hjælp, at eleverne kommer frivilligt. Man kan paa forhaand have den tillid, at de vil noget med at komme. Men man maa ogsaa lære dem at kende. Derfor bor man sammen. I den første højskoletid var der saa faa elever, at man ganske selvfølgerigt delte sit hjem med dem. Derved fik de del i lærerens forudsætninger. Da skolerne blev store, trængte man til en ydre hjælp til samtale. Nu kom »samtaletimerne«, — og det kan ikke nægtes, at det mest var en samtale mellem de modigste og mindst generte elever og læreren, — selv om man ikke maa overse, at disse enkelte ofte var et talerør for hele flokken. — I den tid blev man ogsaa klar over, hvad det var værd at spise sammen. Mange lod eleverne skifte ved bordenderne for at faa lejlighed til en passiar med alle — saa ubetydeligt det kan synes, aabner det vej mellem lærer og elev. Samtidig vokser betydningen af elevernes indbyrdes samtaler efter foredragene — og essensen af dem skyder ud som spørgsmaal i samtaletimerne.

Men det var tiltrængt, da studiekredsen kom! Det var paa en maade en tilbagevenden til den selvfølgelige form fra den første tid. Nu var det atter den lille kreds om bordet, hvor man lærte hinanden saadan at kende, at man ikke brændte inde med sine spørgsmaal og derfor rejste utilfredsstillet hjem.

Men samtidig med denne skiftende samtale laa foredraget. Eleverne lytter til læreren, d. v. s. til den mere uddannede og den, som er lidt længere fremme ad livsvejen, men alligevel stadig selv er søgende. — Hvis læreren har kontakt med eleverne, har »lyttet« til dem, vil de foruden den faglige oplysning kunne høre et svar paa deres udtalte eller uudtalte spørgsmaal. Højskolen er et samliv om værdier, modtagende,

naar man lytter til hinanden, givende i samtalen. Begge parter begynder med at lytte, for at samtalen kan blive frugtbar.

Der er derfor ikke nogen modsætning mellem foredrag og samtale og har aldrig været det. De er nødvendige for hinanden. Det kan skifte, hvad der fylder mest paa timeplanen, hovedsagen er, at vekselvirkningen findes.

★

For det enkelte menneske bliver samtalen livet igennem en vej til klaring. Den hører ikke et bestemt slægtled til, det synes at være en livslov.

Naar man i vore dage klager over, at ungdommen er politisk uinteresset, kan man da ikke søge en grund dertil, at de i partiernes kamp savner den indbyrdes samtale, som skulle kunne føre til klaring i stedet for til partisejre, og derved virkeliggøre den demokratiske idé.

Derfra gaar vejen længere ud. Trænet igennem vort personlige livs samtaler, i samarbejde og demokrati, tør vi haabe paa at kunne magte de samtaler, folkene imellem, hvor menneske staar overfor menneske i forstaaelsen af, at kun aabenhed kan nærme os til hinanden, og at verdens fremtid afhænger af, at vi kommer paa talefod.

Pip Christiansen.

H. C. ANDERSEN OG LARSEN STEVNS

Da H. C. Andersens 150 årsdag fejredes i foråret, var der vel ingen, som følte sig særlig grebet i den anledning. Man kan jo ikke feste umiddelbart og hjerteligt for en berømthed, der har været død i mange år. Og da man ikke kan det, er man tilbøjelig til at lade den slags begivenheder gå forbi sig uden at skænke dem mange tanker. Men det er ikke rigtigt at tage det på den måde. For uanset om man føler noget derved, eller ej, er det helt i sin orden, at et folk hylder sine store afdøde. De har dog — det gælder i hvert fald H. C. Andersen — været med til at forme folkets ansigt. Gnister fra hans geni fænger den dag i dag et eller andet sted i vort sind, så vi mærker det varme.

Sådan går man og siger til sig selv, da man en dag i efteråret går ind i museet i hans fødehjem i Odense. Men inderst inde ved man jo godt, at man ikke kommer der bare af en slags pligtfølelse. Man venter at få nogle glimt at se af det mærkelige menneske, som eventyrdigteren var. — Og virkelig! De falmende breve i glasmontrene taler stadig geniets hektiske og ligefremme sprog. Og de store kufferter, som står i værelset med hans skitser fra rejserne, fortæller deres om den rastløse, nysgerrige mand, som måske følte sig bedre tilpas i dagvognene ad Europas landeveje end i det lille trykke København.

Men det er trods alt kun et museum, man er i, og det giver sig da heller ikke ud for at være andet. Alting er taget med, alt er på sin rette plads, og alting har alligevel ikke kunnet komme med. Her ligger nu breve ved siden af hinanden, hvoraf det første måske var glemt, da det næste blev skrevet — eller det har været husket alt for godt. Og dér står hans skrivebord og sengen og det altsammen; men det står forsvaret bag glas. Nogle af silhuetklippene, han lavede, hænger på væggen et sted; men der står ikke nogen og ser dem blive til enkeltvis og for allerførste gang. — Ikke alle kunstnere er sjældne mennesker; men H. C. Andersen var det jo. Og man ser virkelig meget interessant, mens man lader øjnene glide hen over hans ting. Man er så vant til, at den slags småtræk bliver liggende og tumler i sindet, indtil de er glemt, fordi de aldrig nåede at føje sig sammen i et billede. Og at det skulle gå anderledes her, kunne man jo ikke vente.

Da oplever man med eet noget. Man står i kuppelsalen i mindehallen,

som blev opført ved siden af det gamle hus ved 125 årsdagen i 1930. Det er et stort cirkelrundt rum. Lyset kommer fra kuplen foroven. Tre døre fører ind til salen. Gennem den ene ser man de brogede efterårsblomster i en lille grønnegård i det fri. Lyst er rummet, og væggene stråler. Her malede Niels Larsen Stevns sine store fresker med motiver fra digterens liv. Og det mærkelige sker: man synes, man træffer H. C. Andersen her, forskellig på de forskellige billeder, og dog den samme.

Der er otte felter. Over døren ud til museets hovedindgang har Larsen Stevns malet drengen og hans fader og moder i den »eneste lille stue, der næsten var opfyldt med skomagerværkstedet, sengen og den slagbænk, hvori jeg sov«.

Over de to andre døre er også indendørsbilleder. Det næste af dem viser Andersen, der er oppe til studentereksamen, og det sidste Jenny Lind, som synger i Weimar. Det er dog nok de store friluftsbilleder, som først fanger opmærksomheden. Deres motiver er: Andersens afrejse fra Odense 1819, Andersen og Henrik Hertz ved Vesuv, eventyropplæsning i Collins have i København, Andersen, Thorvaldsen, Oehlenschläger og baronesse Stampe på engen ved Nysø og fakkeltøget i Odense 1867, da eventyrdigteren oplevede, at fødebyen blev illumineret til ære for ham.

I september 1819 rejste altså den 14-årige dreng hjemmefra for at gøre sin lykke i hovedstaden. Dagen blev sidenhen af ham selv regnet for en mærkedag. Moderen og farmoderen fulgte ham uden for byens port. Der kom han med dagvognen for nedsat betaling. — Man ser ham i det øjeblik, han tager afsked med sin moder. Den gamle farmoder er kommet i snak med kusken. Der er andre personer på billedet; men de lægger næppe mærke til begivenheden. Også den gamle kone, der er listet ud ved gavlen med sit strikkesøj, passer sit eget. Den lille by ligger i formiddagens skarpe septemberlys og er ligeglad. — Den eneste interesserede er hunden i selve byporten til venstre. — En stor del af feltet er optaget af gadens muntre toppede brosten. Også hustagene er lystigt plettede. Men himmelen med sine vældige skyer, der maler af sted, virker så meget større end alt dette småmønstrede. — Man er ved en vej, der er ikke noget at tage fejl af. En mængde linier giver retningen ganske tydeligt. Der er den lange vandrette rendestensfordybning, husrækken og køretøjet. Men det er ikke trafikken, som betyder noget i billedet. Ganske vist trisser en gammel mand uanfægtet af sted med sin kalkspand. Men midterpartiet med hovedpersonerne er i ro. Foran den solide vogn omfavnes den lange dreng af sin moder. Han knækker klodset sammen over hende. Stritter han ikke samtidig lidt

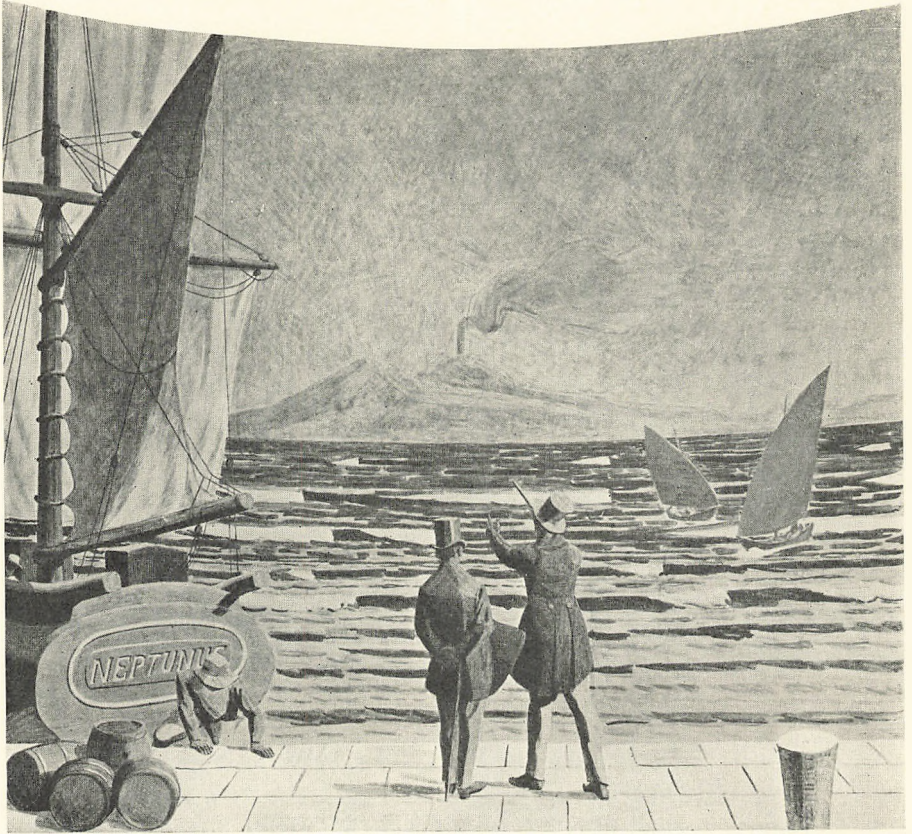

Afskeden fra Odense.

imod? Farmoderen og kusken er med til at ramme begivenheden ind. Og til venstre for vognen antyder endnu en skikkelse det lodrette og faste, der ligesom udelukker al bevægelse dér, hvor det egentlige sker. — Sådant kan man blive ved med at glædes, og fordi det er et godt billede, bliver dog den første oplevelse af det siddende ukrænket, ja, forstærket. Her rejser sandelig Hans Christian fra Odense, og det er en afgørende begivenhed både for ham og for de to enlige kvinder. Afskeden finder sted på åben gade og i skarpt, rent lys. Hovedpersonen har senere fortalt sine læsere om den, så man næsten glemte, at det egentlig bare var en kone, som tog afsked med sin dreng, og at ingen vidste, han skulle blive til noget særligt. Over for billedet her bliver man glad, fordi man får lov til at være en tilfældig tilskuer, der ser det ske, netop så jævnt og kønt, som nu den slags sker.

Dette billede i salen, som virker enklest og mest umiddelbart, er nok det næste store.

H. C. Andersen og Henrik Hertz er ved Napoli sammen. De står og ser ud over bugten mod det rygende Vesuv. Skibe lukker af til siden; til venstre ligger en hyggelig, solbelyst skude, og ude på søen til højre krydser nogle både med grønligt skyggede sejle. I forgrunden står de to mænd med ryggen mod folk. Men hvor talende er ikke deres skikkelser!

H. C. Andersen og Henrik Hertz på molen ved Napoli

Andersen er den anden vulkan i landskabet, for han er betaget og gestikulerer overdådigt, åbner sig. Hertz er derimod forbeholden og lukket til. Han er lige så stiv som stokken, han holder bag sig. Det eneste ved ham, som bevæger sig, er frakkeskødet, som flagrer i vinden; men det kan han jo ikke gøre for. Det kan imidlertid Stevns; ved hjælp af det får han de to skikkelser til at hænge sammen i billedet. — Og så må Hertz oven i købet finde sig i, at Vesuv ryger næsten i fortsættelse af hans høje hat. — Havet. — Det er malet så kønt! Frisk og naturligt er det, og de lange, lyse bølger danner en vidunderlig kontrast mod de to borgerligt klædte herrer på de pæne fliser.

Jo, vist er H. C. Andersen til stede i sin mindehal! Ingen ved jo, om det har set sådan ud, om det ligner. Det er virkelig også uden interesse her i dette rum. I værelserne inde ved siden af er alle dokumenterne og alle de officielle portrætter, alt det, kunstneren har øst af, før han

malede her. Men så skete også dengang dét, at en gnist i malerens sind fik alle puslespillets brikker til at blive til billede. Man føler sig så vel tilpas over for det gode maleri. Man mener at opleve digteren, og man oplever med ham. Så festlig og frisk er den natur, som her lyser en i møde, ikke som luft og vand og skibe af træ, man kan tage og føle på, men som farve og linie på en væg.

Det naturbarn, som på eksamensbilledet er grebet af panisk rædsel, og som er ved at ryge ovenud af glæde over Vesuv, kom imidlertid til at leve i højst civiliserede omgivelser. H. C. Andersen blev jo stamgæst på herregårde og slotte. han samlede på kronede og adelige bekendtskaber, og det morede mange sig over på hans tid, da revolutionerne lå og ulmede rundt om. Men nægtes kan det ikke, at åndslivet i hine tider trivedes fortræffeligt i ly af fyrsterne og herremændene. En af de gårde herhjemme, han gerne besøgte, var Nysø ved Præstø. Her boede og arbejdede også Thorvaldsen, og Oehlschläger kom der på visit. De to sidste var ikke unge mere; men Thorvaldsen var stadig en rask og velopløst mand. Om morgenen tog han sit bad ved stranden, og en dag skete det, at han slog hovedet, da han dukkede op af vandet under badehuset. Da det trak lidt ud med hans hjemkomst, blev man oppe på gården urolig for ham.

Stevns har malet dem, som de kommer ham i møde på strandengen. Se, hvor deres bevægelser dog er forskellige. Oehlschläger spadserer, som var det i Frederiksberg have. Baronessen tager moderligt imod sit kære gamle plejebarn. Men Andersen er allerede i fuldt firspring løbet ham i møde. Han er der ved siden af Thorvaldsen med blomster i armen. Ude i engen basker en stork, den mest danske af fuglene, fredelig og halvtam. H. C. Andersen holdt meget af den. Var det, fordi han så et vist slægtskab? Også den færdes jo ligeså hjemmefant ved pyramiderne som ved Præstø. — Her er vi hjemme i Danmark en stille begivenhedsfattig dag med sollys gennem piletræernes toppe. Og vi ser en berømt, som også dér er sig selv lig, når han er blandt mennesker, der holder af ham.

I dette lille stykke er ikke sagt meget om farverne, og de er dog så strålende. Man overraskes lidt, når man kommer fra en bog med sort-hvide gengivelser til selve freskerne. Nu Nysøbilledet. Man havde måske ventet at finde dette danske sommerbillede malet grønt i grønt, og så er det jo slet ikke sådan. — Går man nær hen til det, opdager man f. eks., hvordan meget gult og rødt ligefrem er vredet ind i den våde kalk, det virker som lys i lys. Og piletræet er et festligt musikstykke af kølige farver med fløjt af lysende varme.

Ved siden af dette sollyse maleri er over døren til det fri billedet af

Engen ved Nysø.

Jenny Lind, der synger ved hoffet i Weimar. Her er farvernes udtrykskraft sat ind til det yderste. — Sangerinden er i en gul kjole. Hun står i solstriben fra et vindue. Den rammer også hendes publikum. Damerne sidder pænt på stolene. Storhertugen læner sig tilbage; men Andersen, der sidder ved siden af ham, læner sig ind i lyset, suges fremover af det. Og da ser man, at lyset og hendes sang er eet og det samme. Stevns har simpelthen malet alt det, der udgik fra den svenske nattergal, og som digteren badede sig så saligt i.

I billedet af fakkeltøget, som er det sidste, giver kontrasten mellem lys og mørke den afgørende virkning. Inde i den blå-violette menneskemængde slår et bål op mod den mørke ensomme skikkelse i rådhusvinduet. — Og dermed er løbet til ende. Den lille dreng, den opløbne knægt, den panikslagne eksaminand, den bestandigt rejsende har fået sin drøm fra barndommen opfyldt. Der er sket meget, siden han hin lyse dag rejste fra den by, hvor han nu hyldes. Men på billedet af

fakkeltøget er den nattemørke himmel over Sct. Knuds kirke et landskab så vældigt og bevæget, som himlen var, dengang han rejste hjemmefra for at komme til at gå så gruelig meget ondt igennem og så blive berømt.

Flere gange har man, mens man frydede sig over billederne, sendt ham, der malede dem, en taknemmelig tanke. Men til mere blev det heller ikke. Og det er der egentlig noget mærkeligt i. De fleste Beskrivelser af nyere kunst, man læser, er ellers snarere en beskrivelse af kunstneren end af det, han skabte. Og det er forståeligt, at det må være sådan. Står man f. eks. over for et ungdomsværk af Edvard Munch, vil man føle, hvor svært det er helt at koncentrere sig om det, man ser med sine øjne. For man er straks blevet klar over, at der i billedet ligger en personlig forkyndelse, den mand vil og må sige noget om den følelse, der har behersket ham, da kunstværket blev til. Det er blevet en slags selvportræt. Og det kan være interessant alene i kraft af, at det er det. Med enkelte af H. C. Andersens eventyr er det på samme måde. I »Den grimme ælling« har han jo ganske bevidst båret sig sådan ad. Det er hans egen historie, og forkyndelsen til sidst, som vel ikke var ualmindelig i den tid, er alligevel også helt personlig. Sådan opfatter man den da også altid. — Men ellers forkynder han ikke. Han iagttager og forstår og holder af, og så siger han nogle sandheder, man har hørt før, men nu ser skinne igen.

Niels Larsen Stevns forkynder heller ikke i sine billeder i mindehallen. Han giver af et vældigt stof uden for sig selv. Det har han gjort sig fortrolig med, og så har han fortalt det, der var det væsentlige. Da han var færdig, trådte han stiltfærdig ned ved siden af sit værk. Det er færdigt. Overvejelserne, sliddet, den håndværksmæssige strid spores ikke. Øjet hviler i billedet. Tanken higer ikke andre steder hen. Og ville den endelig give sig til at analysere kunstneren ud fra værket, ville den nok finde beviser for, hvor stor en maler han var; men den ville ikke få meget opsporet om hans indstilling til alle andre forhold i tilværelsen.

Der er noget meget fornemt i denne kunstneriske holdning og noget kernesundt og oprindeligt. Martin A. Hansen sammenligner da også Stevns med de gamle kirkemalere fra romansk tid. Deres arbejder kan ses i enkelte kirker endnu; men deres navne er glemt. Vi synes, det er i sin orden sådan, for deres tid var en anden end vor. Mærkeligere er det at træffe den samme indstilling hos en nutidig kunstner. Den har noget med en ydmyghed at gøre, som ikke er en sædvanlig bestanddel af vort personlighedsideal.

H. C. Andersen og Larsen Stevns. Selvfølgelig kunne det være fristende at sammenligne dem netop på dette punkt. Ganske vist er ydmyghed jo ikke det, der først falder i øjnene hos digteren; men det er alligevel et spørgsmål, om ikke hans kunst udsprang af den. Måske kunne den derfor blive så almen, at den endnu elskes og forstås ganske umiddelbart over hele jorden. Her er vi imidlertid ved en gåde, som det er ureelt at ville løse med eet enkelt ord.

At Larsen Stevns havde dette forhold til sin kunst, bekræftes på en måde af hans liv.

Hans forældre var husmandsfolk på Stevns. Der fødtes han 1864. Som andre drenge kom han ud at tjene, men blev da syg i det ene ben og lå i sengen i mange af sine drengeår, og rask blev han aldrig. Han kom som ung karl på Vallekilde højskole hos Ernst Trier, og ham fortalte han, at han havde lyst til at blive kunstner. Mærkeligt nok var det netop et højskoleforedrag, han havde hørt hjemme på Stevns, der havde givet ham mod til at tænke på at gå den vej. Om det siger han: »Han (en bornholmsk højskoleforstander) talte ikke om kunst, måske om at komme på sin rette hylde, selv om det var i den elvte time. Jeg mindes foredraget som en slags jordemodergerning mod mig.« — Trier skaffede ham i forbindelse med Jensen Klint, og nogle år senere blev han elev hos Zahrtmann, »Fynboernes« lærer. Der traf han også Joakim Skovgaard, som nu ikke så noget særligt i den unge mand. Han rådede ham endda noget senere fra at blive maler. De blev venner, og gennem mange år hjalp Stevns brødrene Skovgaard med de mange store arbejder, de kom i gang med. Han arbejdede således med på udsmykningen i Viborg, og for Niels Skovgaard lavede han stenhuggerarbejdet på flere mindsten. Bl. a. har han hjulpet Skovgaard med Magnusstenen i Skibelund. Først da Larsen Stevns var 43 år gammel, udstillede han sit første bibelske billede, og han blev op mod de 60, før han virkelig kom til at arbejde med selvstændige opgaver. Han nåede dog at udsmykke flere — især jyske — kirker. Og som gammel mand malede han sine hovedværker: freskerne i Odense, i centralbiblioteket i Hjørring og i Helligåndshuset i Slagelse. Han døde 1941.

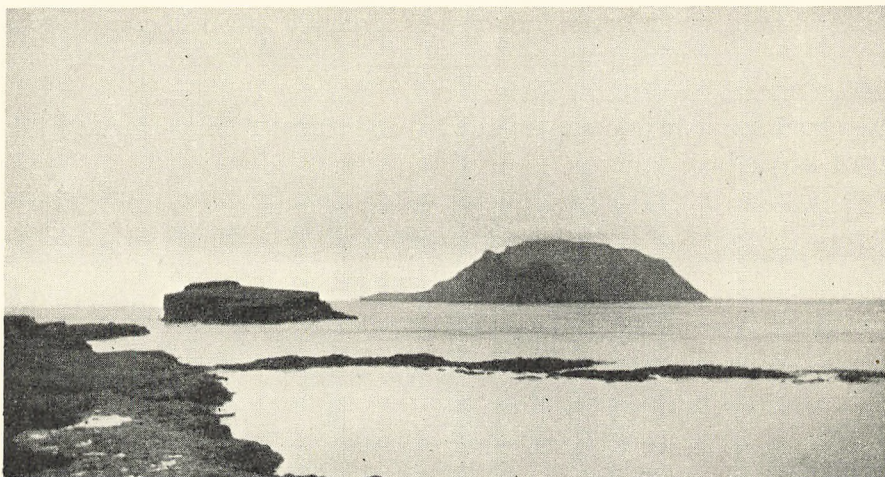
Gennem alle de mange år arbejdede han tålmodigt og støt. Det var for ham en ganske naturlig sag, at sådan måtte det være, også for en kunstner. I et brev til forældrene dernede på Stevns minder han dem om, at sådan havde de jo arbejdet med deres. Tankegangen er ganske jævn og ligetil: Der kommer ikke noget ud af uvirksomheden. Det gælder om, at man laver tingene, så godt man kan. Det giver øvelse. det gør arbejdets kvalitet bedre og bedre, og det er kvaliteten, det kommer an på.

Det var en lykke for en kunstner med denne indstilling, at det stof, han valgte, ofte var så alment kendt. Men han havde heller ikke noget ønske om gennem sit arbejde med dette stof at forkynde noget specielt. Hele hans kraft kunne sættes ind i striden med formen, farven, kompositionen.

Og derfor er det nok, at man, når man står og glæder sig over freskerne i Odense, nikker genkendende til hans portræt af H. C. Andersen. Det er ikke til at sige, hvad det er, man genkender, for det er ikke enkelte interessante træk, der er lagt vægt på at fremhæve. Man ser noget, man virkelig finder hos andre mennesker også. Men her i geniets portræt er det altsammen ligesom forstørret og forstærket. — I hvert fald er sindets åbenhed skildret som en evne, forstår man, en evne til hengivelse og henrykkelse over alle ting. Den er det måske, kunstneren betager os med, så vi ved hans hjælp ser livet nyt og frisk igen. Og denne evne har begge de to mænd haft, man tænker på med taknemmelighed her i H. C. Andersens mindehal.

Emil Petersen.

Udsigten fra Tindholt mod øen Mikines, den vestligste af Færøerne.

FÆRØERNE — FØROYAR

J o, vi var i Klakksvik! Sådan har Agnete og jeg måttet svare hver eneste, som vi har talt med om Færøerne, efter at vi havde været der en måned i eftersommeren. Det er kedeligt, at der skulle en Klakksvik-affære til, før Færøerne blev forsidestof og genstand for indgående drøftelse mand og mand imellem. Tidligere har Færøerne i al for høj grad kun været lig med dramatisk fuglefangst, bloddryppende grinde-drab og salte klipfisk!

Imidlertid er der så mange økonomiske, politiske og kulturelle problemer på Færøerne, at dette i sig selv let kunne motivere en fyldig oplysning, bl. a. gennem dagspressen. Det er derfor et rimeligt krav at stille, at de danske dagblade i de næste år ofrer disse problemer ligeså megen interesse, som der er blevet de sørgelige Klakksvik-optøjer til del.

»Færø-uld er Færø-guld«.

I løbet af de sidste hundrede år har det færøske folk måttet omstille sig fra at være et næsten middelalderligt bondesamfund til at blive en moderne fiskerination. Denne omstilling er endnu ikke helt fuldført, og på afgørende vis præger brydningen mellem gammelt og nyt både samfundet og den enkelte. Befolkningsoverskuddet er fra landsbygderne søgt til fiskerihavnene, den gamle bygdekultur er for manges vedkommende gået tabt, og det nye er endnu ikke nået at blive ens eget.

Det gamle patriarkalske bondesamfund bestod indtil 1856. Bonden, hans familie og tjenestefolk udgjorde en næsten selvforsynende enhed, man fremstillede selv alt, hvad man havde brug for. Fåreholdet var langt det vigtigste. Dengang kunne man med rette sige: Færø-uld er Færø-guld. Ulden blev forarbejdet under kvældssædet, hvor man forkortede tiden med sagn og kvad. Foruden kvældssædet har også den færøske dans, der helt svarer til middelalderens folkevisedans, bidraget til at bevare de gamle kvad, indtil de blev optegnet i sidste halvdel af 1800-tallet.

Færingernes eksportvarer var håndstrikkede hoser og Færø-trøjer. Når man dengang skulle handle, måtte man tage til den kongelige danske monopolhandels udsalg i Tórshavn, og det betød ofte en besværlig og farefuld færdsel med datidens små både. Fra 1836 kom der dog filialer i Klakksvik og Tvøroyri. Monopolhandelen ophævedes i 1856, og dermed sprængtes det gamle bondesamfund. Færingerne måtte nu selv drive handel, og mens man tidligere kun havde fisket nær kysten, begyndte havfiskeriet i de nærmeste årtier efter 1856.

En afsides bygd.

Der findes stadig enkelte små, afsidesliggende bygder, der dog ikke er typiske for samfundet i dag, men hvor man kan få en svag forestilling om, hvordan det gamle bondesamfund har været. Nogle af mændene går altid i nationaldragt, ikke af hensyn til turister, men fordi det er den mest praktiske påklædning, og helst skal den være helt hjemmeforarbejdet. Mændene karter og spinder ulden, kvinderne strikker, væver og syr. Beboerne hjælper hinanden ved alle større arbejder: når der skal bygges huse, når der skal skæres tørv, og når bådene skal trækkes op ad den stejle kyst for at komme i læ for brændingen. Har en familie i en periode ingen mælk, får den lidt fra naboerne. »Vi har ikke råd til at være uenige om noget,« siger beboerne, »dertil er vi for afhængige af gensidig hjælp.«

I en sådan afsides bygd lever man i en inderlig kontakt med sit arbejde og med naturen, snart hver eneste plet i omegnen er navngivet. Der er en egen harmoni og folkelig dannelse over disse rodfæstede mennesker, som roligt tager alle livets tilskikkelser, selv om de ofte kan være hårde nok.

Landbrugsreformer.

I dag sætter hele den færøske nation sin lid til fiskeriet, og det må selvfølgelig være hovederhvervet. Men der er ikke tvivl om, at landbruget kunne give et betydeligt større udbytte, hvis de nødvendige

reformer blev gennemført, først og fremmest matrikulering og udskiftning.

Øernes samlede areal er som Lolland og Møen; men kun 4 % af jorden er opdyrket. Det skulle være muligt at bringe det op på 20 %. Den opdyrkede jord, indmarken eller bøen, omgiver bygden som et frodiggrønt bælte og er ved et bøgærde adskilt fra udmarken eller haugen.

Endnu er kun godt 10 % af bøen udskiftet, så det er ikke sjældent, at en bonde, som har foder til 2 køer og 30 får, har ca. 50 jordlodder. Det siger sig selv, at dette i allerhøjeste grad besværliggør arbejdet. Det tager tid at gå fra det ene stykke til det andet, ikke mindst i en våd sommer, når høet skal vendes atter og atter, og det er heller ikke tilfældigt, at man på Færøerne endnu i høj grad bruger at bære høet hjem på ryggen. Stykkerne er for små til, at det kan betale sig at få hest og vogn derind. Mange steder er jorden for ujævn til brug af maskiner; men selv hvor maskiner med fordel kunne anvendes, bruges de kun sjældent.

Hvis den hidtidige fremgangsmåde ved udskiftningen fortsat skal anvendes, regner man med, at udskiftningen vil vare et halvt hundrede år. Den færøske matrikuldirektør har derfor foreslået — uden at forslaget dog har vundet nogen særlig genklang — at man opgiver den nøjagtige opmåling af hvert enkelt jordstykke og i stedet for luftfotograferer hele indmarken. Et luftfoto ville tydeligt vise de mange smålodder, og der kunne på dette grundlag udarbejdes en foreløbig oversigt over ejerforholdene i de enkelte bygder; eventuelle stridigheder om markskel måtte så finde deres afgørelse ved domstolene. Den jordfortegnelse, der blev oprettet for godt hundrede år siden, er i dag praktisk talt værdiløs, fordi man siden i udstrakt grad har forsømt at anmelde arveskifte og jordsalg til tinglysning.

Når der således er udarbejdet en tingbog, ville det betyde et stort skridt frem mod udskiftningen, og det ville gøre det muligt at oprette en kredit-forening. På Færøerne findes hverken kredit- eller hypotekforening, og det offentlige yder ingen støtte til byggeriet. Det er derfor vanskeligt for mange at bygge hus, når de må nøjes med bank- og sparekasselån. I første omgang ville kreditforeningen dog sikkert kun yde lån mod pant i fast ejendom og hermed hjælpe byggeriet. Landbruget, der i meget høj grad trænger til gode lånemuligheder, måtte antagelig vente, til udskiftningen er fuldført.

Den ene halvdel af jorden er selveje, odelsjord. Den anden halvdel er delt ud i fæstegårde, kongsgårde. Skal en udskiftning have varig

værdi for odelsjorden, må arvepraksis ændres, idet odelsjorden nu altid deles mellem alle arvingerne, hvorved den splittes op i småbidder. Denne sønderdeling må man hindre ad lovgivningens vej, ellers er den kostbare udskiftning uden betydning. En kongsgård går udelt i arv til den ældste søn, og en kongsbonde har derfor i de allerfleste tilfælde en gård af en rimelig størrelse. Af kongsgårdene svares en ringe fæsteafgift, for en middelstor gård er den omkring 70 kr. årlig. Formelt tilfalder disse penge den danske stat, reelt går de til den færøske jordfond. Det er et politisk stridsspørgsmål, om det er rimeligt, at lagtinget overtager kongsjorden, sætter fæsteafgiften i vejret og skaber en fri forpagtningsordning for kongsgårdene.

Havet, den vigtigste udmark.

Da færingerne i 1880erne for alvor begyndte at opbygge en fiskerflåde, måtte de på grund af pengemangel desværre nøjes med at købe gamle både. På dette tidspunkt gik englænderne over til damptrawlere, og færingerne købte så deres aflagte både, hvoraf flere stadig er i brug. Men tidssvarende var og er de jo ikke.

Pengemanglen var næsten konstant indtil den anden verdenskrig, da man oplevede en stor pengerigelighed. Færingerne blev ufortrødent ved med at sejle fisk til England trods minefare, ubåds- og flyverangreb. I en kort periode i 1941 var færingerne helt oppe på at levere 75 % af al den fisk, der blev landet i britisk havn. Men risikoen var også stor, Færøerne mistede over en fjerdedel af sin fiskerflåde og 132 mand.

Da fiskerflåden skulle fornyes, blev den store krigsfortjeneste hurtigt brugt. Desværre var det for en stor del gamle, uøkonomiske både, der blev indkøbt; men lige efter krigen var der flere års leveringstid på nybygninger, og færingerne måtte have både. De gamle både kunne forrente sig i de gode år lige efter krigen. Da fiskepriserne dalede, begyndte det at knibe, bådene var for dyre i drift. Nu er flere af dem solgt til ophugning. Det resulterede i en række fallitter, og i forbindelse hermed Sjøvinnu-bankens krak.

Sociale brydninger.

Den færøske reder er ofte tillige købmand. Når han giver arbejde til de fleste i sin bygd, og når den største del af handelen går over hans butik, har han mulighed for at få en meget dominerende stilling. Før krigen var det almindeligt, at der ikke blev afregnet med fiskerne, før rederen havde fået fangsten forarbejdet og solgt, og det kunne vare et helt år. I al denne tid måtte fiskerne leve på kredit i rederens butik, mange kom på denne måde i håbløs gæld.

Der findes ingen arbejdsløshedsunderstøttelse. Når de fleste alligevel har klaret sig nogenlunde, selv når fiskeriet er slået fejl, hænger det sammen med, at næsten alle ejer så megen jord, at de kan dyrke lidt kartofler, holde en ko, eventuelt i fællesskab med naboen, og nogle får, samt være selvforsynende med tørv.

Det kan ikke nægtes, at en bygdekonge kan skabe megen fremgang; men intet menneske vil bryde sig om at leve i et sådant afhængighedsforhold, som mange gjorde lige op til den anden verdenskrig. Derfor har årene efter krigen været præget af uro og strejker, og fiskerne har sikret sig forskudsbetalinger og mindsteløn. Disse tilskud bedømmes meget forskelligt; men i dag er de nødvendige for at få de gamle både bemandet, her er indtjeningsmulighederne små, og man er kun på fiskeri et halvt års tid. På de moderne trawlere tjener mandskabet langt over mindstelønnen, og så er de endda på fangst næsten hele året.

Der er store bestræbelser i gang for at skaffe fiskeriet bedre lånemuligheder. Foreløbig er der i år oprettet et realkreditinstitut, der udlåner penge mod pant i skibe. Det vigtigste for det færøske erhvervsliv er opbygningen af en fuldt moderne fiskerflåde.

Den nationale bevægelse.

Med de nye tider efter 1856 blev den gamle bondekultur truet, og der opstod en national bevægelse, der i første række tog sigte på at værne det færøske sprog og de færøske skikke. Disse kulturelle selvstændighedsbestrebelse beredte efterhånden jordbunden for en selvstændig, national politik. I 1906 dannedes selvstyrepartet, der dog ønskede, at Færøerne skulle forblive inden for rigets rammer. Dets planer om øget kulturel og politisk selvstændighed mødte i begyndelsen modstand fra den overvældende del af befolkningen, der samlede sig i sambandspartiet; man var især bange for de økonomiske konsekvenser. Siden dette afgørende brud har modsætningen mellem selvstyre og samband på godt og ondt præget alle forhold på Færøerne. F. eks. har den sociale udvikling i høj grad været forsømt, fordi næsten al interesse har samlet sig om det nationale.

Nogle danske har set på den nationale, færøske bevægelse med uvilje, og de har herved afsløret en uhyggelig mangel på respekt for andres nationalitet og herigennem også for deres egen. Fra første færd har ikke mindst den danske folkehøjskole forstået, at uden en national bevægelse kunne det lille færøske folk aldrig finde sig selv. Og de unge færing, der kom på danske højskoler, vendte hjem med en dyb forståelse af det folkelige og det nationale. De blev aktive i denne be-

vægelse, der har givet folket en rejsning og skabt en åndelig produktivitet, man ikke tidligere har set magen til på Færøerne.

Det er af afgørende betydning, at man fastholder, at færingerne er et selvstændigt folk på linie med ethvert andet folk. Gør man ikke det, vil et hvilket som helst færøsk problem blive fortegnet for en. — Da der i 1920'erne var opvisning af færøske folkedansere på Det kongelige teater, understregede Holger Begtrup i festtalen, »at færingerne er ikke danske, ej heller nordmænd, de er færinger«. Et førende, konservativt dagblad kaldte denne udtalelse en mislyd i den ellers så smukke fest. Det turde være indlysende, at mislyden var bladets benægtelse af den simple kendsgerning, som Begtrup fremsatte.

Sprogstrid.

En fremtrædende færing sagde i sommer spøgende, at tidligere havde mange færinger, når de var i Danmark, ikke kunnet give tilfredsstillende svar på spørgsmål om mange færøske forhold. De var knebet udenom og havde i stedet for givet sig til at fortælle om grindedrab! — Det var resultatet af et dansk skolevæsen på Færøerne, hvorunder eleverne intet havde lært om de særlige færøske forhold.

Det har været en udbredt misforståelse blandt mange danske, at færøsk var en dansk dialekt; men færøsk er et selvstændigt sprog, og det forstås ikke umiddelbart af danske. Selv om dansk gennem århundreder har været øernes officielle sprog, og selv om der først blev skabt et færøsk skriftsprog i 1846, har det daglige talesprog altid været færøsk.

Den nu afdøde provst Dahl, der var den første, som prædikede på færøsk, kunne med rette hævde, at reformationen egentlig aldrig var blevet helt gennemført på Færøerne, når der ikke blev prædikeret på modersmålet! Først i 1930 anerkendtes en færøsk ritualbog.

Den færøske højskole fra 1899 var den første skole, hvor færøsk blev hovedfag. I folkeskolen begyndte man først at undervise i færøsk i 1912, og skoleloven fastlagde udtrykkelig dansk som undervisningssprog. En tilføjelse om, at lærerne dog måtte bruge færøsk over for de mindste børn — fordi de ikke forstod andet — viser tilfulde, hvor urimelig loven var. Og selvfølgelig blev den også saboteret af de fleste lærere. Men først fra 1938 måtte den enkelte lærer selv afgøre, om han ville undervise på dansk eller færøsk.

Når Danmark i denne sag beskyldes for undertrykkelse, må man dog i retfærdighedens navn nævne, at denne politik var i overensstemmelse med det største politiske parti på Færøerne. Men det giver trods alt

en beklemmende følelse, at vi har kunnet føre en sådan sprogpolitik, for hvor meget har der ikke i Danmark været talt om det danske sprogs trængsler i Sønderjylland. Alligevel har færingerne måttet kæmpe for deres modersmål mod danske undertrykkere.

Hjemmestyreløven af 1948.

Efter 1945 måtte der komme en nyordning af det dansk-færøske forhold. I overensstemmelse med sambandspartiet stillede regeringen Knud Kristensen den 14. september 1946 to muligheder til folkeafstemning: fuldstændig løsrivelse eller en kun lidt friere ordning end den gamle. En trediedel af de 17,000 stemmeberettigede blev hjemme, mens de resterende $\frac{2}{3}$ delte sig lige, dog med 1,7 % flere for løsrivelse end for regeringens forslag.

Det er mærkeligt nu at tale med folk, der stemte for løsrivelse, men som blev forfærdede over resultatet, for de havde kun gjort det som en demonstration; af samme grund var så mange blevet hjemme. Man demonstrerede mod enten-eller forslaget, der følte som en kniv på struben: da I jo nok alligevel ikke vil have løsrivelse, må I pænt vælge den anden ordning! På grund af det noget uklare resultat blev der udskrevet nyvalg til lagtinget, og da kom løsrivelsestilhængerne i klart mindretal.

I 1948 nåede man frem til en friere ordning end den oprindeligt foreslåede. Efter denne hjemmestyrelov ophørte Færøerne med at være et amt og blev et selvstyrende folkesamfund i det danske rige. Af hensyn til Færøernes og Danmarks fællesanliggender er der stadig to færøske medlemmer i det danske folketing. Den danske stats repræsentant på Færøerne er nu rigsombudsmanden.

Efter hjemmestyreløven er bl. a. følgende ting absolutte fællesanliggender: udenrigspolitik, domstole og forsvar (der er ingen værnepligt på F.). Men herudover er der givet meget vide rammer for en gradvis og rolig udvikling til selvstyre.

I en A-gruppe nævnes de områder, der kan blive særanliggender, så snart lagtinget ønsker det: kommunale forhold, skole-, trafik- og landbrugsvæsen, offentlig forsorg, læge- og sygehusvæsen m. v. Lagtinget har endnu ikke nær overtaget hele gruppen, og inden for de enkelte områder er der også sket delinger. Af skolevæsenet har lagtinget overtaget højskolen, mens folkeskolen fortsat er et fællesanliggende, hvor udgifterne deles lige mellem Færøerne og Danmark.

I en B-gruppe nævnes de eventuelle særanliggender. De kan først overtages efter nærmere forhandling med det danske folketing. Det drejer sig bl. a. om import- og eksportkontrol, folkekirke, radio og

politi. Når politiet er et fællesanliggende, er det klart, at Danmark har medansvar for ordenens opretholdelse på Færøerne.

En del færinger betragter kun hjemmestyreløven som et overgangsled; men lovens rummelighed må stærkt fremhæves. Inden for dens rammer er der mulighed for at nå en meget udstrakt grad af selvstyre.

Forholdet til Danmark.

For øjeblikket har sambandspartiet 7 repræsentanter i lagtinget, folkeflokket og republikanerne hver 6, socialdemokratiet 5 og det gamle selvstyreparti 2. Desuden er der eet medlem, der er uden for partierne. Det mest bemærkelsesværdige ved lagtingsvalget sidste år var, at det republikanske parti gik frem fra 2 til 6 af lagtingets 27 mandater.

Partiet blev dannet i 1948 som protest mod hjemmestyreløven, og det udgiver et blad, der kaldes »14. september« for at minde om folkeafstemningen i 1946, som efter partiets opfattelse burde have ført til løsrivelse. Republikanerne mener, at fuldstændig selvstændighed på enhver måde vil være til Færøernes fordel. Det er dog ikke alene deres løsrivelsespolitik, der er årsag til fremgangen. Nogle har sikkert først og fremmest stemt på partiet på grund af dets stærkt venstreorienterede socialpolitik.

Folkeflokket stillede forslag om løsrivelse fra Danmark, da Færøerne blev besat af briterne i 1940, og den var også meget yderliggående i årene lige efter krigen. Men selv om partiet stadig kunne tænke sig en friere ordning, synes det at være sådan, at det ikke mere arbejder for løsrivelse, i hvert fald ikke en øjeblikkelig.

Socialdemokratiet har flere gange udtrykt tilfredshed med hjemmestyreløven, og det samme gælder stort set det gamle selvstyreparti. Det har tidligere været det førende oppositionsparti og har f. eks. ført an i den kulturelle og nationale selvstændiggørelse; men partiet har aldrig arbejdet for løsrivelse.

Inden for sambandspartiet kan man træffe færinger, som nærer mindst lige så varme følelser over for Danmark som nogen dansker. Vi talte f. eks. i sommer med en gammel kone, som aldrig havde været i Danmark; men hun havde altid haft det danske flag til at stå i vinduet, for ingen skulle være i tvivl om, at hun ønskede samarbejde med Danmark.

Det kan ikke undgås, at der af og til opstår gnidninger i det dansk-færøske forhold, men der er alligevel så mange ting, der forbinder de to folk, at det under de nuværende forhold er helt naturligt, at Færøerne bevarer tilknytningen til Danmark. Der er mange familieforbindelser, det synes at være sådan, at næsten enhver færing har familie »nede« — det almindelige udtryk for Danmark.

Flere fortalte også meget bevæget, hvor stærkt et indtryk Danmarks befrielse havde gjort på mange færinger, også på dem, der ellers ikke var særlig begejstrede for Danmark. Dette blev fremført som eksempel på, at der var en stærk samhørighed mellem de to folk.

Undertiden kunne Danmark blive kritiseret på ikke helt saglig vis; men det var dog ikke værre, end hvad man fra dansk side kan finde på at sige om færøske forhold. Noget, der med rette kunne kaldes »danskerhad«, mødte vi i hvert fald ikke.

Færø-kultur.

Nogle færinger hævder, at den nationale kulturkamp er forbi. Hjemmestyreloven anerkender f. eks. færøsk som det selvfølgeligste hovedsprog. Dansk skal dog læres godt og omhyggeligt, og det kan bruges i offentlige forhold. Andre mener, at der mangler en del i, at folket endnu er blevet sig selv, og i at der er blevet lagt en solid grund under den færøske kultur. Indtil dette er nået, er man bange for en alt for stærk kulturel påvirkning udefra. Men denne naturlige ængstelse må ikke føre til isolering, det vil give stilstand, og i nutiden gælder det også for færingerne, at »Ingen er en ø«.

Hvor præsten er dansk, må gudstjenesten jo stadig foregå på dansk; men nu ansættes fortrinsvis færøske præster. For en del af de ældre har det i sin tid været svært at vænne sig til at have gudstjeneste på færøsk. For de unge, som aldrig har hørt andet end færøsk gudstjeneste, føles den som noget ganske naturligt. Nogle steder veksler man mellem danske og færøske gudstjenester. Den færøske salmebog, der endnu ikke er udkommet, bedømmes meget forskelligt. Nogle er bange for, at en del af oversættelserne af de danske salmer ikke er af en tilstrækkelig god kvalitet. Der er dog flere fine oversættelser, og der er også en betydelig færøsk salmedigtning. Der er flere, der kunne tænke sig at anvende både den danske og den færøske salmebog, mens andre kun ønsker det færøske sprog anvendt i kirken.

I dag er der også kun få danske lærere på Færøerne, og de er fortrinsvis ansat ved de højere skoler. I 1937 blev der oprettet et præliminær- og studenterkursus i Tórshavn, og nu findes der også mellem- og realskoler i flere af de store bygder. Da det færøske seminarium fra 1870 længe var den eneste højere skole, har lærerne betydet meget på en række forskellige områder, og det gør de iøvrigt stadig, f. eks. er 8 af lagtingsmændene og 2 af de 3 landsstyresmænd lærere. Blandt de ting, der endnu ikke er i orden i skolen, kan nævnes, at man til de fleste fag mangler færøske lærebøger. Der er fare for at skabe dårlige sprogvaner, når børn ene skal forberede sig efter danske lærebøger og senere

genfortælle det læste på færøsk. Når man overværer en historie-time i en færøsk folkeskole, falder det tydeligt i øjnene, at en dansk historiebog ikke er velegnet for færøske børn. Den er skrevet ud fra danske forudsætninger, og man kan snart overse, hvad der overhovedet står om Færøerne.

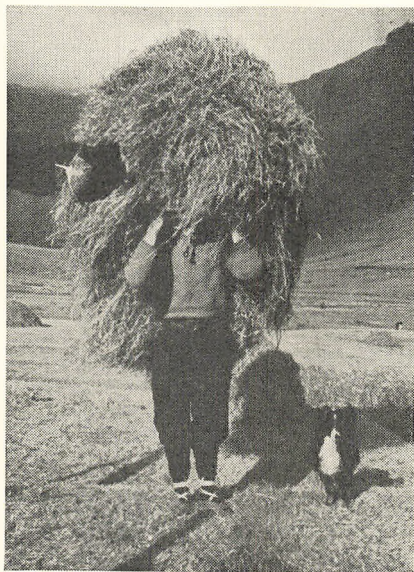
Samfundet føles på mange måder som et meget ungt samfund. Der er et utal af problemer, der trænger til at blive løst. Når samfundet er så lille og sluttet, skulle det være muligt at skabe den rette samfundsindstilling: at løsningen af de mange påtrængende opgaver er noget, der kommer alle ved!

For os danske må det være let at forstå, at et folks kultur ikke er afhængig af dets størrelse. Der er således netop startet et rent færøsk videnskabeligt tidsskrift, og der er flere meget betydelige færøske kunstnere.

Færingar — frændar.

En forbindelse mellem Færøerne og Danmark, der ikke bygger på selvbestemmelsesretten, er utænkelig. Og en forbindelse, der ikke er til glæde for begge parter, er uden værdi. Skal der skabes et virkeligt forbilledligt samarbejde, er det vigtigste, vi danske kan gøre, at sætte os bedre ind i de færøske problemer. Ellers mangler den folkelige baggrund for samvirket og vore muligheder for at forstå færingerne, det yngste af de seks nordiske folk.

Sv. Erik Bjerre.

På Frilandsmusæet.

FRA ET BREV TIL EN TALER

Hr. høyskolelærer . . .

De vil kanskje undre Dem noe over at jeg skriver til Dem i anledning av det foredrag De holdt her i byen for noen uker siden. Når jeg likevel har fått frimodighet til i brevform å fremsette noen kritiske tanker omkring et par punkter i Deres foredrag, beror det ikke minst på noe De sa i den lille samtalen vi hadde før foredraget — folk kommer oftest for sent, så man kan tidt få en god samtale med foredragsholderen når man er presis. De nevnte da, at det etter Deres mening var ønskelig om folk hadde mer av det De kalte »en sunn kritisk innstilling til autoritetene«. Jeg tør derfor i det følgende dekke meg bak Deres egne ord, dersom De skulle synes at min kritikk er upassende — — men det tror jeg nå ikke De vil synes. Jeg vil også her i innledningen si Dem takk for foredraget, som jeg i det store og hele var glad for. Mange av Deres synspunkter kan jeg gi min fulle tilslutning. Hva De f. eks. sa om det evige liv, synes jeg var riktig, og Deres bemerkninger om Klakksvik og finansministeren var helt etter mitt hjerte (jeg er også venstremann). Men disse forhold og andre, som De kom inn på, må jeg la ligge til fordel for det jeg fant var hovedlinjen i foredraget, nemlig spørsmålet om folk var ved å bli en almue igjen.

Jeg skal villig innrømme at jeg fant spørsmålet uhyre interessant, og det slo ned i meg: »Mannen har rett! Det er det vi er!« Det var ikke de gode sider ved almuens innstilling De tenkte på, sa De, men mer sneversynet og likegyldigheten, og nevnte som bevis folks sviktende interesse for politiske og økonomiske spørsmål.

Det er her jeg er noe uenig med Dem, forstår De, men også i det De utviklet noe senere om selve årsaken til folks manglende politiske interesse, — nemlig at de politiske og økonomiske spørsmål i dag er så vanskelige at folk — eller Jens

Vejmand, som De selv sa — ikke forstår dem. Jeg tror De har rett i at mange av dagens politiske spørsmål er mer innviklede enn de var før, men samtidig må vi huske på at det også før har vært mange vanskelige spørsmål, som vi nå er fri for, fordi de er blitt løst. De har sikkert inngående kjennskap til forfatningsproblemet i Danmark i slutten av førrige århundre, og vil gi meg rett. Eller hva mener De om unionsspørsmålet i Norge før 1905? Disse spørsmålene var da virkelig vanskelige å forstå, men likevel — vet vi — samlet de folk til aktiv politisk innsats i en grad vi senere knapt har sett maken til. Og når det gjelder det økonomiske, som i vår tid utvilsomt er blitt mer komplisert, er vi sikkert enige om, at vanskeligheten med å forstå økonomiske spørsmål ikke nødvendigvis stiger i samme grad som bevilgningssummene. Jeg tror derfor ikke De skal søke årsaken til folks mulig manglende interesse i dette forhold. Langt heller bør vi rette oppmerksomheten mot partiprogrammene og den praktiske politikk partiene fører. Her er det ofte nå til dags så stor avstand, at det ikke ville være underlig om folk oppgitt sier at de ikke »forstår seg på politikk«. Programmene hører fortiden til, mens dagens praktiske politikk kanskje ikke er noe annet enn en slags finpusning på den samfunnsbygning våre forfedre drømte om, — som for dem var en ide som drev dem framover. Er vandringen forbi? Mangler vår tid store og samlende ideer? Det er noen som mener det, vet De, og ser med bekymring på det forhold. Og det er riktig, går man et par generasjoner tilbake i tiden, vil man finne at situasjonen var en helt annen. Den gang drev man idepolitikk, den gang gjaldt det de store spørsmålene. Det er i virkeligheten et uhyre interessant trekk ved folkestyrets historie denne utvikling fra idepolitikk til realpolitikk. Men har det vært til tap for vårt folkestyre at utviklingen har gått i den retning? Var den politiske atmosfære som rådde før på alle måter så idealisk som vi i dag ofte fristes til å tro? Jeg vil på ingen måte redusere den politiske innsatsen, den var stor og fruktbringende for all ettertid. Men man må likevel være klar over at folkestyrets gjennombrudd var som en fossende elv, den førte derfor også med seg ting som var mindre gode, — og som vi idag må være glade for hører fortiden til. Usaklighet, klassehat og politisk intoleranse. Disse ting eksisterer fremdeles, kan De med en viss rett påstå. Likevel tror jeg, man må si at de var langt mer fremtredende før. Samfunnet har endret seg, og det politiske liv med det — liksom menneskene har gjort det. Folk synes ikke lenger om politisk aktivitet i folkemøtestil, interesserer seg ikke for tomme programklæringer, men vil ha realiteter. Dette gjelder ikke minst ungdommen. Skulle folkestyret være i fare, som De nærmest mente, p. g. a. denne endring? Jeg tror det ikke. De må huske på at den politiske innflytelse fra folket har funnet nye veier til den lovgivende forsamling. Tenk f. eks. på organisasjonene og deres betydning i det politiske liv i dag. De utfører et arbeid som det moderne demokratiske samfunn ikke kan unnvære. Vil man ta stilling til spørsmålet om folk er ved å bli en almue igjen, må man derfor ta omsyn til hele den endring samfunnet har gjennomgått, og ikke bare etterlyse de ting man hadde før uten å se etter om det skulle være kommet andre ting i stedet for. Når man overveier situasjonen før og nå, må man selvfølgelig innrømme at vi i dag ikke kan gå inn i rollene fra slutten av det 19. årh. Men de som levde den gang, kan heller ikke makte våre roller i det moderne samfunn. Men nettopp fordi samfunnet i dag er mindre overskuelig enn det var før, ligger heller ikke de politiske interesser like klart i dagen. Den innstilling til samfunnet som før med en viss

rett kunne gå under fellesbetegnelsen »politisk interesse«, har i dag løst seg opp i mange mer spesielle interesser under andre betegnelser. Eksempler kan nevnes i masseveis, i sosiale spørsmål, barneoppdragelse, ungdomsspørsmål, skolespørsmål o. s. v. De mennesker som uten å være partipolitikere ofrer tid og krefter på disse ulike feltene, gjør i virkeligheten en »politisk« innsats, fordi de gjennom sin spesielle interesse utfører et arbeid av almen nytte, for så vidt det betyr en forbedring av samfunnet.

De etterlyste i Deres tale den politiske aktivitet, men det er et spørsmål om politisk aktivitet i ytre, formell forstand, bør tillegges avgjørende betydning når der er tale om disse ting her. Selv i tider hvor den politiske interesse er aldri så stor, med diskusjoner, resolusjoner, demonstrasjoner o. s. v., må man likevel se den mulighet i øynene, at folk med hensyn til politisk modenhet befinner seg nær almuestadiet. Når det er tale om folkestyret, må vi — og det vil De sikkert gi meg rett i — skille mellom form og innhold. Folkestyrets former har alltid vært under kritikk: De er for tungvinte. Det går for sent — ja, De kjenner selv innvendingene. Mer viktig er imidlertid etter min mening selve innholdet. Jeg vil derfor mene at man godt kan finne et folkestyre som i formell henseende er upåklagelig, men som rent innholdsmessig ikke holder samme høye mål. Og omvendt. Vi må derfor når vi overveier disse spørsmål, tenke på at den folkelige utvikling som har funnet sted her i Norden, har gitt folkestyret en stadig sikrere forankring og et fyldigere innhold. Jeg nøler derfor ikke med å påstå at folkestyret i Norden p. g. a. denne utvikling står mye sterkere enn f. eks. i Tyskland, hvor man sakner noe tilsvarende. Hermed skal ikke være sagt at folkestyret er utenfor fare. Jeg kommer enda en gang tilbake til Deres interessante påstand om almuen — og vender mitt blikk mot helt andre felter, mot litteraturen og folkeopplysningen.

Hvordan har det åndelige klima vært med tanke på spørsmålet om folk er ved å bli en almue igjen? Like uventet som beklagelig må jeg tilsynelatende gi Dem rett i Deres dystre spådommer. For hvilke idealer er det folkeopplysningen har holdt opp for folk — om ikke nettopp almuetidens? Jeg vet at dette kan virke som en grov forenkling, men likevel —! De kjenner sikkert like godt som jeg denne resepten på et folkelig foredrag: I. Sympatisk beskrivelse av den gamle landsby med dens fellesskap. II. Den tekniske og industrielle revolusjons ødeleggende virkning. III. Det moderne menneskes rotløshet. IV. Omtale av det gamle fellesskap som vi må finne igjen. Nei, jeg gjør ikke narr, det må De endelig ikke tro. Jeg deler selv på mange måter dette historiesyn. Men samtidig må jeg spørre om ikke denne tale, — om enn aldri så klok og dypsindig, kan ha virket hemmende på ungdommens naturlige framsyn og optimisme, og dermed også på lysten til aktiv samfunnsmessig innsats. Fremtidens håp har man sagt om ungdommen, men har man latt den selv få stille håp til fremtiden? Man har villet lære ungdommen å ælske en verden som ikke kan bli bedre —. Men denne verdensanskuelse må øyensynlig være avfattet i så fantastisk høye luftlag, at alle farger og nyanser er flytt fullstendig sammen i den verden man har villet beskrive for ungdommen. Alt er blitt jevnt grått. Nå kan man imidlertid heve seg så høyt over denne verden at man tar feil av klodene. Det må være det som er skjedd.

Vi kunne gå videre på denne linje og spørre om det ikke innenfor litteraturen har vært en tendens til å dvele ved almuens innstilling som noe forbilledlig? Det er selvfølgelig for sterkt sagt at denne åndsretningen i sitt hovedpreg har

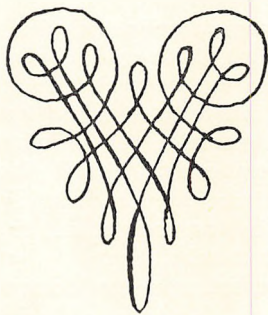
vært anti-intellektuell og anti-idealistisk, men det har vært tendenser i den retning. Til dens positive sider har hørt en sterk understrekning av ansvaret for medmennesket og fellesskapet. Men alt dette kjenner jo De bedre til enn jeg — —.

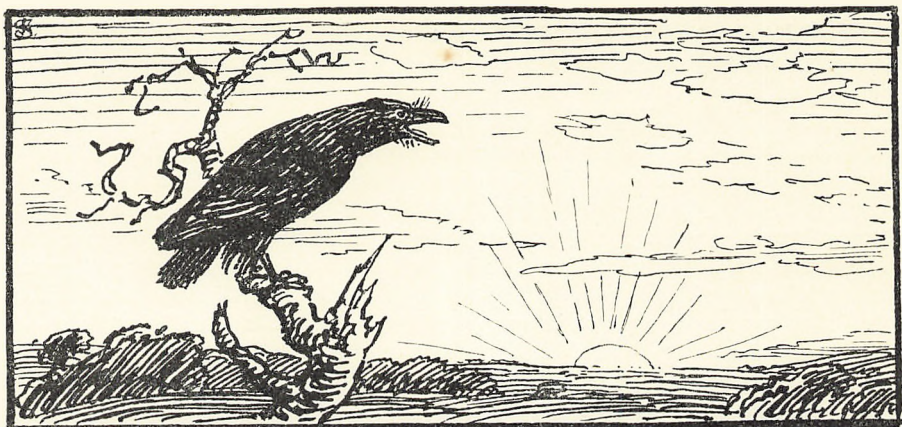
Endelig! Hele tiden under skrivningen av mitt alt for vidtløftige brev har det punkt i Deres foredrag, som jeg nå vil omtale, spillet i mine tanker, — og jeg har, vil jeg si Dem, gledet meg til å ta det fram. Og da jeg anser nettopp dette for særdeles viktig, vil jeg ikke resikere at en indirekte og tøvende form frarøver mine ord klarheten. Derfor sier jeg rent ut: Det De sa om medmennesket og fellesskapet, var som talt ut av mitt eget hjerte. Det er vanlig nå til dags å si at menneskets moralske oppgave ligger i fellesskapet. Og jeg deler selv denne anskuelse. Men jeg må gi Dem fullstendig rett i Deres kritikk av den form for fellesskapsforkynnelse man ofte hører, — hvor fellesskapet ikke på noen måte fremstilles som en stor og avgjørende moralsk oppgave, en gjenstand for menneskets frie, etiske valg, — noe som kan virke lokkende på vilje og initiativ. Helt rammende fikk De sagt at dette fellesskap ofte fremstilles som en tung og alvorsfylt skjebne, som ruger over det stakkars moderne menneske etter at dets lyse og forfengelige håp til utviklingen og fremtiden er brutt sammen. Ja, det var Deres ord. Selv kunne jeg fristes til å forfølge tanken videre og si at dette skjebnefellesskap kanskje på mange måter virker like knugende og innsnevrende som den skjebne som lå over den gamle landsby og dens befolkning. — Så er vi atter tilbake ved almuespørsmålet, og det kunne være passende å slutte her.

Men før jeg legger pennen fra meg, vil jeg med et par ord berøre de innledningsbemerkinger De kom med i Deres foredrag. De ord har nemlig gang på gang dukket opp i min bevissthet under skrivningen, og hver gang skapt en viss engstelse hos meg, særlig fordi jeg har vært noe kritisk. De sa med kledelig beskjedenhet at vi heller burde ha fått en annen, — at det egentlig var med ulyst De gikk opp på en talerstol — og slik hadde mange av Deres kolleger det også, mente De — men at De langt heller ville »samtale«, som De kalte det, enn holde foredrag, som kanskje mer hørte fortiden til.

Nå er jeg altså redd for, siden De har det på den måten, at De etter å ha lest mitt brev, sier til Dem selv: »Jeg går aldri mer der opp!« Jeg ville sterkt beklage en slik beslutning. Nettopp fordi jeg tror på foredraget i vårt opplysningsarbeid, har jeg dristet meg til å fremsette disse bemerkninger. De må ikke oppfatte kritikken som noen personlig avvisning. Det være langt fra. Jeg mener sannelig vi bør ha Dem ut igjen her en aften om ikke så alt for lenge. Det mente presten også.

.....
Olav Akerlie.

KLIMASKIFTE I STORPOLITIKKEN

Den nye verdenspolitiske situation, der er fremkommet i det sidste par år, bygger som bekendt på den antagelse, at en storkrig ikke vil bryde løs inden for de nærmeste år, fordi man med nutidens våben, og her tænkes især på brintbomben, ikke mere kan benytte krigen som den sidste udvej i stormagtspolitikken: man kan ikke anvende dette våben mod sin modstander uden selv at risikere den totale udslettelse. Samtidig er der, især efter de fire stormagters konference i Genève i sommer, blevet vækket forhåbninger om, at det kan lykkes at få den såkaldte kolde krig bragt til ophør.

Betydningen af det sidste par års fantastiske udvikling på det militærtekniske område — opfindelsen af brintbomben som »afløser« for atombomben — er næppe klar for ret mange, og her skal heller ikke antydes nogen særlig indsigt. Nogle tal kan imidlertid ret tydeligt vise, hvilken omvæltning, der er sket i krigsførelsen.

Under den 2. verdenskrig nedkastedes over Tyskland ialt 1,3 mill. tons bomber; virkningen kender alle. Een brintbombe af den type, man først fremstillede (1953), har imidlertid større eksplosionskraft end alle de bomber, hvormed man helt eller delvis ødelagde de tyske byer, idet 1953-brintbomben havde en eksplosionskraft på 4-5 mill. tons. Så vidt det er kendt, har man i dag bomber med 15 mill. t. kraft, og det skal være muligt at lave en brintbombe med 40 mill. t. Hvor store kan de laves om 5-10 år?

Hvis en atombombe af samme størrelse, som den amerikanerne i 1945 brugte mod den japanske by Hiroshima, faldt over London, ville selve city-kvarteret blive fuldstændigt ødelagt, men bygningerne i hele den øvrige del af byen ville ikke lide større skade. En brintbombe af den størrelse, man har i dag, kunne derimod totalt ødelægge hele byarealet, der jo dækker lige så meget som f. eks. Lolland og Falster. 15 brintbomber kan, rigtigt placeret, ødelægge næsten alle Frankrigs byer, og de ville have samme virkning som 6000 atombomber af Hiroshimastørrelsen. Det må her nævnes, at det er både billigere og lettere at lave 15 brintbomber end 6000 atombomber.

• Hvis alle disse tal er rigtige, må man give de sagkyndige ret, der hævder, at

den militære revolution ikke skete i 1945, da atombomben blev taget i brug, men i 1953, da man blev i stand til at fremstille brintbomber.

★

Det er forståeligt nok, at denne udvikling har fået de ledende statsmænd til at erkende, at man ikke mere kan »gå over til krigen«, når forhandlingerne svigter. Selv det mest omhyggeligt tilrettelagte overraskelsesangreb indebærer en risiko for, at den angribende parts egne storbyer og industricentre ligger i ruiner få timer efter krigens begyndelse. Man kan også udtrykke sig med den kendte vending: efter en brintbombekrig bliver der ingen sejrherre, begge parter må regne med total ødelæggelse. Denne situation, at krigen skal og må undgås, er jo både ny og ejendommelig, men samtidig unægtelig så epokegørende, at man næsten ikke tør tro på den.

Foreløbig har vi heller ikke set alt for tydelige tegn på, at stormagterne vil indstille sig på at leve side om side uden at regne med krig som en mulighed. Det er imidlertid en kendsgerning, at der er kommet en mere venlig tone i stormagtspolitikens forhandlinger, og også på andre områder mærker man, hvad vi for tiden kalder Genève-ånden. Jerntæppet er ikke gået op, men der er løftet en flig af det, siger man. Der kommer langt flere nyheder fra landene mod øst end tidligere. De mange delegationsrejser, der nu gennemføres efter indbydelse fra russerne, er jo også et nyt træk; alene i september i år opholdt der sig flere hundrede udenlandske delegationer i Moskva. For hele 1955 kommer antallet af udlændinge på besøg i den russiske hovedstad, så vidt man kan skønne, op over 20.000, hvilket er flere end på noget tidspunkt siden revolutionen i 1917.

På den anden side kan man naturligvis ikke forvente, at alle modsætninger straks kan bringes ud af verden, fordi de ledende over for hinanden har erkendt den nye situation. Ingen af parterne føler sig foranlediget til at gøre indrømmelser uden selv at opnå fordele. Men man er ligesom ved at forstå, at man må anerkende hinandens eksistens, og også hinandens positioner rundt omkring i verden, indtil man ad forhandlingens vej kan opnå nye ordninger. En generation af konferencer er påkrævet, har præsident Eisenhower sagt. Mange af disse kommer, som man vil kunne forstå, til at omfatte rent praktiske forhold, såsom mulighederne for en udvidet international handel, for almindelige turistrejser, for videnskabeligt samarbejde. Men også nedrustnings- og sikkerhedsaftaler kan man måske nå frem til i de kommende årtier.

★

Med denne nye baggrund for verdenspolitikken er det naturligt at spørge, om man nogensinde tidligere har set en sådan situation, hvor to samfundsformer med helt forskellige ideologier har forsøgt at eksistere sammen uden at påføre hinanden krig.

Der er her peget på det forhold, som gennem flere hundrede år herskede mellem de kristne europæiske stater og muhammedanerne i Lilleasien og Sydøsteuropa, efter at disse sidste var blevet standset i deres erobringsbestrebelse i Europa.

Udgået fra Lilleasien havde tyrkerne eller osmannerne, som det muhammedanske folk også kaldes, allerede ved middelalderens slutning underlagt sig meget store områder i Europa, og i de følgende ca. 150 år udvidedes denne kæmpestat yderligere, så den foruden Balkan også omfattede næsten hele Ungarn (1529 gjorde tyrkerne endog stormløb mod Wien, uden at det dog lykkedes at

erobre byen), dele af Polen og de russiske områder nord for Sortehavet, hele Lilleasien og endelig Ægypten og det meste af den øvrige Middelhavskyst i Nordafrika. Alene i Europa besad osmannerriget større områder end noget europæisk rige.

Man finder altså fra denne ret fjerne fortid et eksempel på to magtgrupper, der har en vis lighed med nutidens. Især kan man måske sige, at den asiatisk-europæiske osmannerstat, hvis magt over de undertrykte områder hvilede på en stor militærstyrke, på de berømte janitsjarer, minder om vor tids store diktaturland. Tyrkerne udviste stor tolerance i religiøs henseende over for deres kristne undersåtter, hvad disse ikke havde kendt, så længe de havde haft kristne herskere over sig. Endvidere vandt man underklassen for sig ved at befri den for en del af de store skatteafgifter, den tidligere var tynget af, og endelig gjorde tyrkerne det langt lettere for den fattige mand at gøre karriere, end det tidligere havde været kendt.

Forskellen mellem det osmanniske samfund og datidens Vesteuropa var sikkert lige så stor som mellem Sovjetunionen og de vestlige lande nu. Alligevel formåede muhammedanerne og de kristne at leve nogenlunde i fredstilstand gennem flere hundrede år. Men naturligvis siger dette intet om mulighederne nu. Vi finder det dog tiltalende, at det var de europæiske lande, der blev de overlegne i det lange løb. Måske dette alligevel kan sættes i forbindelse med en større smidighed og tilpasningsevne over for udviklingen hos landene i Europa end det udpræget autoritære styre i tyrkerriget havde.

På den anden side skal man næppe regne med, at det sovjetrussiske samfund engang falder fra hinanden på samme måde, som den osmanniske stormagt gjorde — tyrkernes trusel mod Europa blev endeligt bragt til ophør ved fredsslutningen efter den 1. verdenskrig, omend det nuværende Tyrkiet jo stadig har et ganske svagt fodfæste i Sydøsteuropas yderste hjørne, ligesom der i Balkanlandene stadig er mange, der taler tyrkisk og holder fast ved den muhammedanske tro.

Men kan krigen undgås nu, således at der kommer en længere periode, hvor der leves i fredelig konkurrence, økonomisk og politisk, vil man måske ad åre kunne sige, at »historien har gentaget sig«. Fra vestlig side behøver man næppe at lade sig skræmme af russernes sikre tro på, at de kapitalistiske lande vil bukke under i denne form for magtkamp.

Snarere er der vel grund til at håbe, at dersom russerne med deres system efterhånden kan opnå en levestandard, der er nogenlunde på højde med den vi har nu, at der da vil vise sig en tendens til lempelser i det doktrinære system, således at der indrømmes befolkningen større frihed i politisk og økonomisk henseende.

Den berømte skotske landbrugsforsker John Boyd-Orr gør i sin bog »Den hvide mands dilemma« opmærksom på, at der allerede nu kan peges på en ændret indstilling i Rusland, ligesom der jo også i de tidligere udpræget kapitalistiske samfund er sket en udvikling, nemlig i retning mod en socialistisk ideologi. De to systemer har i nogen grad nærmet sig hinanden. Storbritannien har med dets nationalisering af visse industrier, dets velfærdsstat, dets hårdt rammende beskatning, som hastigt formindsker de private formuer og nedsætter levestandarden hos mange, fjernet sig meget fra det 19. århundredes ubarm-

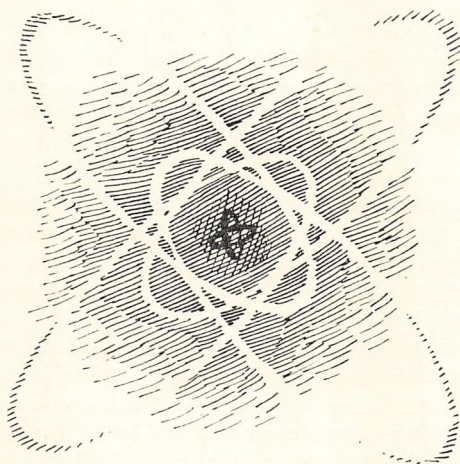
hjertige kapitalisme. I U. S. A. finder man endog, at Storbritannien er blevet mere end halvkommunistisk med denne vidtdrevne fordeling af rigdommene og med embedsmandsvældets stigende magt. Men U. S. A. har også ved sine store sociale foranstaltninger i 1930-erne (New deal-politikken) bevæget sig i samme retning.

I Sovjetunionen lød parolen tidligere, at enhver modtager efter behov, nu gælder det, at enhver modtager efter sin dygtighed og flid. Kommunismens afvisning af alle former for økonomisk konkurrence har heller ikke gyldighed i U. S. S. R. Der er ganske vist først og fremmest statsbutikker med fastsatte priser, men ved siden af disse finder man det såkaldte kolkhoze-marked, hvor der især omsættes produkter fra landbruget, og hvor priserne alene retter sig efter udbud og efterspørgsel. Boyd-Orr nævner endnu en række eksempler på, at Sovjetunionens økonomiske opbygning på en måde begynder at ligne det 19. århundredes kapitalisme, og vi må give ham ret, når han fastslår, at det er unødvendigt at styrte verden ud i en krig for at ødelægge enten kapitalismen eller kommunismen, fordi begge systemer er ved at forandres.

★

I de vestlige lande må vi således ønske en udvikling i U. S. S. R., der teknisk og økonomisk bringer det frem til den hos os kendte levestandard. Det vil sikkert tage flere årtier og kræve en generation af konferencer, men så længe man kan holde Genève-ånden i live, d. v. s. tør tro på, at krigen kan undgås, kan vi dog bevare et håb om, at vor tids mest fantastiske opfindelse — muligheden for at udnytte atomkraften — ikke alene skal stå som en trusel om død og ødelæggelse, men også kan blive et gode, der tjener menneskeheden.

Anton Mariegaard.

HILSEN TIL PIP

Den 20. august fyldte fru Margrethe Christiansen 60 år. Højskolelærerinde Rig-mor Hansen, Sønderborg, der var knyttet til Grundtvigs Højskole i CPO.s og Pips år, har skrevet denne hilsen til fødsels-dagsbarnet.

Det går vist ofte sådan, at de mennesker man får lov at leve et lykkeligt og arbejdsrigt dagligliv sammen med — med dem veksler man egentlig ikke mange ord. Den gensidige tillid giver en varme og tryghed, forunderlig derved, at den når ud til mange mennesker, som f. eks. på en skole, det føles, som om tonen lyder: »Gå da frit enhver til sit og stole på Guds nåde«. — Sådan føler børn i lykkelige hjem det, og sådan følte det at være lærer på Frederiksborg med Pip og C. P. O. som forstandere.

Nu er Pip — fru Margrethe Christiansen, fyldt tres år. Det er gået stille af, men det er dog vel alligevel en anledning til at standse op for at samle nogle af de tanker, som man, når man fortsat står i højskolearbejdet, næsten daglig sender hende.

Pip var ikke alene gift med C. P. O., men de var sammen gift med højsko-len, og det var ikke noget fornuftparti! Derfor var det egentlig også en dyr forbindelse — men samtidig uendelig dyrebar. Og der ydede Pip sit daglige offer. Med sine usædvanlig rige evner som underviser havde det været naturligt, at hun helt havde brugt sine kræfter til denne side af højskolegerningen, tilmed da det var øjensynligt for enhver, at hun på talerstolen eller dirigent-podiet foran elevkoret nåede en personlig udfoldelse, som utvivlsomt bragte hende selv — som os andre — megen lykke. Men som C. P. O.'s »partner« måtte hun først og fremmest supplere ham. Det betød varetagelsen af en række praktiske ting vedrørende skolens ledelse, både i tilrettelæggelsen af skolens plan og ikke mindst i regnskabsførelsen. Navnlig det sidste lå ikke umiddelbart for hende og kostede derfor mange timers slid, samvittighedsfuld som hun var over for den mindste ting, der var hende betroet. — Pip var født til og med den

gamle højskoles meget store krav til »højskolemor«. Derfor var det en selvfølge, at hus og have i videste forstand blev en væsentlig del af hendes virke. Hun drømte ikke om, at det kunne være anderledes, og gik med helt ufattelig energi og dygtighed op i alle disse mange grene af arbejdet. Man kunne som lærer være nærmest lidt jaloux, når havevandring med gartneren eller konferencer med køkkenchefen om tilrettelæggelsen af arbejdet tog så mange kræfter, men det lærte én forståelse af helheden og respekt og interesse for hver eneste del af denne helhed. Derfor blev den også en sund og naturlig basis for et godt kammeratskab imellem de mange forskellige medarbejdere. Dette fik sin rigeste udfoldelse, når vi alle samledes i foredragssalen; vi var ikke alene bundet af et arbejdsfællesskab — men også bundet af samme trang, og derfor kunne vi lytte sammen. Hvor var det også festligt, når vi sad tæt omkring havestuens lange bord ved middagskaffen, eller når dagen var endt — Pip og C. P. O. for hver sin bordende — snart i en bevæget diskussion, hvori de naturligvis var drivkraften også ved det fine samspil dem imellem, og snart i rolig samtale, der blev allerbedst, når den endte med, at Pip eller C. P. O. fortalte.

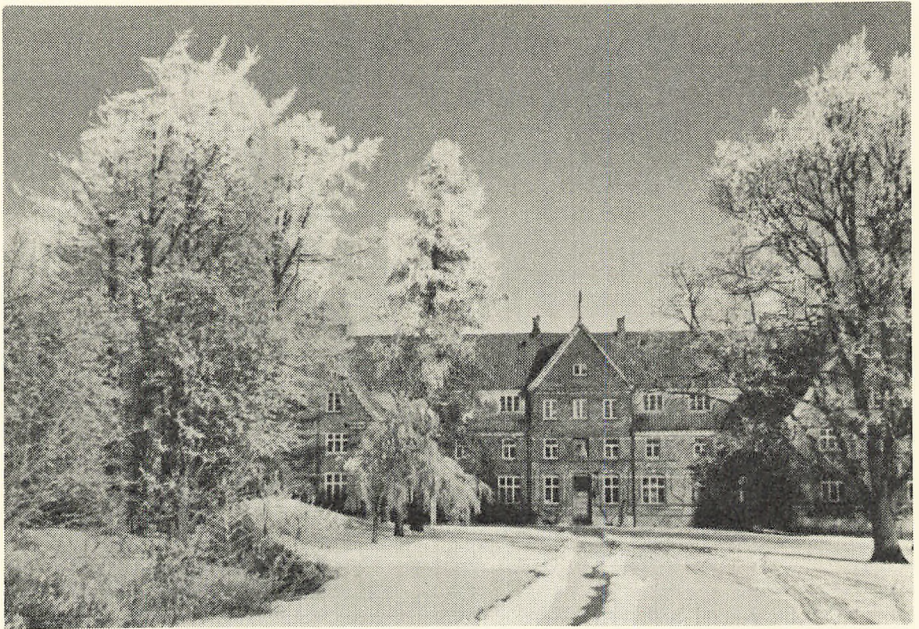
Hver gang vi tog imod et nyt hold elever, måtte man undres over, at Pip allerede den første dag næsten kendte hver enkelt. Gennem sit lange liv i højskolen, Askov og Frederiksborg, gennem mange foredragsrejser vidste hun noget om den egn eller de mennesker, de hørte sammen med. Og det var ikke bare en enestående hukommelse, der gjorde dette muligt, men meget mere en næsten rørende trofasthed over for de mennesker, hun eengang havde oplevet noget sammen med. Når Pip gik på talerstolen, havde hun virkelig noget på hjerte. Derfor var hun ofte spændt, næsten angst, når hun gik derop, men jeg tror, hun dér nåede hver eneste elev sådan, at selv om hun sjældent fik tid at snakke med den enkelte, alligevel var i nøje kontakt med dem. Hun vidste i alt fald altid, når én virkelig trængte til hendes hjælp og tøvede ikke med at give den.

Alle vi lærere måtte på en eller anden måde ind i et lignende elevforhold til Pip for helt at blive lærer sammen med hende og for helt at blive fri og være os selv. Her var hendes personlighed inciterende, hendes væsen varmt og levende. Hun bandt hver enkelt i noget, men gav os det samtidig til fri bearbejdelse. Derfor lever og gror det i os endnu, og derfor er Pip endnu i højskolens tjeneste, selv om hun bor i Virum.

Kære Pip — du er for blufærdig til at man kan takke dig, tale for dig eller på anden måde hylde dig. — Glæd dig da over at tonen, du anslog, den klinger endnu.

Rigmor Hansen.

Februar 1955.

SKOLEÅRET 1954—55

Vinterskolen

Det blæste, og alting var grimt og sølende vådt, da vinterholdet kom. Det var godt at rykke inden døre og sætte sig på skolebænk, ikke mindst for alle dem, som havde slidt på markerne i sommerens og efterårets evindelige regn. Elevtallet blev på 127. Ny og glædelig var en tydelig stigning i gennemsnitsalderen, den nærmede sig 22. Dette skyldtes i hvert fald delvis de forhøjede understøttelser til de mange, der havde været soldater. Og så skyldtes det, at de elever, der kom fra deciderede byerhverv, som sædvanligt var noget ældre end flertallet af de unge fra landbohjemmene. Der er ikke tvivl om, at den forholdsvis høje gennemsnitsalder, vi fik, var med til at sætte et godt præg på vinterskolen 1954—55, både på fritiden og arbejdstiden. I så henseende vil vi ofte tænke tilbage på dette vinterhold. 50 elever var nørrejyder, 27 fra Sønderjylland, 16 var fynboer, 24 fra Sjælland og 6 fra Tåsinge, Samsø, Ærø, Møen, Falster og Bornholm. Dertil kom en svensker, tre nordmænd og en tysker. 53 havde været elever på ungdomsskoler og efterskoler, 8 på andre højskoler eller landbrugs-skoler og 20 på mellem- og realskoler og gymnasier.

I lærerkredsen var der kun få ændringer. Cand. mag. *Thom Askildsen* fra Kristiansand var norsk lærer; han var etnograf og noget af en globerotter, så der var mange oplevelser at lytte til. Jur. cand. *Frithiof Roslund* fra Väster Götland, hvis familie havde megen forbindelse med Frederiksborg i Begtrups tid, overtog stillingen som svensk lærer. Karen holdt fri for vævning, men vi havde en dygtig vikar i vævelæreriende *Nina Larsen* fra Ørby (Frederiksborgelev 1938—

39). Undervisningsplanen undergik heller ikke store forandringer. Emil Petersen tog ledelsen af »Nordisk studiehold«. Agnete Bjerre fik »Dramatisk hold«, hvor en række skuespil blev gennemgået, samtidig med, at der blev arbejdet med henblik på amatørskuespil i foreninger. Cecilie Tøpholm havde for anden gang et hold til delingsførerruddannelse. Kvindelige delingsførere på vinterskolen må nu betragtes som et fast islæt ved siden af Bent Jakobsens mandlige delingsførere. I een af ugens frifagstimer var der selvarbejde på holdene med lærernes bistand; den ordning viste sig god. Inddelingen i holdt voldte nogle vanskeligheder, fordi tilstrømningen til den udvidede undervisning var større end ventet. Ved de ny inddelinger efter juleferien ville en flok have »noget verdenslitteratur« — det blev til en studiekreds i Shakespeare. Endvidere måtte »Svensk samfunds- og kulturliv« forandres til »Finland, Sverige og Sovjetunionen«. Men det er kun godt, at ønskerne kommer frem, og at der stilles krav til os.

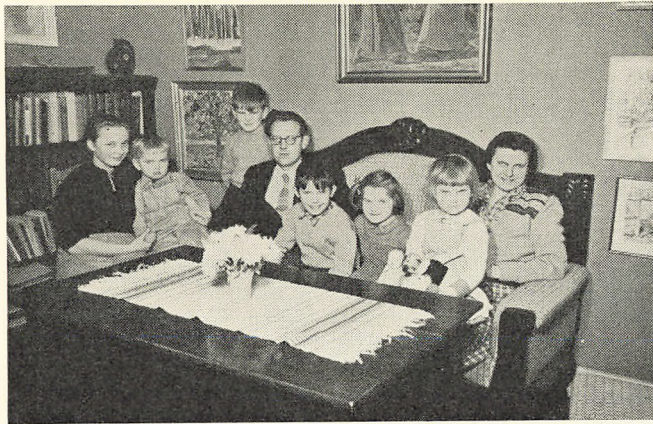
Møder, debatter, »foreningsaftener«

Vinterens månedsmøder indledtes med gudstjeneste i frimenighedskirken; præsterne Rørskou og Due samt Vilhelm Nielsen og Olav Akerlie prædikede. Ved mødet i november holdt højskolelærer *Richard Andersen* fra Askov et ualmindelig godt foredrag om tre store, internationalt kendte forfattere, østri-geren *Stefan Zweig* og franskmændene *Malraux* og *Exupéry*. De står alle tre som udtryk for en bestemt holdning til tilværelsen.

Stefan Zweig var bundet til det 19. århundredes tro på fremskridtet og fornuf-ten, selv om han var kritisk overfor f. eks. det moralske hykleri i dette århundredes »gode, borgerlige« kredse. Han var voldsomt interesseret i livet, ville opleve så meget som muligt for at øge sit kendskab til menneskenes sjæleliv. Han ønskede, at intet menneskeligt måtte være ham fremmed, og han havde de ædleste humanitære idealer. Men han ville alligevel helst have mennesker på afstand, han ville ikke blandes ind i livets affærer — for så blev han forstyrret i sit arbejde! Han var først og fremmest *betragteren*, og da hitlerismen i den anden verdenskrigs første år så ud til at skulle sejre, begik han selvmord. Han kunne ikke udholde at se sine idealer bryde sammen.

En helt anden type er *Malraux*, et nervøst handlingsmenneske, i ungdommen kommunist og deltager i krigene i Kina og Spanien i 20'erne og 30'erne, senere i modstandskampen i Frankrig. Nu er han som de Gaulles højre hånd endt som voldsom anti-kommunist og en fremtrædende mand i fransk politisk liv. *Malraux* er, sagde *Richard Andersen*, et klart og stærkt udtryk for nihilismen, for fornægtelsen af værdierne. Han kan kun overvinde livets tomhed, ved at der uafsladeligt skal ske noget. Ikke målet, men selve *kampen* giver mening. Når livet er meningsløst, kan kun dette: at forglemme sig selv i tilværelsens spændinger, gøre det udholdeligt

Endelig *Exupéry*, et handlingsmenneske som *Malraux*, men på en ganske anden måde. Han var postflyver, men dræbtes som krigsflyver på allieret side under den anden verdenskrig. Flyvning var hans arbejde, og det skænkede ham lykke, for arbejdet gav ham kontakt med omverdenen og med medmenneskene. I beundringen for det 19. århundredes idealer kunne *Exupéry* følges med *Stefan Zweig* et langt stykke, men han kunne ikke som denne nøjes med iagttagers rolle; han kunne først opnå kontakt med virkeligheden, når han var inderligt knyttet til andre mennesker, og når han følte et ansvar for det arbejde, han stod

Familien Emil Petersen.

E Bindstouw.

Delingsførere.

På »Wendelsberg«.

i. Medens Malraux lovpriser modet, sætter Exupéry, der dog kendte lige så meget til livsfare som Malraux, ikke modet særlig højt. For ham er menneskets ansvarsbevidsthed det fornemste, det ansvar man føler indenfor sit arbejdes grænser. — Og så står det da til os, sluttede Rich. Andersen, at vælge mellem disse tre udtryk for moderne livsholdninger. Men det valg må hver enkelt foretage på egen risiko. — Dagen sluttede med, at tre af skolens kendinge fra sommerens musikdage, organist *Jørgen Berg* og hans søster, skuespillerinden *Else Berg*, sammen med violinisten *Niels Heie* underholdt med musik og sang.

Ved adventsmødet, der som sædvanligt blev et stort møde med bl. a. mange gamle frederiksborgere, talte *Pip Christiansen*. Foredraget var både en fortsættelse og uddybning af det foredrag om »Autoritet« som hun holdt året før. — Ved aftenmødet læste og spillede sceneinstruktør Miskow Makwarth Dostojewskis »Raskolnikov«.

Af hensyn til Sverigesudvekslingen var januarmødet rykket frem til den anden søndag. Her talte højskolelærer, cand. polit. *Engberg Pedersen* fra Krogerup ud fra en af den danske litteraturs hovedfigurer: Lykke-Per.

Mødet i februar var afstemningsfest og blev holdt i samarbejde med Sønderjysk forening for Hillerød og omegn. Lærer *Peter Marcussen* talte om vor tids store spørgsmål, som de ses af en mand, der kender vort grænseland. Og som ofte før, når vi har hørt om forholdene ved grænsen, mærkede vi en dobbelttone af håb for vort folk og ængstelse for fremtiden. Vi kender alle til de to toner, men mennesker, som er knyttet stærkt til grænselandet har særlige forudsætninger for at give dem vederhæftigt udtryk. Bag Peter Marcussens foredrag mærkede vi det lyse i tiden: hele det kulturelle arbejde syd for grænsen, ikke mindst skolearbejdet, og den stærke vilje til taknemmelighed, som trods alt findes dernede. Men vi mærkede også det mørke: tidens trusler, ikke mindst at Tyskland er blevet en faktor i verdenspolitikken, hvad der for sydslesvigerne vedkommende finder udtryk i de politiske vilkår, man fra tysk side har opvartet det danske mindretal med. Marcussen fremhævede i øvrigt, at de gamle tider nok var forbi i grænsearbejdet. I Tyskland drages man mod Europatanken, og også mange af Sydslesvigs unge finder, at der er et videre europæisk syn i tyske kredse end i danske og nordiske. Det kan føre til, at sydslesvigske unge forlader de danske rækker, hvis vi ikke fører det europæiske perspektiv ind i vort nationale arbejde, sagde Peter Marcussen. Vi havde, oplyste han, allerede mistet mange på den konto. Derfor måtte vi nu hvælve en højere, en europæisk horisont over vor nationale bevidsthed.

Jeg sad under Marcussens tale om Europa-tankerne og tænkte på, om dog ikke perspektivet over dansk arbejde og kamp i grænselandet havde været højt nok hvælvet fra de danske lederes side i de sidste menneskealdre. Var det ikke den sønderjyske fører, Jens Peter Junggren, som allerede kort efter 1864 fandt udtryk derfor i ordene om, at hvad du vil andre skal gøre mod dig, det skal du gøre mod dem? Og havde det samme perspektiv af medmenneskelighed og forståelse ikke præget vort lands lovgivning om det tyske mindretal i Nordslesvig efter den første verdenskrig? Og jeg tænkte videre på, at selv om fred mellem to nationer selvfølgelig er det bedste, har fredstiderne dog deres særlige farer. Kom fordanskningen af Norge ikke med fred? Fandt forsvenskningen i Finland og fortyskningen i Slesvig ikke navnlig sted i fredens tider? Og har det danske sprog nogensinde været nærmere sin undergang end i den lange fredsperiode i det 14. og 15. århundrede, da plattysk trængte nordpå og bredte sig over hele

Danmark med tysk kirkevæsen og ridderliv, tysk krigsvæsen, tysk handel og håndværk o. s. v. Er vi derfor nu på vej ind i en ny tid med fredeligt samarbejde med Tyskland og det øvrige Europa som følge af hele øst-vest-opdelingen (vi er jo gennem NATO allerede nu allieret med Tyskland), og skal vi komme godt fra den udvikling, så dansk sprog og folkeliv bevares, da må netop det gamle folkelige arbejde med dets høje horisont, som begyndte i forrige århundrede, fortsættes og styrkes både nord og syd for grænsen. Kun derved bliver vi i stand til at tage fat på de mange praktiske spørgsmål, der melder sig mellem dansk og tysk fra dag til dag. Og kun derved bliver vi skikkede til at være med i det nye samarbejde, — så sandt som kun et folk, der er noget i sig selv, kan bringe bidrag til et større fællesskab. — Afstemningsfesten sluttede med korsang og oplæsning af Herman Bang og Marcus Lauesen ved Emil Petersen.

Det sidste månedsmøde var viet Karen Blixens forfatterskab. Forstander *Johannes Rosendahl*, Søhus, holdt foredrag, og Karen Nielsen læste hendes fortælling »Sorg-agre«, den novelle, som Martin A. Hansen har betegnet som århundredets bedste.

Af andre møder, der blev lejlighed til at deltage i, var en andels-ungdomsdag, arrangeret af FDB.s Nordsjællands-kreds. Vi hørte ved den lejlighed et rejseforedrag om Polen og Tjekoslovakiet (andels-taleren havde fået forfald), og om aftenen underholdt kgl. skuespiller *Albert Luther*. Sidst på vinteren kom forfatteren *Bjarni Gislason* og talte godt om Island, viste lysbilleder og fortalte saga. — Ved torsdagsdiskussionerne medvirkede gårdejer Jacob Nielsen, Kæderup, sekretær i »Socialt Boligbyggeri«, cand. jur. Jørgen Andersen og fabriksinspektør Grete Jensen, København, typograf Kjeld Christiansen, Hillerød, og folketingsmændene, redaktør Givskov Kristensen, baron Reedtz-Thott, fru Else Zeuthen og overlæge Viggo Starcke. Selv om ikke hvert oplæg var lige egnet som grundlag, var lysten til diskussion gennemgående stor, og de fleste aftener bragte forstandige elev-indlæg. — Vore »ungdomsforeningsaftener«, som vi kalder dem, fordi de skal inspirere »medlemmerne« til selvarbejde i foreningerne hjemme, blev en broget række. Først en filmsaften, og i forbindelse dermed fortalte Bjerre om mulighederne for at gøre brug af film i foreningsarbejdet. Så var der en nordisk aften med mange medvirkende; for alle os danske var det særlig interessant at høre Tora Vestbøstads, Marie Hellands, Ivar Aadlands og Birgitta Fagerströms fortælling og oplæsning. Senere var der »bindestue«, hvor vist alle vil huske Nikolaj som »Den jenarmed sældaat«. Efter Blicher måtte også Åkjær holde for ved en digteraften. Lødige var desuden Tanganyika-aftenen med forhandlingerne i FN's formynderskabsråd og filmen »Grænseløse verden« og aftenen, hvor »Dramatisk hold« opførte »Barselstuen« af Holberg.

Udflugter, udveksling, skuespil m. m.

1954—55 var en stille vinter. Det var den ude i naturen. Haven var glimrende hvid morgen efter morgen i en meget lang periode med rim og stille frostvejr — der var så stille, at Roslunds skispor stod i sneen i ugevis. Det var også en stille skolevinter med god lytten i foredragssalen og stabilt holdarbejde i skolestuerne. Og det var en vinterskole med ualmindeligt kønt samvær og tiltalende kammeratskab. — I løbet af skoletiden kom naturligvis de afbrydelser af hverdagen, som er tradition her. Før jul var vi på Frederiksborg slot, hvor musæumsdirektør Jørgen Paulsen tog imod os med en introduktionstale om alle

herlighederne. Vi var på Fredensborgtur, hvor Grete og Bjerre dækkede bord for os på grøftekanten midt i Grib skov. En dag sang vi morgensang i klosterkirken i Helsingør, før vi tog fat på skibsværftet og Kronborg. Og endelig var vi i København en lang decemberdag, der varede fra morgenbesøget i Radiohuset, og til de sidste toner og ord af »Sankt Hansaftenspil« var døet hen. Det gamle romantiske skuespil fangede os ind. Det var også så fin en fremførelse, som kun »Det kongelige Teater« kan præstere. Alt det sarte i Oehlschlægers ungdomsværk var godt bevaret — måske kom dog den friskhed, som hans spil også rummer, ikke tilstrækkeligt frem. Hjemme var vi også på komedie nu og da. Holbergs »Erasmus«, Benzons »Tilfældigheder«, Priestleys »En inspektør ringer på« og Milne's »Drengen vender hjem« gik over bræderne med mindre berømte, men lokalt nok så kendte »skuespillere« i rollerne. En mørk decembermorgen tonede luciabruden frem med sine terner og drenge; de svenske folkelieder klang, og Roslund genfortalte Selma Lagerlöfs Lucia-fortælling fra Värmland. Ved juleafslutningen opførte nogle af »dramatikerne« Arnholz' krybespil — det var julebud under vinterstorm... de, der sejlede hjem, fik en drøj tur.

I juleferien blev karlenes nye vaskerum gjort færdigt, der kom dobbeltvinduer op på første og anden sal, en ny 300 liters pumpe blev spændt på varmeanlægget, og hermed var endelig mangelen ved skolens opvarmning afhjulpet. Nu er der godt selv i de fjerneste kroge. — Kort efter at alle igen var samlet, kom nytårsfesten med uventet mange »gamle«, bl. a. vel 30 soldater fra lejrene i Nordsjælland. Gymnastiksalen var pynteligt behængt, smedemester Schmidt slog harpen, og Emil og Bjerre skærmydslede i pausen. — I tiden 16.—23. januar faldt den store afbrydelse i det daglige arbejde, Wendelsberg-udvekslingen. Højskolelærerinde Anna-Lise Bergh og husmor Else Nilsson ankom med 70 wendelsbergere, mens Agnete Bjerre og Askildsen tog nord på med lige så mange frederiksborgere. De fik en fortræffelig uge deroppe, hvor nu Hilding Friman er blevet rektor. Det var et godt program, der blev berettet om ved hjemkomsten. Vi, der ikke var med, oplevede at sidde fast i sneen ved Amalienborg med den ene af busserne, den dag vi viste svenskerne hovedstaden. Men selv om det var tungt at trafikere i den tildryssede by, kom vi dog i Ryvangen og Grundtvigskirken med dem, på rådhuset og Statens Museum for Kunst. Om aftenen overværede vi Kjeld Abell's »Den blå pekingeser« i »Det Kongelige«, hvor vi i hvert fald opnåede at sidde og måbe over maskinmændenes dygtighed. — Den 9. februar kl. 6,30 kom den lille bror til verden, som Lone så længe havde ventet på, og otte dage efter var Karen og han i huse, begge raske. — Imidlertid løb nu vinterens elevskuespil af stabelen. Det var i år Rune Lindström's »Et spil om en vej, som til himlen går«. Der blev mange øvelser, og flere end sædvanligt var implicerede, Agnete og Bjerre sled som instruktører, hjulpet af Emil Petersen, som havde bondemalerens rolle, og af Knud Michelsen, der med sine farver og pensler skabte en scene så smuk, som vi aldrig har haft. »Himmelspillet« hviler på en gammel, ejendommelig folkekunst, som tidligere især blev frembragt i Dalarne, og som vi danske ikke har magen til. Jævne svenske landsbymalere, der tillige var kunstnere, malede rundt om i kirkerne og gårdene på paneler, skabe og vægtæpper naive fremstillinger af bibelhistoriske optrin. Deres billeder var altid prydet med eller indrammet af knejsende rokokoliljer. Billederne kaldes »Dalmålningar«, fordi de bibelske begivenheder foregår i Dalarne i de omgivelser, folk var fortrolige med. Profeterne og patriarkerne

»Et spil om en vej...«

færdes ikke i Kanaans land, men i det grønne Dalarlands enge og småbyer. Også personerne i billederne var for den tid velkendte typer. Hovedpersonen i skuespillet er en jævn svensk bondeknøs, og Vorherre og hans engel vandrer rundt som landlige standspersoner. Den rige Salomo, jøden, er derimod en fremmed fugl, rokokokongen langt borte i hovedstaden. »Himmelspillet« er i grunden en komedie om *enhver* i en form, som er direkte inspireret af dalarfolkets enfoldige opfattelse af jord og himmel. — Det var en vanskelig opgave, men da det blev spillet ved fastelavnsfesten, viste det sig, at arbejdet havde været møjen værd. — Denne vinterfest ved fastelavnstid, hvor tidligere elever er velkomne, vil vi gerne fremtidig gøre til en hel dag. I år var der gudstjeneste kl. 10 ved Vilhelm Nielsen, og jeg holdt om eftermiddagen et foredrag om »Ordet«, som vi kort forinden havde set filmatiseringen af. Derpå var der aftenfest med skuespil og dans. — Midt i marts kom et stort forældremøde med over 100 gæster. Jeg talte, sangkoret sang under Kramers direktion, Emil Petersen læste op, Inger Akerlie, Nina Larsen o. fl. havde lavet udstillinger af elevarbejder, og der var gymnastikopvisninger, ledet af Cecilie Tøpholm og Bent Jakobsen; der var blevet arbejdet godt i vinterens løb, kunne man se, og hver gjorde nu sit bedste — derfor blev det også dobbelt festligt med sangene, som holdene sang, og flaget, der var med. Vi savnede kun Mogens Kristensen, som måtte ligge på sygehuset den sidste måned.

Hvad skal jeg nævne fra denne vinter? Mangt og meget kunne der være, lige fra de »amerikanske negere«, der sad og sang omkring bålet ved Mississippi River, til »Købmanden i Venezia«, som vi alle så. Men beretningen må standse

nu, som også vinterskolen måtte standse. Det er godt at vide, at meget af det, I var fælles om som kammerater, og det, vi alle var fælles om fra morgensang til aftensang, ikke blot behøver kun at være minder. Rundt om i de egne, hvor I kommer til at opholde jer, er der lidt eller meget af det samme, som venter på jeres deltagelse og medvirken, hvis I ikke allerede er med . . .

April kom med påskeferie, møderejser og forårsarbejde ude og inde. Palmesøndag fejrede vi Henriks konfirmation. Jens Møller Sørensen fra Hodde (elev 47—48) og hans kone, Åse, overtog pladserne som gartnere efter Vera og Hans, som rejste til Haderslev. Knud Nielsen blev også afløst. Af Gretes stab afgik Kaja Haubjerg, Elna Guldborg, Grethe Christensen, Inger Poulsen og Inga Husmann. Vi siger dem alle tak for godt medarbejde. Allersidst i måneden var Pitedalens folkehøgskola fra Älvsbyn og Bondelagets folkehøgskule fra Mysen gæster her, begge ledet af de fhv. frederiksborglærere, Per-Olof Fredén og Mathias Skrede.

Sommerskolen

Et par dage før eleverne kom tre nye lærere, der skulle medvirke ved sommerskolen, *Lotte Thaning* fra Asperup til håndgerning, sang, boldspil og musikforståelse, cand. mag. *Dagfinn Kvaale* fra Agder folkehøgskule som norsk lærer og lektor *Naima Olsson* fra Flyinge i Skåne som svensk lærerinde. Elevflokken blev på 124, deraf to færingere, to sydslesvigere, en tysker, en svensker, 30 sønderjyder, 58 nørrejyder, 13 fynboer, 14 sjællændere og 3 fra Bornholm, Falster og Langeland. Der var een mandlig »elev«, som vi alle kom til at sætte pris på, cand. teol. Christian Prip, der studerede højskolepraktik. 47 havde været på efterskoler og ungdomsskoler, 5 på andre højskoler og 14 på mellem- og realskoler og gymnasier. For tiende gang blev sommerskolen på Frederiksborg indledt med 4. maj gudstjeneste til minde om Danmarks befrielse. Kirken havde aldrig været pyntet så smukt med lys og blomster som den aften. Vilhelm Nielsen prædikede. For os var det en særlig højtid, idet Torben blev døbt. Mindedagene fra krigens tid er jo ikke kun glædesdage — de har også et alvorligt spørgsmål til os. 4. og 5. maj rummer en anklage imod os, hvis vi svigter arven fra krigsårene. Og arven er først og sidst en vilje til ikke at gå på akkord med umenneskeligheden og med løgnene, som de træder frem i dag. Det slår ikke til at mindes den tid, der gik, med ord. Vi må mindes dem, der led og ofrede sig for vor frihed, med vore handlinger nu og ved hele vor holdning til nutidens problemer. Denne mindeaften i kirken er en god begyndelse til pigernes højskole-tid. — I løbet af få dage var holdinddelingen tilendebragt, og første halvdel af sommeren blev en særlig god arbejdstid, fordi det i høj grad var indendørsvej; vi måtte varme skolen op daglig til hen i juni. Efter den højsommer og hede, vi fik, er det mærkeligt at læse i dagbogen, at først den 22. maj begyndte solskinnets at syle med birketræernes blade. 1. juni står der noget lignende om lindetræerne. Sjældent har vi måttet aflyse så mange gange for vejrets skyld som i maj 1955. Fredensborgturen, som sædvanligvis ryster flokken godt sammen den første søndag, blev opgivet tre gange. Slotsturen til Frederiksborg vovede vi os ud på i særdeles barsk vejr sidst i maj, skønt vi samme morgen havde læst i aviserne om meterhøje snedriver i Sydengland. Kun rejsen til Helsingør fik rigtigt, lunt blæsende forårsvejr, Øresundsvejr med solblink i tage og tårne, i bølger og skibe.

Ved månedsmødet i maj talte forstander *Johs. Novrup* om angsten, der piner

nutidens mennesker, angsten for os selv og for de fremskridt, vi har frembragt. Verdenskrisen i 1930'erne og den anden verdenskrig har medført stor uligevægt. Men når ligevægten mangler, kommer frygten ind, og den gennemsyrrer i dag store dele af den civiliserede verden, selv om vi muligvis nærmer os en vis storpolitisk afspænding. Skal frygten varigt bekæmpes, sagde Novrup, må tillid opbygges, og tro bevares, og hjerter og grænser åbnes. — Om aftenen underholdt fru *Elisabeth Auring* med danske sange, og Emil Petersen læste af J. P. Jakobsens forfatterskab. — Sommermødet i juni blev et stort møde. Vi holdt det sammen med »Askovkredsen« i København, som hermed til vor glæde fornyede en gammel tradition fra Pips og C.P.O.s tid. Forstander *J. Th. Arnfred* talte om skolelovsforslagene. Ved aftenmødet reciterede skuespillerinde, fru *Louise Jørgensen* Leonora Christina Ulfeldts »Jammersminde«. Det er et af de betydeligste både menneskelige og litterære dokumenter, vi har fra gammel tid. I forvejen havde vi på slottet set selve den håndskrevne, gulnede bog. Nu blev vi hjulpet til at opleve den kraft og renhed, der er over Leonoras Skikkelse. Navnlig hendes stolthed fik Louise Jørgensen levende frem, men også hendes fromhed og hendes djærve humor mødte vi. — Endnu to store møder var der. Først og fremmest elevmødet i ønskevej og med store flokke af gamle frederiksborg'ere, ikke blot fra de yngste årgange, men også fra Christiansens og Begtruppernes tid, selv på 50, 40 og 25 års, ja, 60 års jubilarenes bænke sad der en del. Nogle fra Lyngby-tiden var også mødt. 10-års jubilarerer var der ingen af, da skolen i 45—46 var taget i brug til tyske flygtninge. Kunne vi blot byde på lidt bedre overnatningsmuligheder for især de mandlige elevmødedeltagere og for ægteparrene! Vi gør forsøg næste år! Ved mødet lørdag eftermiddag talte Vilhelm Nielsen om et spørgsmål, der ofte er stillet i det sidste år, hvorvidt folket igen er ved at blive en almue. Om aftenen var der korsang, ledet af Bent Jakobsen og Lotte Thaning, sommerskolens lille fløjteorkester underholdt, og tre af lærerne opførte på kvadratscene midt i salen Paul Géraldy's enakter »De store drenge«, et spil om forholdet mellem forældre og deres voksne børn. Søndag morgen prædikede Olav Akerlie; han var nu vendt »hjem« fra Norge efter overstået historie-eksamen, — fra vinterskolen bliver han fast lærer her; det glæder vi os til! Efter morgenandagten trådte Cecilie Tøpholms gymnaster an til to smukke opvisninger. Ved middagen talte skolens og elevforeningens formænd, fhv. ligningsdirektør H. C. Henningsen og forstander Ernst J. Borup. Og der blev læst kort og telegrammer og breve op fra Norge, Sverige, Schweiz, Sydslesvig, Amerika, England og Australien og mange her fra landet, både fra gamle elever og lærere, og som altid en del lidt skuffede breve fra soldater, der ikke fik lov, og fra nygifte, der har hænderne fyldt med arbejde og hjertet fuldt af kærlighed og fremtidshåb. Tak for alle hilsener i årets løb! Ved eftermiddagsmødet i kirken talte Pip om Grundtvigs højskoles tre tidligere historiefortællere, H. Rosendal, Holger Begtrup og C. P. O. Christiansen, og jeg holdt foredrag om »Mennesket og teknikken«. Om aftenen gik »Elverhøj« over friluftsscenen. Det er vel ikke, som Goldschmidt har sagt, »en Perle paa den danske Litteraturs Uendelighedsring«, men det bærer alligevel kronen mellem de danske feststykker netop ved sin danskhed og ved den forening af skuespil, dans og folkevisetoner, der præger det. Om mandagen holdt Emil Petersen foredrag om den engelske forfatter Graham Greene. Der var gymnastik for »old boys« and girls. Og til slut indledede Bjerre en livlig samtale om »Højskolen og samfundet«. Elevmødet blev en vellykket fest. At alting »klappede«, skylder vi ikke

Kollegium, sommer 55.

mindst alle vore ca. 140 »husassistenter« og praktiske hjælpere under Grete Søndergårds og Jens Møllers direktion, tak for. — Sommerens sidste møde var forældremødet med gæster fra Gedser til Vendsyssel. Det forløb efter samme program som tidligere år. »Elverhøj« blev gentaget, og by og egn var indbudt. Den aften var der 1000 mennesker i haven.

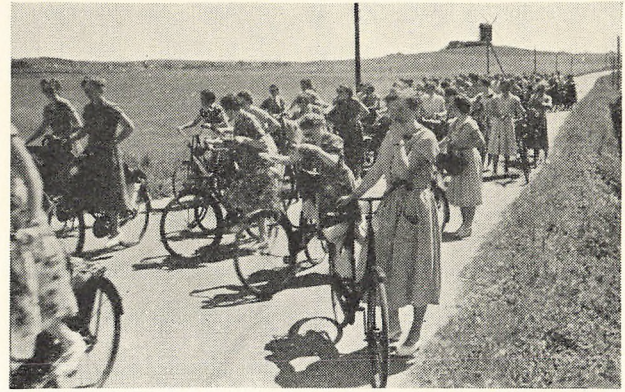
I årets løb, navnlig i sommer, har der været talrige gæster på skolen, ikke blot de allermest velkomne, de mange »gamle«, men også andre og nogle langvejs fra. Fra Tasmanien og New Zealand, England og Amerika, særlig mange fra Indien, bl. a. den indiske landbrugsminister, der talte til eleverne, to ivrigt interesserede grupper fra Jugoslavien, endvidere fra Schweiz, Sudan, Haiti, Israel, Transvaal i Sydafrika og fra Sverige og Norge, bl. a. var her fire elevbesøg fra svenske højskoler, ét fra en norsk og ét fra en hollandsk højskole i fire dage i august. Der var flere finlandske besøg, en dag en stor flok højskolefolk fra Finland. Der kom også to grupper soldater fra flyvestationen i København. For at høre og samtale om højskolen var her et stort selskab fra Østafrika og det nære Østen; de kom fra Landbohøjskolen, hvor de var samlet til FAO-kursus.

Hvad skal jeg nævne mere fra sommerskolen? Naturligvis »musiklejren«, tænker én. En anden mindes skuespillene, »Fugl Fønix«, »Egelykke«, »Sparekassen«, scenerne af »Per Gynt« o. fl. En tænker på Kullen- og Københavnsturene. En anden på aftenerne, vi havde. Ekstemporalspillet om ungdom og sport. De færøske folkedanse. Kramers og Emil Petersens oplæsninger. Bents og Prips »gluntar«. Det store Sct. Hansblus på »Ålholm«s mark med hekse og hvirvlende alfer. Solskinsdagen ved Tisvildeleje. Mariegaards pinsetur med os til Nødebo; — det blev hele sommerens mest betagende oplevelse af Nordsjællands dejlige natur. Og nogle tænker med tak på grundlovsfesten i Helsingør med gæstfri modtagelse rundt om i hjemmene o. s. v. Men ikke mere nu! Beretningen er sluttet! Tak for sommeren! Tak for mange gode timer og dage sammen!

Efter skolens afslutning var her »8 dage på højskole« med 100 deltagere på alle alderstrin fra by og land. Efterårsmødet i september havde samlet så mange, at vi måtte holde os til gymnastiksalen hver af de tre dage. Medvirkende udefra var forstander Vagn Fog Petersen, Dalum, magister Jens Rosenkjær, seminarielærer Elin Appel, forstanderparret Mette og Christian Demuth, Nordborg, pastor Th. Balslev, højskolelærer, dr. Holger Kjær, forfatteren Paul la Cour, organist Jørgen Berg og sangerinden Agnes Lønskov. — Derudover har der ikke været mere i efterårstiden, skønt flere har ønsket at benytte skolen. Vi havde nemlig regnet med at kunne påbegynde restaurering af 1. sals elevgang. Men vi fik ikke den nødvendige tilladelse. Derimod fortsatte Knud Michelsen (elev 54—55) sit efterhånden omfattende male- og isoleringsarbejde af vinduer og døre. Desuden er der sket en bekostelig reparation af det utætte altandæk, der forbinder hovedbygningen med gymnastikfløjen. Endelig er vævestuens to rum i »Hytten« blevet lagt sammen. I sidste øjeblik har vi måttet sætte alle værelserne i »Hytten« i stand og desuden leje fem hos naboerne på grund af de mange elever, vi venter den 3. november. Vi bliver 152 og har desværre måttet sige nej til en del. Det bedste, der er sket i efterårstiden, er dog, at »Isakstuen« er blevet udvidet. Thorvald Henningsen har fjernet væggen til »Avisstuen«. Og i det store rum, der opstod, er der nu en hyggelig og godt møbleret elevdagligstue. — I løbet af det sidste halve år er tre af vore dygtige praktiske hjælpere rejst: Jytte Andersen, Hanne Salomonsen og Herluf Nielsen. Og fra november forlader også *Inger Hansen* sit arbejde her. I fire år har hun givet os udmærket hjælp, ikke

Nordsjællands-aften

På vej til Helsingø.

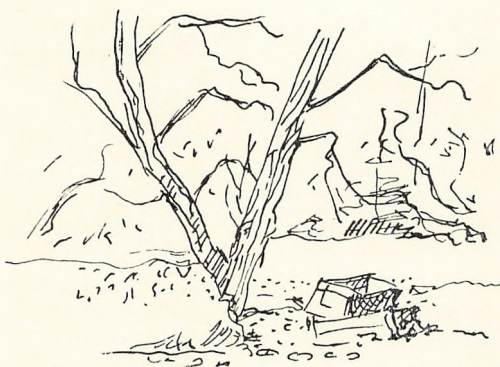
»Elverhøj«

blot som sekretær og regnskabsfører på skolens kontor, men i hele det daglige arbejde og jo navnlig som pianist. Inger vil vi savne!

Endnu er det den første dag i november. Men når I læser elevskriftet, er vi kommet tæt på jul. Det får mig til at tænke på de to sidste adventsforedrag, der er holdt på Frederiksborg. Pip holdt dem, og de handlede om autoritetsproblemet. Af begge lærte vi, at den autoritet, som betyder noget, er alene den, der er personlig. Ved *eksemplet* skabes den virkelige autoritet. Den autoritet betyder derimod ikke noget, som kommer i kraft af embeder, høje stillinger og alt ydre væsen. Den eneste autoritet, der har nogen værdi, er den, som bliver til, derved at vi *selv* bevæges til at sige ja til, den. Det var ikke juleforedrag. Men alligevel var de en god forberedelse til at holde jul, fordi det, vi som voksne særlig må glædes over ved julen, er jo, at den på en mærkelig fri og glad og jævn måde minder os om, hvor mennesker hører til, og hvem vi tilhører. Julen kommer til os som en gave, ja — den er helt gave. Ingenting skal vi lægge til — det behøves ikke — vi skal kun modtage, skal prøve, som der står i salmen, at »gå med stille sind som hyrderne til barnet ind«.

Glædelig Jul! Hilsen til skolens venner og gamle elever fra os alle på Frederiksborg.

Karen og Haugstrup.

Fra elevmødet.

ELEVFORENINGENS GENERALFORSAMLING

blev holdt under Elevmødet *Søndag den 10. Juli Kl. 14,30*. Højskolelærer *Svend Erik Bjerre* valgtes til Dirigent.

Formanden, Forstander *Ernst J. Borup* aflagde Beretning og omtalte, at Medlemstallet for Tiden var 2995, en Nedgang paa 43 fra i Fjor. Økonomien var ikke alt for straalende, idet Trykning og Forsendelse af Aarsskriftet har kostet Kr. 10,209 af en Kontingentindtægt paa Kr. 14,435, og Portoene pr. Eksp. af Aarsskriftet stiger nu til 1 Kr. og for Medlemsbladet fra 8 til 12 Øre. Bestyrelsen ønskede dog ikke at foreslaa en Kontingentforhøjelse, men derimod at opkræve 25 Øre til Dækning af Portostigningen.

Der førtes en Drøftelse herom, og fra Forsamlingen blev det foreslaaet at forhøje Kontingentet fra 5 til 6 Kr. Ved en Afstemning blev dette vedtaget, og Bestyrelsens Forslag bortfalder derefter. Formanden udtalte, at Bestyrelsen egentlig ikke var ked af at være blevet overstemt, da der faktisk var god Grund til en Kontingentforhøjelse, og han takkede for, at Medlemmerne selv kunde se dette.

Formanden omtalte Landselevforeningens Virksomhed og berettede om dens Aarsmøde, hvori han og Næstformanden m. fl. havde deltaget.

Formanden gav endvidere Meddelelse om, at man nu fra Billedhuggeren *Axel Poulsen* havde faaet Skitsen til Mindepladen for C. P. O. Christiansen og Fru Christiansens Virke paa Gr.s Højskole, og at den antagelig kan opsættes ved næste Elevmøde. — 1. Formandens Beretning blev godkendt. 2. Kassereren, Frk. *Guldborg W. Nielsen*, oplæste Regnskabet, som godkendes. 3. De foreslaaede Bevillinger for 1955—56 godkendes. 4. Til Bestyrelsen valgtes i Stedet for Frk. *Eva Haugaard*, Hurup, der ønskede at fratræde, Gdr. *Erik Jensen*, »Uglegaard«, Nr. Herlev. Revisorerne: Højskolelærer *Emil Petersen* og Konsulent *H. O. Stryhn* genvalgtes. 5. Under Eventuelt førtes en Drøftelse om Aarsskriftet. Forstander *Haugstrup Jensen* oplyste, at Betalingen for de Aarsskrifter, som sendes til Medlemmerne i Norge, Island, Sverige, Finland og Sydslesvig,

hidtil var blevet anvendt til forskellige Formaal (Legater til Elever fra det paa-gældende Land, Bøger til Biblioteket o. l.), men at de rettelig burde tilfalde Elevforeningen, selv om de maaske ikke alle kunde hjemtages. Der var Enighed herom, men ogsaa om, at Skolen som hidtil sender Aarskrifter til disse Elever.

Efter Generalforsamlingen konstituerede *Bestyrelsen* sig. Den bestaar nu af følgende:

Valgt af Generalforsamlingen:

Forstander *Ernst J. Borup*, Vartov, København, Formand.
Gdr. *Jacob Nielsen*, Kæderup, Helsing. Næstformand.
Landmand *Albert C. Svendsen*, St. Magleby.
Frk. *Eva Jensen*, Ny Lejre pr. Lejre.
Gdr. *Erik Jensen*, »Uglegaard«, Nørre Herlev.

Valgt af Elevholdene:

Sommeren 1953: *Maja Overgaard*, Søften.
Vinteren 1953—54: *Erling Kjær Jensen*, Gammelby, Vejen.
Sommeren 1954: *Else Marie Andreasen*, Boeslundevej 92, Brønshøj.
Vinteren 1954—55. *Aage Simonsen*, Rødeledsvej 75, Svendborg.
Sommeren 1955: *Ingrid Frimer*, Aggersund.

Ernst J. Borup.

ET ARBEJDE FOR AT STYRKE HØJSKOLEINTERESSEN

Sekretær Erik Halvorsen giver her en beretning om arbejdet i Højskolernes Sekretariat.

Allerede for fem år siden, da Højskolernes Landselevforening startede sin virksomhed, var det os klart, at det næppe ville være paa de traditionelt betonedede områder af højskolens virksomhed, at vi kunne gøre den største indsats. Naturligvis håbede vi på efterhånden at kunne skaffe en del elever til de almindelige vinter- og sommerskoler, og det er da ogsaa lykkedes. I de sidste par år har vi sendt ca. 150 elever ud hvert år (i år 168), dette er et meget beskedent tal, men de fleste kommer fra de såkaldte højskolefremmede kredse. Det er derfor en meget stor spildprocent blandt vore forespørgere, og et meget betydeligt arbejde med dem, hvis de endeligt melder sig, fordi der er mange flere problemer at ordne, end der vil være for elever, der kommer fra et område, hvor man i forvejen er indstillet på højskolens virksomhed. Vi skal overbevise forældrene om det værdifulde i et højskoleophold, hjælpe med udfyldning af ansøgning til arbejdsløshedsfonden og andre legatmuligheder. Vi vælger aldrig skolen for eleven, men prøver at finde frem til, hvad det er, han eller hun selv ønsker, hvilket kan være kompliceret, da deres forestillinger om udbyttet af et højskoleophold er noget tågede.

Det er imidlertid med de såkaldte sommerkurser på 14 dage, at vi har kunnet gøre det største fremstød. Københavns Højskoleforening har igennem mange år gjort et fortjenstfuldt arbejde gennem arrangementet »Otte dage på højskole«. De folk, vi allerede fra starten henvendte os til, var imidlertid de decideret højskolefremmede, og de metoder, vi har taget i anvendelse for at komme i forbindelse med dem, har da ogsaa været ret uortodokse: sporvognsreklame, presse- og radiokampagne, plakater til sygehuse, brugsforeninger og fabrikker og fællespejce med fortegnelsen over alle kurser, sendt til virksomheder og enkeltpersoner over hele landet hvert år i 10 til 15000 eksemplarer. Den voksende interesse, der igennem de sidste år har været for alle mulige former for aftenhøjskoler, folkeuniversiteter og lign., ledte os til den opfattelse, at skolerne måtte redegøre udførligt for, hvad man »lærte« de forskellige steder, og det var derfor nødvendigt, at hver skole fremstillede en plan for sit kursus. Denne opfattelse viste sig at være rigtig. For fem år siden var der blot 4 kurser med 80 deltagere, og i år har der været afholdt 20 kurser på 16 højskoler med over 1000 deltagere.

Det er endnu et begrænset antal skoler, der afholder disse kurser, og man kan derfor sige, at de skoler, som ikke tager del i arrangementet heller ikke har nogen fornøjelse af sekretariatets arbejde. Det er dog nok en kortsynet opfattelse, fordi selve den om-

stændighed, at der i løbet af en sommer kommer 1000 mennesker ud på højskoler, udbreder kendskabet til og styrker interessen for hele højskolebevægelsen.

For mange mennesker står det efterhånden som en ganske naturlig ting, at en enhedsbevægelse som højskolerne har et fælles kontor, der virkelig repræsenterer denne højskoles helhed. Derfor henvender de sig til dette kontor i håb om at få hele højskolen i tale, og vi har herigennem fået mange interessante og for højskolen utvivlsomt værdifulde forbindelser, for eks.: Grosserer Societet og Håndværksrådet beder om at måtte sende gratis foredragsholdere ud til skolerne. Det er ikke uden betydning, når højskolen samtidig selv er interesseret i at knytte kontakter til erhvervslivet. — Socialrådgivere, erhvervsvejledningskontorer, personalechefer henvender sig til os for at rådføre sig om unge, det eventuelt kan være rimeligt at sende på skole. — Skal radioen have en udsendelse om højskolen, ringer de til os for at få medvirkende, og ikke mindst Københavnjournalisterne er i det sidste år blevet opmærksom på værdien i »højskolestof«. Ja, de er endog begyndt at interessere sig så meget herfor, at en københavnerjournalist fornylig foreslog os, at højskoler over hele landet hvert år skulle afholde en journalistweek-end, hvor skolerne i fællesskab inviterede repræsentanter fra alle landets blade fordelt således, at københavnjournalister for eks. kom til Jylland, fynboerne til Vendsyssel, vestjyderne til Sjælland.

For to år siden blev Landselevforeningen medlem af Dansk Ungdoms Fællesråd, og her er det gang på gang lykkedes os, hvor der er tale om ungdomsspørgsmål, at få højskolen bragt med ind i billedet. På den ungdomskonference, der afholdtes i efteråret med emnet: Ansvar, ret og pligt (ungdommens medborgeransvar), havde vi således 33 repræsentanter.

Også spørgsmålet om at give orientering til hjemsendte soldater om højskolen er taget op. Tidligere har vi med økonomisk støtte fra Foreningen for Højskoler og Landbrugsskoler udsendt en pjece om højskolen i 18,000 eksemplarer til de værnepligtige, og der bliver nu fremstillet et særligt blad til soldaternes arbejdsmapper, hvori der fortælles om henholdsvis landbrugsskolerne, husmandsskolerne og højskolernes virksomhed.

Det vil sikkert undre mange, at helt moderne metoder såsom reklame, kartotekskort og pjecer er et effektivt middel til at gøre højskolens udbredelse større. På sekretariatet har vi imidlertid efterhånden udarbejdet et kartotek (på 3600 navne), som har vist sig overordentlig nyttigt. Enhver, der henvender sig i sekretariatet, skriftligt eller mundtligt, med en forespørgsel, bliver sat på kartotekskort. Vedkommende får så sidenhen tilsendt oplysninger om alle vore arrangementer: a) aftenhøjskolen, som vi afholder i Vartov, b) sommerferiekurserne, og c) den almindelige højskolepjece, og vi slipper dem ikke, før de reagerer på et eller andet. Har vi så først fået dem på for eks. aftenhøjskolen, skal de nok før eller senere komme, om ikke længere, så dog til sommerferiekursus.

Det vil muligvis også være helt nyt for mange tidligere højskoleelever, at der ude omkring i verden er en stigende interesse for den danske folkehøjskole. Mennesker kommer fra de fjerneste egne i verden: Tasmanien, Sumatra, Indien, Ægypten, USA for at høre om denne skoles arbejde, og mange henvender sig til os bl. a. ved henvisninger fra udenrigs- og undervisningsministeriet. I det forløbne år har ca. 300 mennesker henvendt sig, og deraf har mange af dem været enkeltpersoner, som vi, efter at have givet en kort orientering, har kunnet sende ud på skolen. Til at betjene disse mennesker har vi fremstillet en del materiale på tysk og engelsk.

Det har i de år, vi har arbejdet i sekretariatet, været vort store problem: Hvordan kan vi gøre noget effektivt i landdistrikterne? Og det har vist sig, hvad der forøvrigt er fuldstændigt rimeligt, at de fremstød for højskolen, som skal gøres ude omkring på landet, ikke skal komme fra et kontor i København, men gøres gennem de mange, som har en lokal autoritet. Det eneste, vi kan gøre, er at stille pjece- og andet materiale til rådighed, og da der nu til efteråret er kommet et nyt oplag af højskolepjece, vil denne kunne stilles til rådighed. Førrige år sendte vi en pjece til alle landets lærere, præster, sogneråd, hospitaler, erhvervsvejledningskontorer, ungdomsklubber m. m., ialt 12,000 personlige henvendelser. Det nye oplag af pjece vil blive sendt ud på samme måde, og vi håber derigennem at få endnu flere breve end sidst fra mennesker over hele landet, som ønsker at gøre et arbejde med disse pjecer. Et sådant samarbejde mellem enkeltpersoner og Højskolernes Sekretariat kan utvivlsomt føre til det, vi alle håber: En virkelig fremgang for den danske folkehøjskole i de kommende år.

Erik Halvorsen.

FREDERIKSBOR GKREDSENE

Vestjyds k Frederiksborgkreds

holdt sit årlige møde søndag 16. oktober på Varde højskolehjem med ca. 115 deltagere og med foredrag af Pip og Haugstrup. Om aftenen folkedans til Tøpsholms ledelse og Ingers spil. Bestyrelsen er: Gustav Thøgersen, Næsbjerg, Folmer Hansen, Ådum, og Karen Margrethe Jensen, Lykkesvej 4, Varde. Dansen rystede flokken godt sammen; det prøver vi nok næste år igen. Se bekendtgørelsen i det lille blad.

Karen Margrethe Jessen.

Fynskredsen

Ved generalforsamlingen i Odense den 2. oktober gik Eskild Gormsen og Inge Mikelsen ud af bestyrelsen. Poul Petersen, Skellerup pr. Ullerslev, og Karen Munk, Kauslunde, blev nyvalgt. Selma Mouritsen, Skårup, fortsætter. Til suppleant valgtes Vagn Thygesen, V. Kærby pr. Agedrup. Poul Petersen er nu formand og Karen Munk kasserer. Bestyrelsen planlægger at slutte de to korte eftermiddagsmøder sammen til eet større årligt heldagsmøde og at afholde det i september på gartnerhøjskolen »Søhus« lige uden for Odense. Forstander Johs. Rosendahl har givet tilsagn, nærmere bekendtgørelse kommer i elevbladet. — I det forløbne år har der været to små møder, den 24. april med Bent Jakobsen, Stryhn og Agnete Bjerre og den 2. oktober med Haugstrup og Sv. Erik Bjerre.

Eskild Gormsen.

Sydjyds k Frederiksborgkreds

Begge møder har i det forløbne år været afholdt på Vojens ungdomsskole. Forårsmødet var den 17. april med Haugstrup, Mariegård, Kramer og Inger Hansen. Efterårsmødet den 16. oktober med Emil Petersen, Bent Jakobsen og Vilhelm Nielsen. Ved generalforsamlingen nyvalgte Ingeborg Villadsen fra Øster Lindet. Hun er nu formand i stedet for Hans Chr. Jørgensen, Ø Sottrup. Hendes adresse er Højer ungdomsskole, Højer. Til sekretær nyvalgte Anne-Grethe Ravn, Ørsted pr. Sommersted.

Hans Chr. Jørgensen.

Nordjyds k Frederiksborgkreds

Kredsen holdt i år sit årlige møde på Afholdshotellet i Nykøbing Mors. Vi var ca. 75 deltagere. Haugstrup og Emil Petersen var til stede. Haugstrup talte om Nordahl Grieg, Emil Petersen om Henrik Ibsen. Derefter var der oplæsning ved Emil og hilsener fra skolen ved Haugstrup. Ved generalforsamlingen nyvalgte Niels Holst, Hanstholt pr. Sejerslev, Mors, og Nanna Kolding, Hald brugsforening pr. Højslev, Salling. Næste møde bliver på Støvring højskole den sidste søndag i april måned, og vi håber, det kan blive et heldagsmøde.

Per Pinstrup.

Københavnskredsen

har i det forløbne år som sædvanlig været samlet i Vartov en gang om måneden i vinterhalvåret, og endvidere deltog kredsen i efterårsmødet på højskolen. Mødeprocenten har været lavere end normalt, og bestyrelsen opfordrer herved alle gamle Frederiksborgelever i København og omegn til at møde op ved vinterens sammenkomster. Nærmere ved kassereren, frk. Anna Østergård, Ulrikkenborg allé 33, Kgs. Lyngby, telf. 365.

Vagn Aage Nielsen.

Østjyds k Frederiksborgkreds

har holdt to møder, et i marts med Pip og Emil Petersen, og et sidst i september med Haugstrup og Emil. Tilslutningen har været helt god, især til efterårsmødet. Der er fremgang i medlemstallet, og vi har tænkt at holde møde igen i marts. Ved generalforsamlingen blev formanden, lærerinde Gudrun Søgård, Linå skole pr. Silkeborg, og landmand Thyge Vestergaard, Holme pr. Ebeltoft, begge genvalgt.

Kirstine Madsen.

MEDELELSER

C. P. O. CHRISTIANSENS MINDEFOND. Som meddelt ved Elevforeningens Generalforsamling er Billedhuggeren *Axel Poulsen* nu gaaet i Gang med at udføre den Mindeplade, som gamle Elever har ønsket at opsætte paa Grundtvigs Højskole for C. P. O. Christiansens og Margrethe Christiansens Virke ved Skolen.

Der var indtil 30-6-1955 indkommet Kr. 2.891,15 til Mindefondet, men vi kan godt bruge lidt mere endnu. Hvis der derfor skulde være flere af Christiansens gamle Elever eller andre, som ønsker at være med til at løse denne Opgave, kan det naas endnu. Bidrag bedes sendt til Elevforeningens Kasserer, Frk. Guldborg W. Nielsen, Skolegade 12, Helsing. Giro-Konto Nr. 6551, mrkt. »Mindefondet«.

Ernst J. Borup.

NYT OM NUVÆRENDE OG TIDLIGERE FREDERIKSBORGLÆRERE m. v. Fra november har *Vilhelm Nielsen* overtaget ledelsen af civilundervisningen ved de store garnisoner i Sandholm, Høvelte og Sjølsmark samt ved CF-kasernen i Hillerød. Han og Karen, Anne Kirstine og Lars Tyge er flyttet fra Holbæk og bor nu Kildehøjvej 26, Birkerød. *Edith f. Gormsen* er sammen med sin mand, højskolelærer Folmer Bukh, lærerfolk på Den danske Husflidshøjskole i Kerteminde. *Frithiof Roslund* har giftet sig og er gymnasielærer i Värmland, adr. Skrantahöjdsvägen 28, Karlskoga. *Thom Askildsens* motorcykel »brakk i to« i Sahara, han returnerede til Norge, holdt bryllup med Margarethe Christie, hvorefter de er blevet lærere på Buskerud folkehøjskule, Darbu. *Inger Hansen* har arbejde i Høvelte på Vilhelm Niensens kontor; hun bor endnu på skolen. *Rigmor Hansens* søn, født i april, hedder Sten. *Bent og Kirstens* lille Pige, der blev født 1. april, kom til at hedde Lis Jakobsen. *Lotte Thaning* har taget faglærereksamen i musik og den 20. oktober giftet sig, adr. Gladsaxevej, Søborg, Kbhvn. *Fritz Andersens* ny adresse: Gammel Mønt 31³, Kbhvn. *Per-Olof Fredén* er i vinter lærer ved Sigtuna folkhögskola. *Naima Olssons* adresse er Ö Kyrkogatan 32 i Västervik, hvor hun er ansat ved »läroverket«. *Dagfinn Kvaale* har endnu noget at lære, han studerer i Oslo og bor Drammensveien 98, 3. sal. *Chr. V. Prip* er højskolelærer på gartnerhøjskolen »Søhus« ved Odense. På vinterskolen er *Kirstine Porse-Møller*, Harlev J., medhjælper på kontoret og ved klaveret. Forfatterinden, fil. mag. *Anna Rydstedt* fra Öland er svensk lærerinde. En meget god bekendt af mange Frederiksborgelever gennem mere end 30 år, *Thorvald Henningen*, fyldte den 1. oktober 60 år; han bor i »Abildbo« på Teglværksvej nabo til haven, som han i 25 år passede, og han er næsten daglig gæst på skolen. — På vinterskolen 54—55 var *Anna Liingård* sygeplejerske.

S. H. J.

BIBLIOTEKET. Når man skal skrive om boggaver til skolens bibliotek, kommer man let, hvis man et øjeblik glemmer, at man skal tænke med stor taknemmelighed på de ædle givere, til at sammenligne årets boggaver med de mange forskellige ting, der kommer ind, når man i en forening laver indsamling til præmier ved en bazar.

Til biblioteket bærer velmenende mennesker (især skolens lærere!) med fromme miner bøger, som de mener »vist vil være værdifulde for biblioteket«, men som i virkeligheden er ting, de ikke kan tænke sig at have stående i deres private bogsamling — (tak for 20 stk., endnu uopskårne, »Annoncemarkedets

reaktioner«, kære Bjerre!). Man modtager gaverne med hjertelighed . . . og anbringer dem diskret på magasinet for udrangerede bøger, også kaldet »de dødes rige«.

Men ligesom der til en bazar jo også altid kommer værdifulde gaver, der kan bruges som hovedgevinster, fra borgere, der gerne vil støtte et godt formål, modtager biblioteket også hvert år bøger, der er meget værdifulde og som man med glæde og taknemmelighed stiller op på reolerne.

I det sidste år er der indkommet særlig mange af den slags — så mange, at der vist er flere »hovedgevinster« end »trøstegevinster«. Som en særlig værdifuld gave skal nævnes det store hovedværk om det danske sprog, som forstander *Oluf Jensen*, tidl. Slangstrup Landbrugsskole, kom med: »Ordbog over det danske sprog«, ialt 27 store bind; dette værk, der blev påbegyndt i 1919, er lige fuldført, og det repræsenterer en betydelig værdi. Forfatteren B. M. Gislason har givet os sin nyudkomne »De islandske håndskrifter stadig aktuelle«. Af Pitedalens folkehøgskola, hvis elever besøgte os i sommer under P. O. Fredéns ledelse, har vi fået 4 bøger om Sveriges historie, litteratur og erhverv. 12 sommerpiger fra 1952 har sendt et smukt beløb i rede penge til bogkøb; det var vandrebogsbøder, de sendte. Hvad bruger alle I andre egentlig bøderne til? For 52-pigernes gave har vi købt Paludans »Jørgen Stein« i meget fin indbinding. Endnu en række gaver må nævnes: Erik Rostbøll har sendt os sin nye roman »Lysset«, H. Begtrup's levnedsskildringer, bd. 1, og en del numre vi manglede af Dansk Udsyn fra gdr. Poul Mariegaard, I. P. Jacobsens samlede værker, 4 bd., fra Cecilie Tøpholm o. s. v.

Desuden er der som tidligere år fra en række forlag og andre institutioner, således fra Foreningen Norden og Statistisk Departement, sendt mange værdifulde bøger og tidsskrifter som gaver, ligesom skolen til stadighed får mange periodiske skrifter til nedsat pris.

For alle disse bøger og blade bringer biblioteket sin bedste tak: der kunne blive til en fin julebazar i år.

A. M.

Foreløbig plan for møder og fester

ELEVMOØDET holdes efter traditionen den anden søndag i juli; mødet begynder om lørdagen og slutter mandag middag. Det bliver i 1956 den 7., 8. og 9. juli. Programmet kommer i elevbladet. Alle gamle elever og deres pårørende er meget velkomne. I 1956 har sommerholdet 1931 og vinterholdet 1931—32 25-års jubilæum. Desuden fejrer sommerpigerne fra 1946 og vintereleverne 1946—47 deres 10-års jubilæum. Velkommen til Frederiksborg!

FASTELAVNSSØNDAG den 12. februar *vinterfest* for tidligere elever. Kl. 10 prædiker Vilhelm Nielsen. Kl. 16 taler Haugstrup. Elevskuespillet begynder kl. 18½ præcis Tag tæpper med til evt. overnatning. Velkommen!

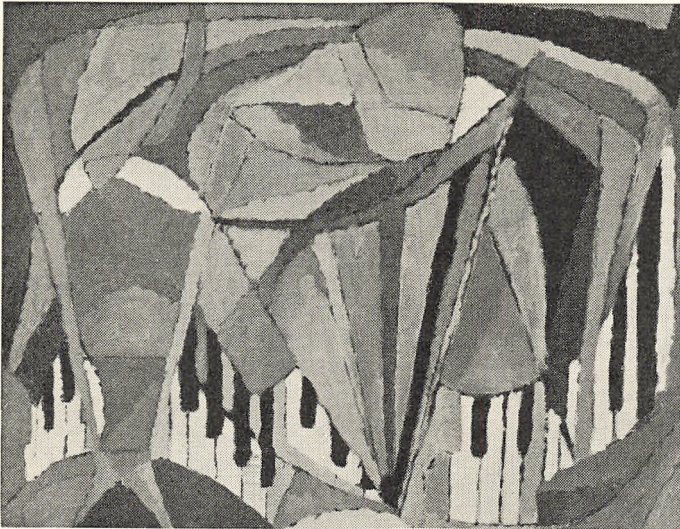
MÅNEDSMØDERNE: *Søndag 20. november*, kl. 14: gudstjeneste, pastor H. Rørskou. Kl. 16: foredrag, højskoleforstander Uffe Grosen. Kl. 19: højskolelærerinde Solvejg Bording læser Anouilh's skuespil »Lærken«. *Søndag 18. december*, adventsmøde, kl. 14: gudstjeneste, pastor Asger Due, Marmorkirken. Kl. 16: Pip Christiansen. Kl. 19: sang- og musikaften ved organist Aage Lund og frue, Randers. *Søndag 8. januar*, kl. 14: gudstjeneste, Asger Due. Kl. 16: foredrag om Israel med film, redaktør Bent Melchior, København. *Søndag 19. februar* kl. 14: gudstjeneste, pastor Jon Juul, Fredensborg. Kl. 16: foredrag, rektor Svend

Johannsen, Slesvig. Afslutning ved skolens sangkor. *Søndag 19. marts* kl. 14: gudstjeneste, højskolelærer Olav Akerlie. Kl. 16: foredrag, universitetsadjunkt, magister John Danstrup. Kl. 19: oplæsningsaften ved Karen Nielsen og Emil Petersen.

EFTERÅRSMØDET OG SKOLENS 100 ÅRS FEST. Efterårsmødet bliver i år i dagene fredag den 14., lørdag den 15. og søndag den 16. september. Grundtvigs Højskole bliver i 1956 hundrede år, idet højskolen på »Marielyst« blev indviet og taget i brug i efteråret 1856. Festen i den anledning vil blive knyttet til efterårsmødet, men nærmere meddelelse og indbydelse fremkommer i elevbladet.

ANDRES KURSUS. *Grundtvigsk Konvent af 1916* holder møde på skolen 30. juli til 3. august 1956. *Samfundet Dansk Kirkesang* har sommerstævne 6.—10. august 1956. Programmet foreligger i udkast til det første kursus, og da alle er velkomne, og nogle af de lidt ældre Frederiksborgelever måske kunne have interesse i at deltage de fire dage, kan det nævnes, at pastor Holm, Kerteminde, professor Løgstrup, fhv. finansminister Thorkil Kristensen, redaktør Johs. Møller, forfatteren Paul la Cour, sognepræst Østergård Nielsen, Viborg, pastor Th. Balslev, forfatteren Erik Knudsen m. fl. er indbudt som ordførere. Hovedemnet for dette kursus bliver: Ansvar. Man kan henvende sig om program hos sognepræst Helge Fog-Nielsen, Brenderup.

S. H. J.

Lotte og Inger.

Vinterelever 1954—55.

BREVE OG BRUDSTYKKER

Højskoleminder fra århundredskiftet

Fhv. borgmester Alfred Hansen, Holbæk, nedskrev i sommeren 1903 sine minder fra Frederiksborg Højskole, hvor han var elev vinteren før.

Den 2. November 1902 rejste jeg til København for at tilbringe en fornøjelig Dag, inden jeg skulde begynde det mere »stille« Liv som Elev paa Frederiksborg Højskole.

Næste Dag forlod jeg København og var i Hillerød ved 11-Tiden om Formiddagen. Paa Stationen skulde der have været en Lærer for at modtage dem, der skulde være Elever paa Højskolen. Jeg saa nu intet Menneske, der kunde ligne en Højskolelærer. Men det gjorde heller ikke noget. For der var en Karl med en Hotelvogn. Og han var villig til at køre hvem, der vilde, den halve Mil ud til Skolen — naturligvis mod Betaling. Efter en Del Ulejlighed fik han en 4—5 vordende Højskoleelever med op at køre. Saa slog han »Skrald«. Vognen satte sig i Bevægelse og kørte gennem den venlige, lille By med det prægtige Frederiksborg Slot. Efter en halv Times Kørsel holdt vi udenfor den Bygning, der skulde være mit Opholdssted i de næste fem Maaneder.

Den første, jeg mødte ved mit Indtog paa Skolen, var en Lærer Hedegaard. Han gik og anviste Eleverne, hvor de skulde bo. Jeg fik et Værelse, som bar det for mig mystiske Navn »Veum«. Paa Værelset var den ene af mine fremtidige »Sloffe« allerede i Gang med at rede sin Seng. Vi hilste paa hinanden. Og det

viste sig, at han var en ægte Jyde — af dem, der siger »A« og gaar med sort Lærredskrave. — »Godaw! hva hier do, og hvo er do fraa?« spørger han og giver mig et venskabeligt Haandtryk. — »Jeg hedder Alfred Hansen og er fra Holbæk«, svarer jeg. Og hvad hedder du?« — »A hier Anders Kristensen og er fra Bredsten ved Vejle«. — Saa hjælper han mig min Kuffert op paa Værelset. Snart har vi begge redt vore Senge og bragt lidt Orden til Veje. Og inden vi er færdige dermed, er vi helt gode Venner og taler sammen, som havde vi kendt hinanden i længere Tid. — Men endnu mangler den anden Mand, som skal dele Værelse med mig. Han kom først senere paa Dagen. Han hedder Hakon Olsen og er fra Midtsjælland. Og han blev en af mine bedste Venner — ja, jeg kan godt sige: den eneste virkelige Ven, som jeg fik under mit Højskoleophold. Alle de andre, jeg fik til »Venner«, regner jeg egentlig kun som rigtig gode Kammerater. —

— — Der er endnu et Kvarter til Middag. — Jeg benytter dette til at bese Skolen og mine fremtidige Kammerater. De gaar og skuler til hinanden med et nysgerrigt Blink i Øjnene, som om de tænkte: »Hvad mon han vil her?« »Hvad mon han er for en?« — »Han ser saa fin ud«. — Jeg opdager snart, at Flertallet er Jydesvende. Deres brede, selvbevidste »A« lyder alle Vegne.

Nu lyder der en Klokke. Den kalder sammen til Middag i den rummelige Spisesal, der snart fyldes af Ungdom fra alle Egne af Landet. Jeg er saa heldig at dumpe ned paa en Plads lige ved Siden af Forstanderen. — Saa snart alle er kommen til Sæde, byder han os Velkommen. Der bliver bedt en Bordbøn. Og saa varer det ikke længe, før alle Tyggeredskaber er sat i Gang. Vi spiser »Sød Suppe« og Oksesteg — de danske Højskolels fornemste Ret, der kun bydes om Søndagen og ved andre festlige Lejligheder. — Da jeg har faaet stillet den værste Sult, ser jeg mig om for at faa et Indtryk af Spisesalens Udsmykning. Paa Væggene hænger Landskabsbilleder. Og saa er der Hylder med Buster af Holberg, Hostrup, Chr. Richardt o. fl. Alt er tarveligt og gør et vist uhyggeligt Indtryk paa sarte Naturer. Møblementet bestaar kun af lange Træborde og Bænke uden Rygstød. Men hvad gør det? Vi kom dog ikke paa Højskole for at dyrke Bordets Glæder og for at pleje vor Magelighed.

Medens vi Elever efter Middagen spadserer i den store, prægtige Have, der hører til Skolen, bliver vi efterhaanden mere kendt med hinanden. Den Genert-hed, der uvilkaarligt indfinder sig overfor fremmede Mennesker, forsvinder snart og aldeles og afløses af en fri, kammeratlig Tone. Og de første Bekendtskaber stoftes. Der danner sig smaa diskuterende Samlag. — Og mange har maaske dér fundet sig en god Ven for lange Tider, en Ven, der blev »deres Jeps udkaarne Du«.

Hen paa Eftermiddagen samles alle Elever og en Del af Omegnens Folk til et Aabningsmøde i Skolens Gymnastiksal. Her talte Skolens lokale Tilsynshavende, Sognepræsten ved Frederiksborg Slotskirke, Paludan-Müller. Han talte om »Førstehaandstanker og Førstehaandssyner«. Men der var vist ikke ret mange, der fik noget Udbytte af det. Jeg syntes, jeg kunde mærke, hvor det slog Klik med Forstaaelsen hos de allerfleste Tilhørere. — Nej, saa gik det bedre, da en af Skolens Lærere, Thomas Bredsdorff, talte om »Holbergs og Grundtvigs Betydning for den danske Skole«. Det var, som om Folk vaagnede af den Halvsøvn, hvori de havde siddet under Præstens Tale, og inddrak den aandfulde, bredsdorffske Tale i fulde Drag. — Til sidst talte Begtrup ganske kort og bød Velkommen.

— — Det lider mod Aften. Der er stille, hvor før Livet pulserede stærkt og ungdommeligt. Alle søger tidligt til Sengs for at hvile og samle Kræfter til næste Dag. — Jeg ligger længe, inden jeg falder til Ro — ligger og tænker paa, hvad de næste Dage vil bringe. Vil jeg blive skuffet i mine store Forhaabninger om, hvad Vinteren skal bringe?

Det er mig naturligtvis umuligt at huske alt, hvad jeg oplevede. Jeg maa indskrænke mig til en kort Omtale af det daglige Liv. Foredragene spillede en Hovedrolle paa vor Timeplan. Fire Timer om Dagen var helliget det mundtlige Ord. Og de Timer, hvor jeg sad i Skolens Foredragssal, regner jeg for de bedste og mest udbyttebringende. Men ellers var vi optaget af Undervisning fra tidlig Morgen til Aften sent.

Hver Morgen Kl. 7 ringer den store Klokke, der hænger udenfor Hovedindgangen. Denne Ringen er Signal til almindelig Opvaagnen. De første Morgener sprang vi ud af Sengen, saa snart Klokken lød. Senere gik det knap saa villigt. Det kunde godt falde os ind slet ikke at høre Klokkens æggende Kling-Klang. Men har vi endelig efter stor Selvovervindelse sat begge Ben paa Gulvet og faaet vort Tøj paa, saa begynder vor Morgengerning. En Højskoleelev har nemlig ikke kvindelig Betjening til sin Raadighed. Han maa selv rede Seng, feje Gulv og sørge for Vand til egen Vask.

Imidlertid er Klokken bleven halvotte. For anden Gang lyder der en kaldende Ringen. Alle stormer ind i Spisesalen. Her spiser vi Frokost og nyder Morgenkaffen. Under Latter og Skæmt glider Maden og Kaffen ned. Og hænder det, at en eller anden har sovet lidt længe og derfor kommer farende noget ufuldstændig paaklædt »med Søvnens siddende i Øjnene«, ja, saa kan han være vis paa at blive modtaget med »fuld Honnør«. Men alt sker under de mest godmodige Former.

Efter Morgenkaffen er der Morgenandagt for de Elever, der har Lyst at deltage. — Og naar den er overstaaet, begynder Dagens første Foredrag. — De første tre Dage i Ugen taler Skolens Forstander, Holger Begtrup, om Verdenshistorie. — Og de tre sidste Dage har vi Lærer Ole Jensen i Oldtidshistorien.

Kl. 9 bliver Eleverne delt i 4 Hold. To Hold bliver undervist i Dansk, medens de to andre munter sig i Gymnastiksalen. Hvert Hold har sin Lærer. Og vi er delt efter vor Dygtighed i Modersmaalets Brug. Jeg var med i Hold A, der havde Thomas Bredsdorff til Lærer. Bredsdorff er en udmærket Lærer i det danske Sprog. Han fremstiller klart og livligt. Og han er en lidenskabelig Elsker af vort Sprog. Han værner om dets Renhed som kun faa og paataler skarpt enhver Forsyndelse mod Klarhed i Fremstillingen. — Skønt jeg dog kunde skrive Sproget nogenlunde rigtigt, inden jeg kom under Bredsdorffs Paavirkning, saa har jeg lært umaadelig meget af ham, baade i Retning af at udtrykke mig klarere i Skrift og Tale og i at værne Modersmaalet mod Forfald. — Hver Onsdag og Lørdag kunde Eleverne bringe Spørgsmaal af almen Interesse frem til Forhandling og Belysning i Dansktimen. Og det var meget forskellige Emner, vi drøftede. Men det gik ellers som Regel noget trevent med Ordskiftet. Mine Kammerater var saa »beskedne«, at det var en hel Ynk. Hvorfor i Alverden skal man genere sig for at sige sin Mening — hvis man har nogen — til sin Lærer? Paa den Maade er det intet Under, at Højskolens Modstandere altid faar et vist Skin af Ret, naar de paastaar, at »Højskolelærernes Mening er den eneste rette« — »Eleverne maa ikke tænke selv, men værsgod bøj sig for den avtoriserede Mening« osv. Men hvad skal de arme Højskolelærere gøre, naar Eleverne ikke

vil tænke selv eller ikke vil fremsætte deres Tanker? — Jeg veed nu, at det ikke er Lærernes Skyld, men alene Elevernes.

Naa, jeg havde nær glempt, at det nu er vor Tur til at drive Legemsøvelser. Ude i Gymnastiksalen regerer Johannes Bojsen som enevældig Monark. Han er en meget flink Mand. Og Gymnastiktimerne hørte til de fornøjeligste Timer. Det lavede svært op paa hele Personen at faa lidt Bevægelse som Dessert til den megen Stillesidden. Men til Tider forekom det mig, at Bojsen burde have været noget mere stræng i sine Fordringer. Vi kunde nok have taalt at tage bedre fat.

Hver Dag i Timen før Middag talte Thomas Bredsdorff. Aa, hvor jeg altid glædede mig til hans Foredrag. Og aldrig er jeg bleven skuffet i mine Forventninger. Hans Foredrag var saa indholdsrige og saa mesterligt byggede. Klarhed var deres Særkende. Bredsdorff var min Yndlingslærer, det tilstaar jeg frit. Og aldrig siden har jeg mødt et Menneske, som jeg hellere ønskede at ligne. Bredsdorff hentede sine Emner fra Danmarks Historie og fra de evropæiske Lande, hvis politiske Historie i det 19. Aarhundrede han fortalte.

Kl. 12 spiste vi til Middag og havde saa Middagshvile. Men der var ikke ret mange, der hvilte. En Højskoleelev arbejder nemlig altid: læser eller skriver. saa det batter noget.

Efter Middag skrev vi Stil eller tegnede, indtil Kaffen blev serveret Kl. 3. Og saa var der atter Foredrag af Lærerne Hedegaard, Eggert og Bojsen. Mandag og Tirsdag talte Hedegaard om Naturhistorie, Onsdag og Torsdag Eggert om Naturlære, Fredag og Lørdag Bojsen om det menneskelige Legeme.

Oven paa Eftermiddagsforedragene fulgte Regnetimen. Og atter her var vi delt i Hold efter Dygtighed. Regningen indtager en meget fremskudt Plads paa Timeplanen. Ikke mindre end 6 Timer om Ugen. Og hvilken Ivrighed vi udviste i disse Timer. Vi glemte alt andet omkring os og havde kun Øje for de kære Tal paa Tavlen. Mange Gange var vi saa optaget, at vi slet ikke lagde Mærke til Tiden. Uden vi næsten vidste af det, var Klokkeren bleven seks.

Saa kommer Begtrup farende, slaar nogle kraftige Slag paa Klokkeren og stormer ind i Foredragssalen. Vi synger en Sang, afpasset efter Indholdet i det Foredrag, vi nu skal høre. Sangen lyder kraftigt og har en vidunderlig frisk Klang. Men det er heller ikke saa underligt. For Sangen indtager absolut en Hædersplads paa Højskolen. Næsten alle Timer begynder og slutter med Sang. Og jeg fik under mit Højskoleophold Øjnene aabnet for, hvor forfriskende og oplivende god Sang kan være. Bjørnson har Ret, naar han siger: »Sangen har Lysning, og derfor den gyder over dit Arbejd' Forklarelsens Skin«. Ja, hvor der kan blive lyst omkring En ved ved at synge og høre god Sang. Men jeg havde nær glempt, at Begtrup taler om »Det 19. Aarhundrede i Danmark«. Og saa maa jeg høre efter. For det er nok værd at lytte, naar han taler om Øhlen-schlæger, Grundtvig eller andre Stormænd.

Nu er det Fyraften. Naar vi har spist til Aften, kan vi foretage os omtrent, hvad vi vil. I Foredragssalen samles alle de mest arbejdsomme af Eleverne. Drabeligt bliver der arbejdet. Hver Mand passer sine egne Sager, skriver og læser i sit Ansigts Sved, havde jeg nær sagt.

Men har man Lyst til en Samtale, gaar man ind i »Skrivestuen«. Der hersker »den jævne, stilfærdige Munterhed«. Og dér bliver alle de Spørgsmaal, som er oppe i Samtiden, underkastet en ivrig Drøftelse. Her er et Par Elever, der med stor Ivrighed forhandler Forholdet mellem Venstre og Arbejderne. I et Hjørne af Stuen sidder en Jyde og en Sjællænder. Hvad er det, der faar dem til at blive »røde i Kammen af ædel Harme«? Aa, det er saamænd det saare vigtige Spørgs-

maal: hvilken Hest er den bedste — Jyden eller Frederiksborgeren? Det er dem ganske umuligt at blive enige — hver holder paa sin Hest — og derfor er de saa højrrøstede. Men i et andet Hjørne er der to, som paa en rolig og adstadig Maade samtaler om Georg Brandes og Højskolen. De er nemlig saa ganske enige om, at det var en Vandgang for Brandes — den Forhandling, der fulgte efter hans Sorø-Tale. Man siger ellers, at den ene af de to Elever er en fæl »Fritænkter og Brandesianer«. »Socialist er han da« — det har man fornummet under Lørdags-Forhandlingerne.

Ved Siden af »Skrivestuen« ligger »Tobaksstuen«, som den hedder i Frederiksborgsproget. Den er et yndet Opholdssted for de urolige Hoveder, der ynder at more sig i Stedet for at slide i Bøgerne. I Gymnastiktimen er den Ly for »de svage«, der ikke kan eller vil røre Kroppen. Og om Aftenen er den Hjemsted for alskens Kommers. Der slaar En i Møde en krydret Duft af mer eller mindre daarlig Tobak, naar man stikker Hovedet ind ad Døren — der er en Taage af Tobaksrøg, saa man ikke kan se to Skridt frem for sig. Men alle de tilstedeværende synes at befinde sig udmærket. Raab og Latter høres i det uendelige, vilde Glædeshyl, der minder om en indiansk Krigsdans. Og saa er det dog kun fredelige danske Bønderkarle, som tager Livtag, medens andre interesseret følger »Slagets Gang« under lydeligt Bifald. Nogle er mindre drabelige og foretrækker at lege »Blindebuk til Bagslag«, »Himmelspræt« og andre »nervepirrende« Lege. Men en og anden Aften hænder det ogsaa, at en Elev tager sin Harmonika frem og spiller »de yndigste og mest indsmigrende Dansemelodier«, han kender. Og nu gaar det rundt paa Gulvet i fejende Dans og under Latter og Skæmt. Dansen gaar, til Sveden hagler ned paa de dansendes Trøjer. Saa smider de Trøjen og danser videre i Skjortæærmer, indtil en eller anden af Skolens Lærere stikker Hovedet advarende ind ad Døren.

Men det hænder ogsaa, at Lystigheden standses ved, at vor gode Ven, Klokken, kalder. Alle styrter ind i vor Foredragssal, hvor en af Lærerne vil læse op. Og det var nogle af vore bedste Digterværker, der blev læst: Øhlenschlägers »Aladdin« og »Hakon Jarl«, Hostrups »Genboerne« og »En Spurv i Tranedans« og mange andre klassiske Værker.

Imidlertid nærmer »Sengetiden« sig. Lidt efter lidt søger Eleverne til Ro. Men det er ikke altid, man kan faa Lov at nyde den velfortjente Hvile. Ikke sjældent bryder en Bande ind paa Ens Værelse, vender Bunden i Vejret paa Sengen og stakker Sengeklæderne midt paa Gulvet. Eller man faar Besøg af en eller anden »Natravn«, der hellere vil slaa en Sludder af og fylde sine Kammeraters Værelser med Tobaksrøg end give sig hen i Morfeus Arme. Naar han er gaaet, og hele Huset begynder at blive roligt, kan man endelig belave sig paa at sove. Er man saa langt om længe falden i Søvn, kan det hælde, at en »Slof« kommer hjem fra »Selskab i Nabolavet«. Og han skal naturligvis fortælle, hvad han har oplevet paa sin natlige Udflugt. Han sludrer op ad Stolper og ned ad Vægge, indtil han endelig opdager, at hans Tilhørere intet svarer paa hans Fortælling, fordi de er optaget af anden og mere nyttig Gerning. Saa kryber ogsaa han i Sengen. Og snart er alt falden fuldstændig til Ro.

Ja, saaledes gaar Dagen og Natten for en dansk Højskoleelev, vel at mærke: en søgn Dag. Men der var ogsaa Festdage: Lørdag og Søndag. — Lørdag Aften var Elevernes Forhandlingsaften. Saa samledes vi i Foredragssalen til Drøftelse af Tidens brændende Spørgsmaal. Men først blev Skolens Blad: »Kulsvieren«, der redigeredes af et Udvalg paa 5 Elever, og som blev skrevet udelukkende af Elever, læst op af en dertil beskikket Mand.

Efter Oplæsningen indledte saa en Elev en Forhandling om et eller andet Spørgsmaal: Arbejderbevægelsen, Afholdssagen, Skattelovgivningen osv. Og saa fulgte som Regel et livligt Ordskifte om det foreliggende Emne. Men for mange af de tilstedeværende spillede den højt lovpriste, men saare kedsommelige Beskedenhed dog en for fremtrædende Rolle. Det, der satte Sindene mest i Bevægelse, var særlig de politiske Emner. Naar f. Eks. et Spørgsmaal som »Skattelovgivning« var til Drøftelse, kunde der være en Alvor og Liv over Forhandlingen, som man kun sjældent møder, ikke engang ved mange offentlige, politiske Møder. En efter en stod de mest mundrappe frem og udtalte deres Mening i bevingede Ord og med den Ildhu, der skal og bør være over vaagen Ungdoms Tale. Ved disse Forhandlingerne fik jeg et godt Indtryk af dansk Landboudoms Tankesæt. Og jeg blev uhyre forbavset ved at erfare, hvor konservativ og gammeldags Landboudommen er i sin Opfattelse af en Mængde Spørgsmaal, ja, vel i Grunden i hele sin Livsopfattelse. Det blev klart for mig, hvorfor »Udviklingen« foregaar saa langsomt her i vort kære Fædreland, hvorfor alt nyt har saa vanskeligt ved at naa frem. Naar Ungdommen er saa bange for det ny, som jeg fik Indtryk af under mit Ophold paa Frederiksborg Højskole, forundrer det mig ikke, at de gamle er endnu mere forsigtige.

Søndag var den bedste Dag i Ugen. Der var virkelig Søndagsstemning og Sollys over den Dag, selv om det var midt i Vinterens Hjerte. Om Eftermiddagen talte Skolens Forstander over et bibelsk Emne. Men det var ganske frit, om vi vilde deltage i disse Søndagstimer. I det hele herskede der fuldstændig Frihed paa det religiøse Omraade. Man havde fra en vis Side betydet mig, før jeg rejste paa Højskole, at man dér blev overhængt med »Religiøsitet« og »Gudelighed«. Det passer aldeles ikke, i hvert Fald ikke for Frederiksborg Højskole. Eleverne blev aldrig, saa vidt jeg veed, spurgt om deres religiøse Stade. Og man mærkede aldrig, at der var nogen, der saa skævt til En, fordi man f. Eks. ikke deltog i Søndagsforedragene eller i Morgenandagten. Jeg var altid Tilhører ved Foredragene Søndag Eftermiddag og havde stort Udbytte af at deltage i dem. Men jeg maa nu tilstaa, at jeg ofte var »aandsfraværende«, naar Begtrup talte. Og jeg var slem til at »drømme vaagne Drømme« og lade Tankerne gaa deres egne Veje. Men alligevel nogle Tanker og Indtryk fik jeg dog af Begtrups udmærkede Foredrag. Og de vil hjælpe mig over Klaringen af Livets Grundspørgsmaal.

Søndagsaftenerne havde altid noget af en Festglans over sig. Saa samlede alle Elever, Lærerne og deres Koner, Køkkenpigerne, kort sagt alle, der hørte hjemme paa Skolen, enten i Foredragssalen eller i Spisesalen. Først sang vi i Fællesskab nogle Sange. Fru Bojsen satte sig ved Klaveret og spillede under lydløs Opmærksomhed Musikstykker af de store Tonekunstnere: Beethoven, Mozart, Schubert og mange flere. Somme Tider bliver Klavermusikken ledsaget af Sang af Elevsangkoret eller af Lærersangkoret. Det hænder ogsaa, men hører dog til Sjældenhederne, at Bredsdorff og Bojsen synger »Gluntarne«. Saa bliver der Jubel blandt Tilhørerne, og Bifaldet vokser og vokser, saa de tilsidst maa forbarme sig og give nogle Ekstranumre. Enkelte Gange var der fremmed Assistance ved disse Søndagskoncerter. Mellem Sang- og Musiknumrene læste Begtrup forskellige Smaating af danske Forfattere. H. C. Andersens Eventyr maatte navnlig holde for. Begtrup var en udmærket og forstaaende Fortolker af Eventyrene. Hans Oplæsning har aabnet mine Øjne for den ejendommelige fine Satire, der hviler over de andersenske Eventyr. Der er ikke faa »kloge Folk«,

som rynker paa Næsen ad Eventyr og kalder dem »Barnemad«. Og det kan være, det passer for en hel Del Eventyr, at de kun har Værd for »Børn og barnlige Sjæle«. Men for H. C. Andersens Eventyr gælder denne Betegnelse absolut ikke. Hvor vidunderlige er de dog ikke, disse Fortællinger om Prinsesser, Snurretoppe og Stoppenaale. Og hvor langt mere af virkelig Livsvisdom findes der ikke i et saadant Eventyr end i mangan Roman paa 5 Bind. — Endnu spiller og synger man en Tid. Saa slutter den hyggelige Aften med en Aftensang.

Alfred Hansen.

Minne av ljus

Forfatteren, højskolelærer Lars Englund, Vindeln folkhögskola, svensk lærer på Frederiksborg 1939, har skrevet dette »lys-minde« fra barndomstiden på Ålandsøerne.

Faller inte ett särskilt ljus in över det tidiga 20-talet? — För mig är det så. Det är lite som kvällssol, men utan ton av apelsin. Snarare citronfjärilsfladder¹⁾ där djupt inne mellan lövträden. Det är svalt detta ljus, men har dock den dolda värme som är godhetens och stiljens. När jag någon gång tänker mot ålderdomen ser jag den blonda cirkeln slutas, sakta.

Men nu är det barndomen det gäller, i mitt fall de lyckliga somrarna på Åland då tjugutalet ännu var ungt. Vi bodde i en liten kåk²⁾, bara några minuters väg från »huvudstaden« Mariehamns societetshus³⁾. Det där som ligger vid torget och har den blåa östviken bakom sig. Ja, där har du väl suttit många gånger, tänker jag? Om inte — res till Åland en sommar, ät en bättre middag på »Socis«, tag några stadiga⁴⁾ groggar till, och så vid tvåtiden — —

All din tröthet är plötsligt borta härute i den svala, rena natlufte. Stigen slingrar nedåt mot vattenkanten, och du ser viken sträcka sitt sidenflor, utåt. I diset skymtar bara svagt den motsatta strandens skogskontur. Skorna blir alldeles våta av den tunga daggen, men det är gott att sakta vandra. Sväng inte ned mot Lilla holmen med dess påfåglar och annat brokigt, håll i stället lite till höger, och efter några dungar⁵⁾ av björk och asp skymtar nu ett fattigt litet hus. Halvt fallfärdigt nu, men inte mycket bättre då — för trettio år sedan. Verandan, lövsågeriprydd⁶⁾, vänder sig mot stranden, som här bildar en liten udde, den där gett hela stället dess namm: Gröna udden. Kargt⁷⁾ men vackert, inte sant? Stanna här vid staketet, vänd dig in mot staden, mot öster. Andas djupt ett slag och blunda, vi träffas igen om en stund.

Just i det här lilla huset bodde jag tre barndomssomrar. Pappa, som var konstnär men för familjens skull måste jobba på kassörsplats⁸⁾ i Stockholm, hade bara möjlighet att komma till oss under sin korta semester. Det fanns — det finns — ett slags djupupplevt vemod i detta (sammanknutet med hans hårda dödskamp senare) och dock orkar tjugutalets honungssol tränga igenom. — Ja, för oss barn var dagarna en enda lång kedja av gyllenlänk vid gyllenlänk. Vatt-net glittrar ännu för mina stadsdammiga ögon⁹⁾, mellan asparna och den mjukt tonade, blåa viken bort mot Lembötebläsan — ett tungt namn på ett tungt berg. Granitbjörn, med saltvattenslickade klor, med tänder dem solen tänder!

Och där bortom är Lemland. Min farfarsfar var präst i den socknen, redan långt innan Strindberg föddes. Mest är det skuggor som faller kring detta, insvept i blånande grått är den mörka stigen bakåt...

Dock sommar nu, och barndomslyster! — Nå vad betyder då några söta minnen ute från smånätta Mariehamns östkant? Jag ger dig rätt: inget, ingenting, tunna asprenars silhuettskrift mot rymden. Men märk väl, de är bara ramen kring det hela, kring det svindlande ljus som högg djupt.

Det är mycket tidig morgon, tidigt tjugotal — och det är tidig juni. Vi stiger upp för att möta min älskade farbror »Lutti«, som skal komma med Finlandsbåten redan vid tretiden. Jag har tigt mig till att få följa med trots att snälla barn borde sova vid det klockslaget. Jag får litet mjölk i köket, jag är tyst, inte riktigt vaken än. De stora ger sig i väg, men jag är sen som vanligt, det är alltid så mycket jag skall plocka med¹⁰⁾. Till sist springer jag ändå ut. Kallt i luften, klart. Strax innan jag hunnit till grindöppningen (bredvid vilken du ännu står och andas djupt, vill jag hoppas) då faller solljuset plötsligt, överväldigande in i mina sömniga ögon. Jag har berättat om detta, lätt omredigerat:

I halvslummerns suddiga¹¹⁾, havsgröna ro
med björkarnas tveksamma sidenfras¹²⁾
famlande i sjögrässkimmer
över trötta ögonlock — —
Det plötsliga ljuset där jag yrvaken
tumlade mot fönstret
slog sönder mina pupiller som glas!

Och jag står lamslagen, med händerne tunga. Så brant, mäktig sol hade jag aldrig sett, har jag aldrig sedan sett. Skall jag aldrig se? Mätte också du — här vid staketet eller någon annanstans, varsomhelst, kanske ute på havet — måtte också du få uppleva något liknande. Det ljuset är inte av denna världen, det ger kraft att orka leva, trots allt. Ständigt nynnade jag om detta, eller rättare — nynnade det i mig. Hälften av alla fjärilsdikter¹³⁾ jag har på mitt samvete handlar egentligen om denna centrala barndomsupplevelse. Ja, nu till hösten skall jag ställa samman ett helt urval av gamla dikter just kring det temat: »Bränning av ljus«.

I Dagningen

Jag ville komma ut så tidigt
att jag kunde överraska morgonen, överrumpla den
— liksom genom en annan dörr
och plötsligt vara där innan den anade det.
Se den klå sig som en flicka
i vaknande hassellöv
och långsamt vindrört ljus och vatten —
Och märka mig och ropa till med gälla¹⁴⁾ fågelröster!

Mina ögon törstar efter ljus. Under gråa, långsamma, mörka dagar längtar vi alla fram mot detta. Ty våra ögon törstar till ljus.

Lars Englund.

1) citronsommerfugleflagren. 2) hytte. 3) forsamlingsbygning. 4) solide. 5) klyn-ger. 6) prydet med udsavet træværk. 7) fattigt, karrigt. 8) måtte have et job som kasserer. 9) støvede byøjne. 10) sysle med. 11) dunkle. 12) silkeknitren. 13) som-merfugledigte. 14) skingre.

For ti år siden

Ella Steffensen (f. Biedilæ), der var elev 1951—52, har i anledning af 10-året for befrielsen, fortalt et minde fra krigens sidste år i Vadsø i Nordnorge.

... hun var så søt min lille søster, hun var bare fire år og hele familiens kjælebarn. Hun likte å høre eventyr og historier når kvelden kom og hun var i seng. Hun levde med i de forunderlige fortellinger om prinser og konger, og onde og gode feer, om Ole Lukøye og prinsessen på erten. Det var så sterkt knyttet til hennes seng, så hun kalte den for »eventyrsengen«. Den var jo som en trylleseng for henne, det var noe magisk ved den, hun hørte om eventyrenes rare hendelse, og drømte nok videre om prinsessen og halve kongeriket.

Den aften det hente, var jeg på besøk hos min veninne i nærheten av mitt hjem. Det var en strålende junaften, midnattssolen skinte fra en klar himmel. Den første riktige sommeraften. Det var sen vår det året. Vi hadde hatt en lang og hård vinter. Sneskjæringene langs veiene lå ennu meterhøye. Tyskerne hadde hele vinteren prøvd på å holde veiene åpne, men det lykkedes heldigvis ikke for dem. Folk frydet seg over at general vinter var den sterkeste.

Mens vi satt ute på trappen og nød været, hørte vi bombefly syngende og brølende nærme sig. De fløy så lavt at vi fikk først øye på dem da de var over oss. Kort etter lød brakket. Vi kastet oss ned. Det varte en evighet før det ble stille. Da det endelig var over, sprang vi ut på gårdsplassen, og det er umulig for meg å fortelle hvad jeg følte. Hele mit hjem var borte. Min lille søster som jeg hadde lagt i sin eventyrseng om aftenen, hun er sikkert død, var min første tanke. Jeg sprang hjem, det var som om benene ikke ville følge med. Jeg syns det tok en evighet før jeg nådde hjem. Hjemmet, som nu bare var rykende ruiner. Hvor ble jeg glad, da jeg traff mor, far og min bror Frans. Mor bar lille søster på armen. Hun levde. »Jeg falt fra min eventyrseng«, sa hun. Hun var funnet langt nede i haven, inntullet i sengetøjet. Far var likblek, blodet silte ned i ansiktet fra et sår i pannen, og han klaget over smerter i ryggen. Frans var en måned før kommet hjem fra sykehuset, hvor han hadde ligget et halvt år. Frans ble såret om høsten, da min fars fiskeskøyte ble bombardert på fiskefeltet. Nu stod han der igen med blodige sår i ansiktet. Det var heldigvis bare de gamle sår som var sprengt opp av lufttrykket. Min søster Randi var ikke funnet ennu. Ingen trodde hun var i live. Etter lang tids leting, ble hun funnet hårdt såret.

Nu sto vi søsken sammen og så far, Frans og Randi ligge i ambulansen. I ambulansen hadde Randi det siste bevisste øyeblik i livet. Hun åpnet øynene, rakte hånden til mor å sa, »Mor, jeg dør«. Randi døde på sykehuset tre dage etter, uten å komme til bevissthet. Dagen før sin tretten års fødselsdag, som hun hadde gledet seg slik til. Far er invalid den dag i dag. Vi ble stående som forstenede da ambulansen kjørte, det var ingen av oss som kunne gråte. Dagene som fulgte, var som en ond drømm. Det var først den dag vi fikk beskjed om at Randi var død, at det gikk opp for oss at det var virkelighet. Randi som var så ung og glad, hun som netop skulle til å leve livet, hun var død, hun var ikke mere blant oss.

Det var en frygtelig tid som fulgte. Min familie hadde ikke annet enn det de gikk og sto i. Det var umulig å bo nede i bygden. Flyene herjet hver dag, de

spanderte ikke bomber mere på en liten landsbygd. Nei, de fløy lavt og pløyet med maskingevær. Folk flyttet til fjells, til hytter og bygde sig bunkers.

I november måned samme år 1944 trakk de tyske soldatene sig tilbake fra Nordnorge, og de brente og herjet alle steder. Vi sultet de neste par måneder. Det var flere som ble syke, tennene ble dårlige og falt ut hos mange. Vi bodde fremdeles i bunkers. Et gamlehjem ble også brent, og de gamle bodde på gulvet i en stall.

Så til jul kom et engelsk skib fra Murmansk i Russland til Kirkenes med matvarer og litt klær. Nu var det spørsmål om, hvordan varene skulle fraktes til de små bygder og steder. Det var ingen biler, dem hadde tyskerne tatt med, og broene og veiene var sprengt. Alle fiskeskøytene var også sprengt, untagen min eldste brors, som lå senket i havnen. Under store anstrengelser ble den hevet og satt i noenlunde stand. Vi var nervøse da min bror seilte gjennom minebeltene. Men vi viste også, at det var mange liv det gjaldt.

Nu ligger alt dette langt tilbake for de fleste, og selvfølgelig er det meget forandret for meg i de ti år som er gått. Men det er alltid noe som vender tilbake i bevisstheten. Jeg husker min eldste bror var så rolig da ulykkene begynte å komme. Det var han som fant Randi hårdt såret, og det var han som måtte gjennom minebeltene etter mat. For et par år siden kom reaksjonen, det sto på en fjorten dager og var en fryktelig tid. Men han kom seg, og er frisk i dag.

Å, som jeg ofte har lyst å springe opp å si min mening, når det tales og skrives om Tysklands opprustning, og som jeg ble rasende da jeg så min landsmann Håkon Knutsen gå inn for opprustningen i en dansk avis. Jeg vet ikke hva som er riktig, men jeg vet at den som selv har følt krigens grusomhet, dens meningsløse ødeleggelse og død, vil aldri være med til noe som fører til krig igjen. Og jeg kan godt si det: Hvor mange er det her i Danmark, især på landet, som vet hva sult, død og rykende ruiner er. Danskene spiste smør på brødet under krigen og slaktet hvert år julegrisen. Krigens gru har de ikke mærket på seg selv, har jeg inntrykket av, ikke mange i alle fall.

Det hender når været er det samme, selve atmosfæren, som hin junaften i 1944, at jeg blir helt ute av mig selv, og redd, når plutselig hylende jetjagere jager over himlen...

Ella Steffensen.

I myrkre natt

*Ei natt ligg stillt
og duvar mildt,
eg høyrar songen tonar.
Og vinden bles
kring milde nes
og ber den fram. Eg vonar
at natta dreg
oss ned mot seg, —
— so eve hjarta klagar. —
Sjaa blomsten fin
saa god og lin
ber bod om ljose dagar.*

*Og maanens glar
vert veik og var —
— han vilkje lenger lysa.
Fraa löynde bo
kjæm frost og sno;
ei sjel skal einsleg frysa.
All fugelsong
tek slutt eingong,
og veners röyst me sakna.
Men or di gru
stig fram ei tru:
di sjel skal eingong vakna!*

Fra tysk ved Fritz Andersen til sangkoret 1953—54, melodi: Brahms' »In stiller Nacht«.

ELEVLISTEN

SOMMERSKOLEN 1955

Alnor, Kathrine, »Brådborg«, Avnbøl. Søbg. a. Andersen, Anne Kirstine, Gullerup, Sundby, Mors. Thi a. — Elly, Tæbring, Nykøbing Mors. Thi. a. — Elsebeth, Rodvigsballe Mølle, Nimdrup, Slagballe. Skbg. a. — Else Fritzel, Nyvang«, Jægerspris. Frbg. a. — Gerda, Nedergård, Lindknud, Brørup. Ri. a. — Hanne, Fensten Nedergård, Ørting. År. a. — Helga, Jerlev, Vejle. Ve. a. — Inge, Aaboulevard 51¹, København V. Kø. a. Andresen, Elke, Gamle-Frøslevvej, Harreslev, Flensborg, Sydsl. Antonsen, Anne Kirstine, Tørring. Skbg. a. Arentsen, Tove, Gl. Pianteskole, Brønderslev. Hj. a. Asp, Elin, Tøttrup, Suldrup. Ål. a. Bech, Else, Langelund, Fiiskov. Ve. a. — Inger, Langelund, Fiiskov. Ve. a. Berthelsen, Ellen, Uhre Skov, Korsvang. Ri. a. Bloch, Karen, »Hedelund«, Alminde, Kolding. Ve. a. Brogaard, Helga Kruse, Højrup- ladegård, Taulov. Ve. a. Børgeesen, Else, Blaksmark, Varde. Ri. a. Christensen, Birgit Juul, Sdr. Borup, Årslev, Randers. Ra. a. — Caroline, »Vollerupgård«, Vollerup, Bolderslev. Åb. a. — Ellen, Hårby Linie, Hårby. Od. a. — Kamma, Vattrup, Kjellerup. Vi. a.	Christiansen, Birgit Quist, St. Binderup, Østrup. Ål. a. — Inger Marie, Astrup, Arden. Ål. a. Enevoldsen, Ingrid, Bahl, Outrup. Ri. a. Eriksen, Else, Kræmmergård, Løkken. Hj. a. Fischer, Anna, Vejstruprød, Sjølund. Ve. a. Frederiksen, Bente, Kastanievej 47, Næstved. Præ. a. Friis, Nanna, »Løvkjær«, Mundelstrup. År. a. Frimer, Ingrid Skovsted, Aggersund. Hj. a. Grøn, Linda, Gjøøl, Åbybro. Hj. a. Hansen, Ingrid Mønster, Hesselbjerre, Thyregod. Ve. a. — Marie, Nr. Åby efterskole, Nr. Åby. As. a. Hedeager, Else Marie, »Kærminde«, Mejlvang, Ølgod. Ri. a. Hess, Else, Ullerup mark, Avnbøl. Søbg. a. Holm, Kirstine, Langetved, Rødding. Had. a. Hykkelbjerg, Sys, »Moesgård«, Lem st. Rkg. a. Jakobsen, Inga, Knudsbøl, Jordrup. Ri. a. Jensen, Agnes, Bjergby, Årslev, Mors. Thi. a. — Agnethe Gammelby, Troelstrup, Hvam. Vi. a. — Ethel, Gjøøl, Åbybro. Hj. a. — Inger, Hygum Østergård, Esbjerg. Ri. a. — Irene Gammelby, Troelstrup, Hvam. Vi. a. — Jenny, Hæk, Haderup, Skive. Rgk. a.

- Karen, Bisgård, Fensten, Ørting. År. a.
 — Kirsten, Gjørl, Abybro. Hj. a.
 — Mary, Brøns. Tø. a.
 — Sonni, »Hamborg«, Ugilt, Sindal. Hj. a.
- Jepsen, Gudrun, Egtved skov, Egtved. Ve. a.
 Johannessen, Åsa, Mikines, Føroyar. F.
 Juul, Karen Margrethe, Overby Skole, Sj. Odde. Ho. a.
 Jørgensen, Aase, Langelund, Hammerum. Rgk. a.
 — Gerda Berg, Øster Bording. Vi. a.
 — Inga, Langelund, Hammerum. Rgk. a.
 — Inger Lis, Margård, Nr. Åby. Od. a.
 — Kisten Warghede, Wilkensvej 35 st. Kbhvn. F. Købh. a.
- Kamper, Karen, Klodskov, Tingsted, Falster. Ma. a.
 Kjeldsen, Elly, Givskud, Jelling. Ve. a.
 Kjørup, Birgit, »Fiskebækgård«, Fiskebæk, Falster. Ma. a.
 Klausen, Inge, Erslev, Nykøbing Mors. Thi. a.
 Knackfuss, Erika, Im Helligengarten 9, Lengsdorf, Bonn, Tyskland. T.
 Knudsen, Helga, Nørby, Holmsland, Ringkøbing. Rgk. a.
 Kærgård, Gunhild, V. Jølby, Erslev, Mors. Thi. a.
- Larsen, Anny, »Vesterbø«, Ryslinge. Svbg. a.
 — Bodil, »Vilkestruppgård«, Ll. Skensved. Købh. a.
 — Marie Øster, »Højgård«, Eskebjerg. Ho. a.
 — Rita, »Hougård«, Krosgårdsmark, Tjæreborg. Ri. a.
- Laursen, Ingrid Skov, Dørup via Tåning, Skanderborg. Skbg. a.
 Lindberg, Louise, Erik Dahlbergsgat. 4, Göteborg, Sverige. S.
 Linnert, Bente, Sødangård, Møgeltønder. Tø. a.
 Lykke, Annelise, Kvong, Tistrup. Ri. a.
 Madsen, Bente, Øksenbergvej 1, Svendborg. Svbg. a.
 — Inge, »Brydebjerg«, Asnæs. Ho. a.
- Lissy, Måde, Esbjerg. Ri. a.
 — Ruth, Fjellebro mark, Rudme. Svbg. a.
- Mikkelsen, Edith, Haxholm, Laurbjerg. Vi. a.
 — Ingrid, Frøslev, Nykøbing Mors. Thi. a.
- Mogensen, Edith, Sdr. Stagbølle-gård, Jordrup. Ri. a.
 — Ingrid, Kobberup, Mejrup, Holstrebros. Rgk. a.
- Mols, Helga, Ammitsbøl, Ødsted, Vejle. Ve. a.
 Møller, Annelore, Bundesstr. 14, Flensborg, Sydslesvig. Sl.
 — Luise, Ladegård, Ravsted. Tø. a.
- Nielsen, Anna, Parkgade 67, Sønderborg. Søbg. a.
 — Tove, Slotsvej, Hørve. Ho. a.
 — Gerda, »Damgård«, Krogsager, Uggelhus. Ra. a.
 — Inga, »Højvang«, Hanneborg, Ullerslev. Svbg. a.
 — Ingrid, »Sygeplejeboligen«, Ganløse, Måløv. Frbg. a.
 — Karen Storm, »Tvedsborg«, Vittrup, Bække. Ri. a.
 — Marie, Løgenshøj, Grønbjerg. Rgk. a.
- Margit, Kvong, Tistrup. Ri. a.
 Pedersen, Birgit, »Vestergård«, Mesinge. Od. a.
 — Ellen, Fugholm 23, Horsens. Skbg. a.
 — Grethe, »Dalgård«, Agersnap, Ølgod. Ri. a.
 — Grethe, St. Nustrup. Had. a.
 — Inger Margrethe, Ribbjerg, Simmerbølle, Langeland. Svbg. a.
 — Rie, »Lykkebjerg«, Vallekilde. Ho. a.
 — Oda, Brandstrup, Rødkjærsv. Vi. a.
 — Tove, Rakkeby, Hæstrup. Hj. a.
- Petersen, Ingeborg, St. Nustrup. Had. a.
 — Ingrid Krogh, Enghave-skov, Starreklinte. Ho. a.
 — Kirsten Brøns, Hovvej, Hørve. Ho. a.
- Poulsen, Else Houmøller, Solbjerg, Nykøbing Mors. Thi. a.
 Prip, Christian V., Gartnerhøjskolen, Søhus.
- Rasmussen, Erla, i Grøtinum, Klakksvik, Føroyar. F.
 — Inge Rosenberg, Gamborg, Kavslunde. Od. a.
 — Tove Knopp, Hjortebjerg, Gamby. Od. a.
- Ravn, Elin, Kongevej, Rødding. Had. a.
 Rendtorff, Kirsten, Hellerup. Købh. a.
 Schmidt, Ellen, »Skelkjær«, Hoptrup. Åb. a.
- Skåning, Anny, Rådhusstorvet 3, Nykøbing Mors. Thi. a.
 Skovbølling, Rosa, Hårup, Brædstrup. Skbg. a.

- Svensson, Sally, Beethovensvej
14, København SV. Købh. a.
- Sørensen, Anna Thøger,
Hasselager. År. a.
- Bodil, Lindved, Hornsyld. Ve. a.
- Ella, Hørning, Volk mølle,
Randers. Ra. a.
- Tove Hjortshøj, Ølsted,
Århus. År. a.
- Vera, »Gammelgård«,
Gårde. Ri. a.
- Thorsen, Karen, »Birkelyst«,
Østermarie, Bornholm. Bo. a.
- Wehding, Adelheid, Lindbjerg 51,
Åbenrå. Åb. a.
- Vesterholm, Martha, Sødover
mark, Bredsten, Vejle. Ve. a.
- Villadsen, Ingeborg, »Skovlykke«,
Øster Lindet. Had. a.
- Winther, Kirsten, Alkær,
Gabøl. Had. a.

VINTERSKOLEN 1955—56

- Aagaard, Lars, Alkjær, Gabøl. Had. a.
- Aarup, Eskild, Abildgård,
Ø. Hornum, Støvring. Ål. a.
- Andersen, Ernst Peter,
Lindeballegård, Gadbjerg. Ve. a.
- Kaj, Sønderholm. Ål. a.
- Jørgen Wind, Præstegården,
Hvejsel, Jelling. Ve. a.
- Mogens Wind, Præstegården,
Hvejsel, Jelling. Ve. a.
- Morten, Hedegårde,
Halkjær. Ål. a.
- Peder Rostgård,
»Lysholt«, Jordrup. Ri. a.
- Buhl, Finn, Harridslev, Randers. Ra. a.
- Bækhøj, Søren, »Enggård«,
Fredsø, Nykøbing M. Thi. a.
- Christensen, Johannes, Bakke-
vej 5 st., Hillerød. Frbg. a.
- Knud Brøndum,
Troelstrup, Mølstrup. Vi. a.
- Christiansen, Hans Christian,
»Mosegård«, Skelund. Ål. a.
- Clausen, Chresten, Ertebjerg,
Over-Tandslet. Søbg. a.
- Helge, »Bannergård«,
Vindehelsing, Gørlev. Ho. a.
- Dalsgaard, Anders, »Dalsgård«,
Nr. Lem, Brodal. Vi. a.
- Frimodt-Møller, Svend, Brøn-
lundsalle 48, Hellerup. Købh. a.
- Givskov, Per Martin, »Havdals-
gård«, Havdal, Tornled. Ra. a.
- Hansen, Bent Egebjerg,
»Mariebjerget«, Ladby. Od. a.
- Gunner Mølholm,
»Axhøj«, Næsbjerg. Ri. a.
- Hazelton, Pierce Chandler,
475 Churchill Road, West Englewood,
New Jersey. USA
- Heide, Torkil, Galtrup, Erslev,
Mors. Thi. a.
- Hessel, Per, Frihedsløst,
Hørsholm. Frbg. a.
- Holm, Ole Sørensen, Kattehave,
Birkerød. Frbg. a.
- Högnesen, Jonhard M., Sydregöte,
Tørshavn, Færøerne. F.
- Jacobsen, Hans P. Drengsted,
Døstrup. Tø. a.
- Svend E., Over-Tandslet,
Als. Søbg. a.
- Jakobsen, Peter Sejersgård,
»Bøgely«, Flensted, Låsby. Skbg. a.
- Jensen, Erik Fabricius, Læssøes-
gade 15¹, Købhvn. N. Købh. a.
- Johannes, Opsund,
Videbæk. Rgk. a.
- Knud Aage Riisberg,
Nisset, Lemvig. Vi. a.
- Svend Aage Nederby, Øster
Jølby, Erslev, Mors. Thi. a.
- Søren Peter, Dynt Mølle,
Broager. Søbg. a.
- Jessen, Viktor Thomsen, Horne,
Tistrup. Ri. a.
- Johansson, Ernst Hugo, Svedjan,
Åsele, Sverige. S.
- Jørgensen, Aage Søndergaard,
Heltborg, Hurup. Thi. a.
- Jens Arne, Kjølstrup,
Sdr. Vilstrup. Had. a.
- Jørgen Christian,
»Tøpholm«, Hundested. Frbg. a.
- Kjærsgård, Jens J. Hindhede,
Nr. Holmegaard, Lem. Rgk. a.
- Knudsen, Gunnar Møller,
Langkær, Brande. Ve. a.
- Kofod, Louis Sonne, »Kærhave«,
Østerlars, Bornholm. Bornh. a.
- Kristensen, Poul Thorup,
St. Nustrup. Had. a.
- Larsen, Karl Ove, Viirmands-
gaard, Ørby, Helsing. Frbg. a.
- Niels Henning, »Bondebo«,
Lund, Mølby J. Ri. a.
- Poul Kildemoes, »Mølle-
gård«, Pederstrup, Fyn. Svbg. a.

- Letting, Svend, »Taulunlund«,
Nr. Kollund. Rgk. a.
- Lauridsen, Jakob, »Præstkjær«,
Brørup st. Ri. a.
- Lauritsen, Niels Jørgen,
Hygumgård, Jelling. Ve. a.
- Loff, Hans Jørgen M., Hostrup-
skov, Åbenrå. Åb. a.
- Lund, Jørgen Schmidt, Fårkrog,
Skodborg J. Had. a.
- Lundbye, Erik, »Linddegården«,
O. Holluf, Odense. Od. a.
- Lycke, Jørgen Fink, »Nygård«,
Barsmark, Løjt Kirkeby. Åb. a.
- Lyngbjørn, Jan E., Søndergade 9,
Æreskøbing. Svbg. a.
- Mikkelsen, Jens Bredekjær,
Højgård, Assedrup, År. a.
- Mortensen, Aage, Langelinie 145,
Odense. Od. a.
- Myrup, Peter, Højager
Østergård, Blære. Ål. a.
- Nielsen, Flemming Helmer,
»Egelykkegård«, Guldbjerg. Od. a.
- Ole Hvidtfeldt, »Højgård«,
Eskildstrup. Ma. a.
- Nissen, Nis Kristian, »Skelbæk-
gård«, Sønderborg. Søbg. a.
- Olsen, Niels Henning, »Bangs-
gård«, Haarslev, Sandved. So. a.
- Torben, Schäffergårdsvej 7,
Gentofte. Købh. a.
- Pedersen, Gunnar, Møgelmoose,
Rødding. Had. a.
- Gunnar Dahl, Keldet,
Vonsbæk. Had. a.
- Tage, Hodde, Tistrup. Ri. a.
- Søren Grønlund, »Grøn-
lund«, Nr. Snede. Skbg. a.
- Petersen, Børge Funch, Kidris,
Høgild, Herning. Rgk. a.
- Svend, Hestehavegård,
Sønderborg. Søbg. a.
- Pinstrup, Elav E., Møldruggård,
Arden. Åb. a.
- Poulsen, Hans Erik, Villersø,
Grenaa. Ra. a.
- Rasmussen, Erik, Bøgebjerg,
Ellinge, Ferritslev, Fyn. Svbg. a.
- Erling, »Høsthaab«,
Haagerup. Svbg. a.
- Sig, Hans, »Siig«, Muldbjerg,
Houer. Rgk. a.
- Smedegaard, Per, Sundby,
Nykøbing Mors. Thi. a.
- Stryhn, Niels Kristian, Græshave,
Gloslunde. Ma. a.
- Sørensen, Erik, »Højgaard«,
Hvidsted, Ilbro. Hj. a.
- Frode, Nr. Lintrup,
Holsted. Ri. a.
- Hans, Engvanggård,
Hedehusene. Ro. a.
- Helge Midtgaard, Nim,
Horsens. Skbg. a.
- Henning, »Højgård«,
Hvidsted, Ilbro. Hj. a.
- Jesper Koldborg,
»Brogård«, Ulfborg. Rgk. a.
- Keld Anker, Hyllinge. So. a.
- Svend Elbæk, Tingvejgaard,
Jernvedlund, Grestedbro. Ri. a.
- Vagn, Katrinedal,
Svinninge. Ho. a.
- Thomsen, Henning, Vogterhus 37,
Hørmested, Sindal. Hj. a.
- Thunbo, Jørgen Gylling, Rønne-
bjerggård, Tranebjerg, Samsø. Ho. a.
- Vyff, Jens, »Paulinesminde«,
Vonsild. Had. a.
- Abderhalden, Elise, »Bach«, Alt St.
Johann, Kt. Sanct Gallen, Schweiz.
- Altvall, Halldora, Nordiska Folk-
högskolan, Kungälv, Sverige. S.
- Andersen, Birthe, Gremmeløkke-
gård, Ejby. As. a.
- Bodil Rostgård, »Bimpel«,
Jejsing. Tø. a.
- Gyda Birthe, Skolegade 13 A,
Valby, København. Købh. a.
- Karen, Paarup Skovgaard,
Ferritslev, Fyn. Svbg. a.
- Marie, »Toftegård«,
Lundby, Løgstør. Ål. a.
- Tove Halvor, Bredgade 41,
Brønderslev. Hj. a.
- Andersson, Gunnel K., Järnvägsgatan
43, Sollefteå, Ångermanland, Sverige.
- Benediktsdóttir, Gudlaug,
Eskifjörður, Island.
- Björn, Lene, »Bjørnegården«,
Dalby. Od. a.
- Bovenschulte, Birthe, Vordingborg-
gade 36¹, København Ø. Købh. a.
- Bundgård, Else, »Barslevgård«,
Hvidbjerg, Thy. Thi. a.
- Christensen, Edel, Gravensgade 31¹,
Brønderslev. Hj. a.
- Christoffersen, Kirsten,
»Helenehøj«, Vester Aaby. Svbg. a.
- Ellegaard, Grethe, »Broby-
skovgård«, Brobyværk. Svbg. a.
- Elstad, Kjersti, Gartland,
Namdalen, Nordtrøndelag, Norge.
- Fisker, Annelise Marie Stausholm,
Toftegade 23, Nykøbing M. Thi. a.
- Hallberg, Inger, Nydala,
Blackstad, Småland, Sverige.
- Hansen, Bodil, Thylands Ungdoms-
skole, Hundborg, Sjørring. Thi. a.
- Christa, Havevej 24,
Skærbæk Sdjl. Tø. a.

- Ebba, Klouby, Forsinge st. Ho. a.
- Ingrid Lundgård, Sandbjerg-
gård, Dalby. Od. a.
- Heggen, Liv, Hornindal, Norge.
- Hindbjørgmo, Aud, Grong,
Nordtrøndelag, Norge.
- Ipsen, Inge Stender, »Tornegård«,
Klemensker, Bornholm. Bornh. a.
- Iversen, Lis, Balling st. Vi. a.
- Jakobsen, Ruth, Fjellerad,
Ålborg. Ål. a.
- Jensen, Ella, Solbjerg,
Havrebjerg. Ho. a.
- Ellen Marie, Gammelby,
Vejen. Ri. a.
- Else Marie, Husby, Ejby. Od. a.
- Erna Dorthea, Rosenvængets
Allé 21, Brønderslev. Hj. a.
- Jessen, Hanne, Lykkesvej 4,
Varde. Ri. a.
- Jørgensen, Kirsten Stoltze, Råd-
mandsgade 86¹, Købhvn. N. Købh. a.
- Kirk, Bente, Ryien 9,
Sønderborg. Søbg. a.
- Kjærulff, Kirsten, Balling. Vi. a.
- Knudsen, Thora, Langkær,
Brande. Ve. a.
- Kofoed, Elisabeth Blem, »Ringeby-
gård«, Vestermarie, Rønne. Bornh. a.
- Korsgaard, Marie, Gammelhavn 9,
Vejle. Ve. a.
- Kvist, Ingrid, Ferring, Bonnet. Rgk. a.
- Larsen, Oda, Hoppeshuse pr.
Kolding. Ve. a.
- Lyngø, Metha, Bjergby,
Hjørring. Hj. a.
- Magius, Grethe, Dr. Margrethes-
vej 42, Roskilde. Ro. a.
- Mohr de Sylva, Isolde, (14 b), Kilch-
berg bei Tübingen, Tyskland.
- Nielsen, Anna Margrethe, »Rudbjerg-
gård«, Hillerslev, Højrup. Svbg. a.
- Ida, Stouby central,
Sttouby. Ve. a.
- Inger Fristrup, »Løkken«,
Jaungyde, Ry. Skbg. a.
- Nissen, Karen, Røndalgaard,
Søby, Ærø. Svbg. a.
- Nørholm, Andrea, »Nørholm«,
Brande. Ve. a.
- Olsen, Inge, Smerup, Karise. Præ. a.
- Pedersen, Tove, Rakkeby,
Hæstrup. Hj. a.
- Petersen, Grethe, Mommærk,
Als. Søbg. a.
- Povlsen, Bente, Keldet,
Fjelstrup Sdj. Had. a.
- Refsgaard, Margit, »Bjerregård«,
Hjerm. Rgk. a.
- Reite-Folkestad, Liv, Folkestad-
bygd, Volda, Norge.
- Steffensen, Irene Damgård, Lil-
balle, Bramdrupdam. Ve. a.
- Rita Damgård, Lilballe,
Bramdrupdam. Ve. a.
- Sørensen, Gudrun, Karise Over-
drev, Karise. Præ. a.
- Lilli Elise, Tårup,
Mesinge. Od. a.
- Tove, »Stakær«, Krage-
lund, Bække. Ri. a.
- Therkildsen, Kirsten Birgit,
»Enggård«, Fløjstrup, Beder. År. a.
- Thomsen, Birgit Bay, Stouby. Ve. a.
- Kirsten, Vester Allé 6,
Brønderslev. Hj. a.
- Wehding, Adelheid, Lindbjerg 51,
Abenrå. Åb. a.

»Staben«.

INDHOLD

TEKNIK OG FOLKEOPLYSNING	3
SAMTALEN	11
H. C. ANDERSEN OG LARSEN STEVNS	17
FÆRØERNE — FØROYAR	26
BREV TIL EN TALER	36
KLIMASKIFTE I STORPOLITIKKEN.....	40
HILSEN TIL PIP.....	44
SKOLEARET 1954—55	46
ELEVFORENINGEN	59
LANDSELEVFORENINGEN	60
FREDERIKSBOR GKREDSENE	62
SMA MEDDELELSER	63
BREVE OG BRUDSTYKKER	66
ELEVLISTEN	76

BILLEDFORTEGNELSE

De fem Larsen Stevns-billeder p. 11, 19, 20, 22 og 25 har Arks forlag og Rs. Navers forlag udlånt klicheerne til. Tegningen p. 40 af Niels Skovgaard i »Bjovulf«, klicheen fra Gyldendal. Udsigten fra Tindholm mod Myggenæs s. 26, fot. A. R. er fra Turistforeningens Færø-årbog 1951, klicheen udlånt af A. Rasmussens bogtrykkeri i Ringkøbing. Atom-vignetten p. 43 er udlånt af Schultz' forlag. Vignetten p. 39 er en gammel almue-forsiring, kaldet »Hamborg port-låge«. Skolefotografierne og andre fotos er fra Poul Bostrøm, Ernst Løcke, Mads Andersen, S. E. Bjerre og Bent Jakobsen. Billedet af Pip Christiansen er fot. af Jens Carl Christiansen. »Inger og Lotte« er fotografisk gengivelse af et maleri af K. Michelsen.

